فقيه واحد أشد على الشيطان من ألف عابد

نحمده ونصلي على انطباع كتاب هو للذكي ممد الدراية وللغبي مفيد البصارة مزيل الغواية المعروف بالجلد الاخير من

مختصر الوقاية

١٣٢٨

حسب فرمايش حاجي الحرمين صديق خواجه خجندي تاجر كتب

في المطبع المعزى المنشي نولكشور الواقع في اللكنو

باهتمام بابو منوهر لال بهارگو سپرنٹنڈنٹ مطبع طبع شد

۳ ورق جزو

24

ASL - 24
Mohamed Abdul Rahim bin Mohana Mohamed Abd Rab
Mukhtasarul Waqaya Vol. II
Nolkeshore Press Lucknow
1328 H
162 pages.

درین مطبع کتب ہر علم و فن موجود ہستند از انجملہ صرف کتب علم فقہ اہل السنت و تصوف بزبان فارسی موجودہ مطبع ہذا برائے آگاہی خریداران نوشتہ شدند کہ ذریعہ آگاہی شود ؎

فقہ اہل السنة

نام کتاب	قیمت
شرح سفر السعادت - از مولانا عبد الحق دہلوی معروف	ے ، پ
حجج الحجج - مسمی بہ غایۃ الشعور از مولانا محمد شاہ	۱۱ /
تذکرۃ الجمعہ - احکام جمعہ از مولوی عبد السلام -	۹ پائی
تبیان - در حکم تمباکو وحقہ از ملا معین الدین -	۹ پائی
بدائع منظوم - مسائل فقہ نظم فارسی از ملا ناظم علی رح	۲ /
نام حق مشہور ورسی از شیخ شرف الدین بخاری -	۶ پائی
مائۃ مسائل - سو مسائل از مولانا احمد اللہ رح	۴ / ۳ پائی
شرح وقایہ فارسی - مع حاشیہ ملتقی الابحر از شاہ عبد الحق محدث دہلوی -	۱۴ / ۶ پائی
مسلک المتقین - مرغوب علمائے ولایت از مولوی الہ یار خان -	۴ عہ /
فتاوی برہنہ - جامع ابواب فقہ از مفتی نصیر الدین	۸ عہ /
قدوری - مترجمہ مولانا ابو القاسم -	۶ /
شرح فارسی مختصر وقایہ - از عبد الرحمن جامی	۱۵ /
نادر المعراج - جامع آیات واحادیث وروایات در بیان معراج نبی صاحب تاج از شیخ العالم اکبر آبادی -	عـ ۸ /
کنز فارسی - از مفتی نصیر الدین کرمانی محشی مع فرہنگ	۹ /
منیۃ المصلی - عربی مع ترجمہ فارسی از جانب مطبع -	۹ /
مالابد منہ - از قاضی ثناء اللہ رحمہ اللہ مع وصیت نامہ	۳/۵ پائی
شرح مختصر وقایہ کومیری - از مولانا جلال الدین سمرقندی	۳ عہ /
رسالہ تنبیہ الانسان - در حلت وحرمت جانوران -	۹ پائی
رسالہ قاضی قطب - ذکر ایمان وارکان -	۳ پائی
مختصر وقایہ - باترجمہ فارسی حصہ اول -	۶ /
ایضاً - حصہ دوم -	۵ /

کتب تصوف

نام کتاب	قیمت
دیوان خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی - محررہ اعجاز رقم منشی شمس الدین صاحب واضح قلم کاغذ سفید گندہ -	عہ ، پ
دیوان حافظ - جدید الطبع کاغذ رسمی سفید وحنائی -	۱۴ /
ایضاً - متوسط قلم محررہ منشی جوالا پرشاد خوشنویس کاغذ سفید گندہ	۱۵ / سپہ
ایضاً - کاغذ سفید وحنائی	۱۲ /
انیس الارواح - از حضرت شیخ معین الدین چشتی -	۱ / ۳ پائی
کلمۃ الحق - از شاہ عبد الرحمن مع شرح نور مطلق از ملا نور اللہ در بیان وحدت وجود مع دلائل ودفع شکوک -	۵ /
مکتوبات جوابی - شیخ شرف الدین یحیی منیری رح	۶ / ۲ پائی
مکتوبات - حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری رح	۱۰ /
مکتوبات امام ربانی - حضرت مجدد الف ثانی	۸ عہ /
گلشن اسرار - رموز تصوف از مولوی انور علی -	۱ / ۳ پائی

فقيهٌ واحدٌ اشدُّ على الشيطان من الف عابدٍ

نحمده ونصلي على انطباع كتاب هو للذكي ممد الدراية وللغبي مفيد البصارة مزيل الغواية المعروف بالجلد الاخير من

مختصر الوقاية

١٣٢٠

حسب فرمایش حاجی الحرمین صدیق خواجه خجندی تاجر کتب

في المطبع العالي المعزّي المنشي نولكشور الواقع في اللكنؤ

باهتمام بابو منوهر لال بهارگو سپرنٹنڈنٹ مطبع طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بنام خدائے بخشاینده مهربان

کتاب البیع هو مبادلة مال بمال بتراض وینعقد بایجاب

من الجانبین ۱۲ ابو المکارم

کتاب است در بیان احکام بیع او بدل کردن مال است بمال به رضا و لازم میشود به ایجاب

وقبول بلفظي ماض وبتعاط مطلقا واذا اوجب احد قبل الآخر

وقبول که هردو بلفظ ماضی بود و بتعاطی در هر حال و هرگاه که ایجاب کند یکی قبول کند دیگر

كل المبيع بكل الثمن او ترك الا اذا بين ثمن كل وما لم يقبل بطل الايجاب

کل مبیع را بجمیع ثمن یا بگذارد مگر آنوقت که بیان کند ثمن هر یک و تا که قبول نکرده باطل میشود ایجاب

ان رجع الموجب عنه او قام احدهما واذا وجدا لزم ويعرف البيع

الایجاب و القبول ۱۲

اگر رجوع کرد ایجاب کننده ازو یا بایستاد یکی از ایشان هرگاه که موجود شد هردو لازم میشود بیع و تعریف کرده میشود بیع

بالاشارة لا بذكر القدر والصفة الا في السلم والثمن باحدهما

ای ولا یعرف الثمن ۱۲

من وصفین وجید ورديء ۱۲

باشارت نه بذکر و مقدار و صفت مگر در سلم و در ثمن به یکی از نیان

کالشعیر والحنطه بها لاحتمال الربوا ١٢ ابو المکارم

ولا یضر الجزاف الا فی الجنس بالجنس و مطلق الثمن علی الادرج فان استوی

وهرزه نیز ساند تخمین مگر در بیع جنس بجنس و مطلق ثمن واقع بیشود بر دراجی　　پس اگر برابر بود

لان تلک الجهالة تفضی الی النزاع فتفسد العقد ١٢ شرح الیاس

رواج النقود فسد ان اختلفت مالیتها وان سعر ذو افراد کل واحد

وان لم تختلف لا تفسد لعدم النزاع ١٢ الیاس　　ای کل فرد منه ١٢

رواج نقود فاسد میشود عقد اگر مختلف بود مالیتها اگر فروخته شد چیزے صاحب اجزا هر یک

بکذا فان لم یتفاوت صح فی واحد والا فلا اصلا وان باع صبرة علی انها

ای تلک الافراد ان بیعت صبرة کل قفیز بدرهم ١٢ شمنی

باین قدر پس اگر متفاوت نبود صحیح است　　در یک فرد و اگر نه پس صحیح نیست هرگز و اگر فروخت صبره را بایتکه این

مائة صاع بمائة فان نقص اخذ المشتری بالحصة او فسخ وان زاد فللبیع

صد صاع است بصد درهم پس اگر کم شد بگیرد مشتری موجود را بحصه آن یا فسخ کند و اگر زاید شد مبیع

لفوات الوصف المرغوب فیه ١٢ رجندی

فللبائع وفی المذروع اخذ الاقل بکل الثمن او ترک والاکثر له وان قال کل

البیع ١٢　　للمشتری ولا خیار للبائع ١٢ الیاس

پس مر بائع راهست و در مذروع بگیرد کمتر را بتمام ثمن یا بگذارد و زائد او راست　　و اگر گفت هر یک

بالقفیز مع تشدید اللام ویجوز فیه المد مع التخفیف ای الحلبة

ذراع بدرهم فبالحصة فیهما وصح بیع البر فی سنبله والباقلا ونحوه فی قشره

کالجوز واللوز ١٢ الیاس

گز بدرهم است پس بگیرد بحصه در هر دو صورت و صحیح است بیع گندم در خوشه آن و باقلا و مانند آن در پوست

الاول وبیع ثمرة لم یبد صلاحها او قد بدا ولکن یجب قطعها وشرط ترکها علی

ای لم یظهر من البدو وهو الظهور ١٢　　انتی و بیع آه ١٢

اول او و بیع میوه که ظاهر نباشد صلاحیت او یا بتحقیق ظاهر شد ولیکن واجب است قطع آن و شرط کذاشتن آن بر

کتاب البیوع

عملا فرع من البيع الاقوى وهو اللازم شرع في غيره وقدم خيار الشرط على باقي الخيارات لانه يمنع ابتداء الحكم بخلاف البواقي ١٢ عنايه

الشجر يفسد البيع كاستثناء قدر معلوم فصل في الخيار صح خيار

درخت فاسد كند بيع را مانند استثنا كردن قدر معلوم از آن فصل است در خيار صحيح ست خيار

لان صحة جواز خيار الشرط للحاجة لدفع الغبن بالتروي والبائع والمشتري فيه سواء ١٢ على الانفراد ١٢

الشرط لكل منهما ولهما ثلثة ايام واقل لا اكثر الا انه يجيز ان اجاز في

شرط براے هر يک از عاقدان و براے هر دو سه روز و كم نه زياده مگر بتحقيق جائز ميشود اگر اجازت كرد

لانه في معنى خيار الشرط فتحكمه حكمه ١٢ الياس — يصح العقد ١٢

الثلثة وكذا ان شرط انه ان لم ينقد الثمن الى ثلثة او اكثر فلا بيع ولا يخرج المبيع

لان المفسد قد زال قبل تقرره بدخول اليوم الرابع ١٢ الياس

در سه روز و همچنين اگر شرط كرد كه اين بنده اگر نقد نه كرد ثمن را تا به سه روز يا اكثر ازين پس نيست بيع و خارج نميشود مبيع

لان الخروج موقوف على الرضاء ولم يوجد ١٢ الياس

عن ملك بائعه مع خياره فهلكه في يد المشتري بالقيمة كالمقبوض على سوم

از ملک بائع خود با خيار او پس هلاک او در دست مشتري به قيمت است مانند هلاک مقبوض به قصد

المبيع عن ملك البائع ١٢ برجندي — يافته سماويته او بفعله ١٢ الياس

الشراء ويخرج مع خيار المشتري وهلكه في يده بالثمن كتعيبه لكن لا يملكه المشتري

للزوم البيع من جهته ١٢ الياس

شراء و خارج ميشود با خيار مشتري و هلاک او در دستش به ثمن است مانند معيب شدن لكن مالک نميشود مشتري

لانها متفرع على الملك ولم يوجد ١٢ — اي فسخ من له الخيار ١٢ الياس

فلا يثبت احكام الملك كعتق قريبه ونحوه والفسخ لا يعمل الا ان يعلم صاحبه

في انتقاض البيع ١٢ الياس

پس ثابت نميشود احكام ملک مانند عتق قريب او و مانند آن و فسخ عمل نكند مگر وقت علم صاحب او

اي مدة الخيار ١٢

في المدة بخلاف الاجازة ويسقط الخيار بمضي المدة وما يدل على الرضاء كالركوب

در مدت بخلاف اجازه كردن و ساقط ميشود خيار بگذشتن مدت و با نچه دلالت ميكند بر رضا مثل ركوب

ودو اعبیہ ۱۲

والوطی وشراء احد الثوبین او احد ثلثۃ علی ان یعین واحد اصح لا فی

من الثوبین او الاثواب ۱۲ الیاس

و وطی و خرید ن یکے از دو جامہ یا یکی از سہ جامہ بانیکہ معین کند یکے را صحیح ست نہ در

لان کلا من المبیع والثمن معلوم ۱۲ عینی

الاکثر وشراء عبدین بالخیار فی احدہما صح ان فصل الثمن وعین

من الثلث ۱۲

اکثر از سہ و خرید ن دو بندہ بہ شرط خیار در یکے از ایشان صحیح است اگر جدا کرد ثمن را و معین کرد

محل الخیار وفسد فی الاوجہ الباقیۃ وعبد مشتری بشرط کتبہ ولم

الثلثۃ ۱۲ علی صیغۃ اسم مفعول ۱۲

محل خیار را و فاسد میشود عقد در وجوہ باقیہ و بندہ کہ خرید ہ شود بہ شرط نوشتن او

ای الکتب فی العبد ۱۲

یوجد اخذ بثمنہ او ترک ویورث خیار التعیین والعیب لا الشرط والرؤیۃ

ای العبد غیر الکاتب بثمنہ المسمی فی العقد ۱۲ عینی

دیافتہ نشد گرفتہ شود بہ ثمن او یا بگذارد و میراث کردہ میشود خیار تعیین و خیار عیب نہ خیار شرط و خیار

ای فی خیار الرؤیۃ ای فی خیار سبب الرؤیۃ ۱۲ ای عند الرؤیۃ ۱۲

فصل فی الرؤیۃ صح شراء ما لم یرہ وللمشتری الخیار عندہا الی ان

رویت فصل است در احکام خیار رویت صحیح ست خریدن آنچیز کہ ندیدہ است او را و مر خریدار را اختیار است نزد دیدن تا آنکہ

قبل الرؤیۃ ۱۲

یوجد مبطلہ وان رضی قبلہا لا للبائع ویبطلہ وخیار الشرط تعیبہ وتصرف

ای لا خیار للبائع بما لم یرہ ۱۲ الیاس

شود باطل کنندہ او اگرچہ راضی شدہ پیش از آن نہ بائع را و باطل میکند خیار رویت و شرط را عیب ناک شدن مبیع و تصرف

مبتداء خبرہ قولہ سطل ۱۲

للعقد

لا تفسخ او یوجب حقا للغیرۃ کالبیع بلا خیار قبل الرؤیۃ وبعدہا وما لا یوجبہ

ستعرف ثمرۃ القید عن قریب ۱۲ عبد الرحیم

کہ فسخ نمیشود یا واجب میکند حق مر غیر را مانند بیع بغیر خیار پیش از دیدن و پس از دیدن آن و آنچیز یکہ واجب نمیکند حق

كالبيع مجبارة ومساومتة وهبتة بلا تسليم يبطل بعدها فقط ويعتبر رؤية

مانند بیع به خیار او ومساومتہ او وہبہ وبغیر تسلیم باطل میکند پس از دیدن ومعتبر است دیدن

المقصود كوجه الامة ووجه الدابة وكفلها وموضع علم المعلم وظاهر غيره وبيوت

مقصود مانند روے کنیزک وروے چهار پائی وسرین او وجای نشانه نشانه دار وظاهر غیر زین بجامهای

مقصودة ونظر وكيله بالشراء او القبض لا نظر رسوله وجس الاعمى وشمه وذوقه ووصف

مقصود باشد ومعتبر است نظر وکیل به شراء یا به قبض کردن نه نظر رسول او وکافی است دست زدن نابینا وبوی کردن

العقار عنده ومن راى ثم شرى فله الخيار ان تغير والقول للبائع في عدم

وصفت کردن زمین نزد او وکسیکه دیده پس خرید پس او راست خیار اگر متغیر شده باشد وقول مر بائع راست در نه

تغيره وللمشتري في عدم رؤيته فصل في العيب لمشتر وجد بمشتراه عيبا

متغیر شدن او ومر مشتری راست در نا دیدن آن فصل است در خیار عیب برای مشتری که یافته در مشتری خود عیب را

ثمنه عند التجار رده او اخذه بثمنه والاباق والبول في الفراش وسرقة صغير يعقل

ثمن او نزد تاجران روا است یا گرفتن او به ثمن او وگریختن بنده وبول کردن در فراش ودزدی کردن صغیر که عاقل باشد

عيب ومن بالغ عيب آخر وجنون الصغير عيب ابدا والبخر والدفر والزنا والتولد منه

عیب است واز بالغ عیب دیگر است ودیوانگی صغیر عیب است همیشه وگنده دهنی وگنده بغلی وزنا کردن وزائیده شدن از او

لان ذلک یخل بالمقصود منها فالبخر والذفر یخل بالخدمة ۱۲ س

عیب بقیهما لا فیه والکفر عیب فیهما والاستحاضة وارتفاع حیض بنت سبع عشرة

ای فی الامة لا فی العبد ۱۲ ای فی الامة والغلام ۱۲

عیب است در امہ نہ در بندہ وکفر عیب است در ہر دو و استحاضہ ونابودن حیض دختر ہفدہ سالہ نہ کم

قید بہ لکلانہ اقصی مدة البلوغ عند ابی حنیفة ۱۲ ع

سنة عیب وان ظهر عیب قدیم بعد ما مات او اعتقه مجانا او دبر او استولد

ای بلا مال ۱۲ ابو

لان ذلک انتهاء الملک ۱۲ شرح المبسوط

ازین عیب است واگر ظاہر شد عیب قدیم پس ازانکہ مرد بندہ یا آزاد کرد او را مفت یا مدبر کرد یا ام ولد ساخت

ای لا یرجع بنقصان العیب ۱۲ لان الکتابة کالاعتاق علی مال لحصول العوض فیهما ۱۲ ش

رجع بالنقصان لا بعد ما اعتق علی مال او کاتبه او قتله او اکل بعضه او کله

المشتری ۱۲ مفتی

رجوع کند بنقصان نہ پس آزاد شدن بر مال یا مکاتب کرد یا کشت او را یا خورد بعض آن را یا کل آن را

ای الثوب المبیع ۱۲ ش ای عند المشتری ۱۲ الیاس

او لبس فتخرق وبعد ما حدث عیب آخر رجع به الا ان یاخذه البائع کذلک

لتعذر الرد ۱۲ الیاس

یا پوشید پس دریدہ شد و پس ازانکہ پیدا شد عیب دیگر رجوع کند بعیب مگر آنکہ بگیرد او را بائع ہمچنین معیب تا کہ

وما لم یختلط بملک المشتری فلا یرجع ان باع قبله لا بعده وبعد کسر الجوز

خلط نشدہ بملک مشتری پس رجوع نکند اگر فروخت پیش ازو نہ پس ازان و پس از شکستن چار مغز

ای کان بحیث ینتفع به الانسان او الحیوان ۱۲ الیاس

ونحوه رجع بنقصان فی المنتفع به وبالکل فی غیره واذا ادعی

ای رجع بالکل الثمن ۱۲

و مانند آن رجوع کند بہ نقصان در منتفع بہ و بہمہ او در غیر منتفع بہ و ہرگاہ دعوے کرد

ای المشتری ۱۲ مفتی ای عند المشتری ۱۲

الاباق اثبت انه ابق عنده بالبینة او نکول البائع عن الحلف

اباق را ثابت کند مشتری کہ تحقیق این گریختہ از نزد او بہ بینہ یا بہ نکول بائع از قسم

علی العلم ثم برهن انه ابق عند البائع او حلفه انه باعه وسلمه

بر علم پس ثابت کرد بگواهان که آن غلام گریخته است نزد بائع یا قسم دهد او را بآنکه او فروخته است او را و سپرده

وما ابق قط اوما له حق الرد بهذا الدعوی ولا ثمن علی المشتری

او را و نه گریخته است هرگز یا نیست او را حق رد کردن بسبب این دعوی و واجب نیست ثمن بر مشتری

اذا ادعی العیب حتی تبین عدمه ومداواة المعیب ورکوبه فی حاجته رضا لا الرده

و قتیکه دعوی کند عیب را تا آنکه ظاهر شود نابودن عیب و دوا کردن معیب و سوار شدن آن در حاجت خود رضا داشت بر عیب حرام

اوشراء علفه ولا بد له منه ولو شری عبدین صفقة ووجد باحدهما عیبا

و یا خریدن گیاه دابه در آنحال که خلاصی نبود او را از آن و اگر خرید دو بنده را به یک عقد و یافت در یکی از آنها عیب را

رده خاصة ان قبضهما والا اخذهما او ردهما کما فی الکیلی والوزنی وان قبض

رد کند او را خاص اگر قبض کرد آن هر دو را و گرنه بگیرد هر دو را یا رد کند هر دو را چنانچه در کیلی یا وزنی و اگر قبض کرده

واستحق البعض لم یرد الباقی بخلاف الثوب وصح ان بریٔ من کل عیب وان لم

و مستحق شد بعضی را رد نکند باقی را بخلاف جامه و صحیح است بیع اگر ابراء کرد و بیزار شد از هر عیب اگرچه شمار

یعدها فصل فی البیع الفاسد بطل بیع ما لیس بمال کالدم

نکند فصل است در احکام بیع فاسد باطل است بیع آنچه که نیست مال مانند خون

کتاب البیوع

والمیتة والحر واتباعه وبیع مال غیر متقوم کالخمر والخنزیر بالثمن

و مردار و آزاد و امثال آن و بیع مالی کہ انتفاع بر او روا نباشد مانند شراب و خوک بہ ثمن

وبیع قن ضم الی حر وذکیة ضمت الی میتة وان سمی ثمن کل وصح

و بیع بندہ کہ ضم کردہ شود ہمراہ آزاد و بیع حلال شدہ کہ ضم کردہ شدہ با مردار اگرچہ بیان کردہ شود ثمن ہر یک

فی قن ضم الی مدبر او قن غیرہ بحصته کملك ضم الی وقف وفسد

در بندہ کہ ضم کردہ شدہ با مدبر یا بہ بندہ دیگر بہ حصہ او مانند ملک کہ ضم کردہ شدہ با وقف و فاسد است

بیع العرض بالخمر وعکسه ولا یجوز بیع المباحات قبل ان تملك وما لا

بیع رخت بہ شراب و عکس آن و روا نیست بیع اشیای مباحہ پیش از ملک کردن آن و بیع آنچہ

قدرة علی تسلیمه الا بحیلة او بضرر وما فیه غرر کحمل ولبن فی ضرع وما یفضی

قدرت نباشد بر تسلیم او مگر بہ حیلہ یا بہ ضرر و آنچہ در وی فریب بود مانند بیع حمل و شیر در پستان و آنچہ مودی شود

جهالته الی المنازعة والمزابنة وهی بیع تمر مجذوذ بمثله علی النخیل خرصا

جہالت او بہ جنگ و جدال و بیع مزابنہ و آن بیع خرمای کہ قطع کردہ شدہ باشد بہ مثل آن بر درختہا بہ تخمین

والملامسة والقاء الحجر والمنابذة ولا المراعی ولا اجارتها والنحل

و بیع ملامسہ و انداختن سنگ و بیع منابذہ و نہ چراگاہ و نہ اجارہ آن و بیع مگس شہد

کتاب البیوع

لانہ مکرم باجزائہ وفی البیع اہانتہ ۱۲ نافع — لانہ نجس العین فاجب التحقیر وفی البیع تعظیمہ ۱۲ — تاز

الا مع الکوارات واجزاء الآدمی والخنزیر وجلد المیتۃ قبل دبغہ

ای ولا یجوز بیع ۱۲ — لانہ لیس بمال ۱۲ الجندی

مگر ہمراہ خانہای آن و بیع اجزای بنی آدم و بیع خوک و بیع پوست مردار پیش از پختن او

ای ولا یجوز بیع دود ۱۲ مفتی — لعدم کونہ مالا ۱۲ نافع — ای ولا یجوز بیع موضع العلو آہ ۱۲ مفتی

ودود القز وبیضہ خلافا لہما والعلو بعد سقوطہ وشخص علی

لکونہا من الہوام ۱۲ نافع — ای ولا یجوز بیع ۱۲ مفتی

وکرمہای ابریشم وبیضہ آن خلاف ست مریاران را و بیع بالاخانہ پس از افتادن و بیع شخصی باین

او بالعکس ۱۲ الیاس — واما بعد النقد فیجوز الربح لانہ المضمون ۱۲

انہ امۃ وھو عبد وشراء ما باع باقل مما باع قبل نقد ثمنہ

ای ولا یجوز الشراء للبائع آہ ۱۲

شرط کہ کنیزک ست واو بندہ بود وخریدن انچہ فروختہ است بکم از انچہ فروختہ است پیش از دادن ثمن آن

ای ولا یجوز ۱۲ مفتی متعلق الشراء ۱۲ ش — متعلق بالشراء ۱۲ ش — ای لا یجوز فیما باع وصح فیما لم یبعہ ۱۲ الیاس

وشراء ما باع مع شئ لم یبعہ بثمنہ الاول فیما باع وزیت علی ان یوزن

صفۃ شئ ۱۲ ش — ای لا یجوز بیع زیت ۱۲ ات

وخریدن انچہ فروختہ است ہمراہ چیزی دیگر کہ نفروختہ بثمن اولی در انچہ فروختہ است وبیع زیت باین شرط کہ وزن کردہ شود

من الزیت ۱۲ — فانہ لا یفسد العقد ۱۲ ات — لان ہذا الشرط یوافق مقتضی العقد ۱۲

بظرفہ ویطرح للظروف کذا رطلا بخلاف شرط طرح وزن الظروف والبیع بشرط

ای لا یجوز البیع بشرط ۱۲

بہ آوند خود وکم کند برای آوند اینقدر از رطل بخلاف شرط کردن کم کردن مقدار وزن آوند و بیع بشرط

لانہ — ای ویکون فی ہذا العقد ۱۲ ات — بان تراضیا علی اسقاط ۱۲ ابو المکارم

لا یقتضیہ العقد وفیہ نفع لاحدہما او لمبیع یستحق والی اجل مجہول وصح ان سقط

ای احد العاقدین ۱۲ الیاس — ای لا یجوز البیع بثمن غیر معین الی آہ ۱۲ شمنی

کہ نخواہد آنرا عقد ودرو نفع باشد مریکی از عاقدان یا بیع را کہ اہل استحقاق باشد وتا بوعدہ کہ مجہول باشد ودرست اگر

منصوبا علی المصدریۃ للمبیع ۱۲ عبد — بانہ اذنہ بالقبض کقبضہ

قبل الحلول فان قبض المشتری المبیع بیعا فاسدا برضاء بائعہ صریحا او دلالۃ

کردہ شود پیش از گذشتن آن وعدہ پس اگر قبض کرد مشتری مبیع را در بیع فاسد برضاء بائعش صریحا یا دلالۃ مانند قبض او

ای المشتری اذا ہلک المبیع فی یدہ ١٢ فخ

فی مجلس عقدہ وکل من عوضیہ مال ملکہ ولزمہ مثلہ حقیقۃ او معنی

ای المشتری المبیع ١٢ مفتی

در مجلس عقد بیع وہر یک از عوضان آن مال بود مالک شود آنرا و لازم شود مثل او حقیقی باشد یا معنوی

لان الاثم علی کل منہما ١٢ عبد

فان کان الفساد بشرط زائد فلمن لہ الشرط فسخہ والا فلکل منہما

ای من لہ منفعۃ الشرط ١٢ شرح الیاس فسخ بحضرۃ الآخر ١٢ ش

پس اگر بود فساد بہ شرط زائد پس برای کسیکہ او را شرط ست فسخ عقد ست و اگر نہ پس برای ہر یک از عاقدان

ای المبیع بان باعہ او وہبہ ١٢ الیاس .... ای حل لہ ١٢

فان خرج من ملک المشتری وبنی فیہ فلا فسخ وطاب للبائع ربح ثمنہ

دارا او مسجدا مثلا ١٢

پس اگر خارج شد از ملک مشتری یا بنا کرد در آن پس نیست فسخ و حلال ست مر بائع را ربح ثمن آن

ای الطیب للمشتری ١٢ فاعل لطاب ١٢ عبد

بعد التقابض لا للمشتری ربح مبیعہ فیتصدق بہ وکرہ النجش

ای المشتری ای بربحہ ١٢ مفتی ای بربحہ ١٢ بفتح النون وسکون الجیم ١٢

پس از قبض کردن ہر دو نہ برای مشتری ربح بیع آن پس صدقہ کند بآن و مکروہ است نجش

ای قصد الشراء ١٢ جمع جالب ای یکرہ للرجل ان یلاقی الجالبین الطعام فی الطریق

والسوم علی سوم غیرہ اذا رضیا بثمن وتلقی الجلب المضر باہل البلد

وواما اذا لم یرضیا فلا باس بالسوم علی السوم لانہ بیع من یزید وہو جائز ١٢ ش

و قصد خریدن بر قصد خریدن دیگر کس وقتیکہ راضی شدند بہ ثمنی مکروہ است تلقی جلب کہ ضرر بود باہل بلد

ای وکرہ بیع آہ ١٢ ش ای وکرہ ١٢ مفتی ای غیر بالغ ١٢ س

وبیع الحاضر للبادی زمان القحط والبیع وقت النداء وتفریق صغیر

ای وکرہ ١٢ مفتی

و بیع شہری مر قروی را در زمان قحط و بیع کردن وقت اذان جمعہ و جدا کردن طفل

فلا تبطل بالشرط الفاسدۃ ١٢ ش

عن ذی رحم محرم منہ لا بیع من یزید فصل فی الاقالۃ الاقالۃ فسخ فی حق

عہ لان الاقالۃ تنبئ عن ذلک والاصل استعمال اللفظ فی المعنی الحقیقی ١٢ برجندی

از صاحب محرم کہ حرام باشد بروی و نہ بیع کسی کہ زیادہ کند فصل ست در احکام اقالہ اقالہ فسخ بیع ست در حق

اذ قد صح عن النبی انہ علیہ السلام باع قدحا و حلسا بمن یزید ولانہ بیع الفقراء والحاجۃ ماسۃ الیہ ١٢ عنایۃ ١٩ قولہ فصل فی آہ لما کان الکلام من حیث البیع الفاسد والمکروہ

ای بمثل الاکثر او الاقل فی ان عند اشتراطہ یجب الثمن الاول ۱۲ ابو المکارم خبر بعد خبر للاقالۃ ۱۲ عبد الرحیم

المتعاقدین فتبطل بعد ولادۃ المبیعۃ بیع فی حق ثالث فتجب الشفعۃ

ای الاقالۃ ۱۲

متعاقدان پس باطل میشود پس از زائیدن مبیعہ و بیع ست در حق سوم پس واجب میشود شفعہ

متصلۃ بما قبلہ ۱۲ ت

وصحت بمثل الثمن الاول وان شرط غیر جنسہ او الاکثر منہ وکذا الاقل

ای لو تصح الاقالۃ بمثل الثمن الاول وان شرط الخ ۱۲ شمنی

وصحیح ست بمثل ثمن اول اگرچہ شرط کردہ شود غیر جنس اول یا اکثر از ان و ہمچنین کم

ای المبیع ۱۲ ای الاقالۃ من الاقالۃ ۱۲

الا اذا تعیب ولم یمنعہا ہلاک الثمن بل المبیع وہلاک بعضہ یمنع

المبیع

مگر وقتیکہ معیب شود و منع نمیکند اقالہ را ہلاک ثمن بلکہ ہلاک مبیع و ہلاک بعض او و منع کند

ای فی الشرع ان یشترط آہ ۱۲ مفتی ای ذلک البیع ۱۲ شرح

بقدرہ فصل فی التولیۃ التولیۃ ان یشترط فی البیع انہ بما شری

بقدر وجود ۱۲ فی اللغۃ جعل الشخص والیا ۱۲ فخر الدین بہ المشتری

بقدر وجود فصل در بیان حکم تولیت تولیہ شرط کردن ست در بیع اینکہ بیع بآن ثمن ست کہ شرا کردہ بآن

ای بالثمن الاول ۱۲ کالمکیلات والموزونات ۱۲ ت

والمرابحۃ بہ مع فضل وشرطہما شراؤہ بمثلی ولہ ضم اجر القصار والحمل ونحوہما

مرابحہ بیع بہ ثمن اول ست با زیادت و شرط ہر دو شراء او ست بمثلی مر او راست ضم کردن مزدور گازر و بار بردن

بلا اشتراط بیت کاذبا ۱۲ الیاس من البائع ای کلہ ای بیع لنفسہ

ویقول قام علی بکذا فان ظہر للمشتری خیانۃ فی المرابحۃ اخذہ بثمنہ او ردہ وفی التو

یعنی قال قام علی بکذا فبان انہ قام علیہ باقل مما قال ۱۲ عبد

و بگوید کہ استادہ است بر من بایں قدر پس اگر ظاہر شد مر مشتری را خیانت در مرابحہ بگیرد او را بثمن آن یا رد کند آنرا و در تولیہ

ای الخیانۃ ۱۲ مفتی ای فی التولیۃ والمرابحۃ ۱۲ ش

حط وعند ابی یوسف حط فیہما وعند محمد خیر فیہما فصل فی الربو

من اصل الثمن ومن الربح بقدر المحطوط من الثمن ۱۲ عبد لغۃ مطلق فضل وشرعا فضل مال آہ ۱۲ ت

کم کند و نزد امام ابی یوسف رح کم کند در ہر دو و نزد محمد مخیر ست در ہر دو فصل ست در ربو

صفة فضل ۱۲ عبد الرحیم

الربوا فضل مال خال عن عوض شرط لاحد المتعاقدین فی المعاوضة

فلو شرط بغیرهما لا یکون ربوا ۱۲ ف

ربوا زیادتی ست خالی ست از عوض کہ شرط کردہ شدہ باشد مریک از متعاقدین را در معاوضہ

فی الموزونات ۱۲ ف

وعلته القدر ای الکیل والوزن مع الجنس والبر والشعیر والتمر

فی المکیلات ۱۲ ف

وعلت آن قدر ست یعنی پیمانہ است یا وزن ہمراہ جنس وگندم وجو وخرما

لانه علیه السلام نص علی تحریم التفاضل فیها کیلا ۱۲ ف

والملح کیلی ابدا والذهب والفضة وزنی ابدا وغیرهما علی العرف فان وجد

لانه علیه السلام نص علی تحریم التفاضل فیهما وزنا ۱۲ ف

ونمک کیلی اند ہمیشہ وطلا ونقرہ وزنی اند ہمیشہ وسوائے اینہا بر عرف ست پس اگر یافتہ شد

ای القدر والجنس ۱۲

الوصفان حرم الفضل والنساء وان عدما حلا وان وجد احدهما حرم النساء

ای القدر والجنس ۱۲ ف

ہر دو صفت حرام بود فضل ونسیہ واگر معدوم شدند ہر دو حلال ست واگر یافتہ شد یکی از ینہا حرام شود نسیہ

ای بیع الکیلی کالحنطة ۱۲

فقط ولا یجوز الکیلی بمثله الا متساویا کیلا والوزنی الا متساویا وزنا

تنہا وروا نیست بیع کیلی بہ مثل خود مگر برابر بکیل ونہ بیع وزنی مگر برابر در وزن

معقلین تقدین ۱۲

والجید والردی سواء وجاز بیع حفنة بحفنتین وفلسة بفلستین باعیانهما

معینین ونقدین ۱۲

واعلی وادنی برابر ست ورواست بیع یکمشت بہ دو مشت ویک فلس بدو فلس بذوات ایشان

ای جاز بیع ۱۲ برجندی

ای جاز بیع ۱۲

واللحم بالحیوان والدقیق بجنسه کیلا والرطب بالرطب وبالتمر والعنب

ورواست بیع گوشت بحیوان وبیع آرد بجنس خود بہ کیل وبیع خرما بہ خرمائے تر وخشک وبیع انگور

كتاب البيع

ای جاز بیع البر ۱۲ مفتی　　　　بیع التمر والزبیب ۱۲ ف

بالزبيب والبر رطبا او مبلولا بمثله او باليابس والتمر والزبيب المنقع

ای جاز بیع ۱۲ مفتی

بہ موبیز و بیع گندم تر باشد یا تر کردہ شدہ باشد بمثل خود یا بہ خشک و بیع تمر و زبیب　تر کردہ شدہ

کلحم الضأن بلحم البقر مثلا ۱۲ ف

بالمنقع منهما متساويا ولحم حيوان بلحم حيوان اخر متفاضلا وكذا

ای جاز بیع ۱۲

بہ تر کردہ شدہ ازینہا برابر و گوشت حیوان　بہ گوشت حیوان دیگر بہ زیادتی　و ہمچنین

ای جاز بیع ۱۲

اللبن وكذا خل الدقل بخل العنب وشحم البطن بالالية او باللحم والخبز

ای وکذا یجوز بیع شحم البطن آہ ۱۲ ابو المکارم

شیر و ہمچنین سرکہ خرمائے زبون　بسرکہ انگور و پیہ شکم　بہ پیہ دنبہ یا گوشت　و نان

بالبر والدقيق وان كان احدهما نسية لا البر بالدقيق او بالسويق و

ای لا یجوز بیع البر ۱۲

بہ گندم　و بہ آرد　و اگرچہ بود　یک از نیان نسیہ　نہ گندم بہ آرد یا بہ سویق و

بفتح المہملۃ دہن السمسم ۱۲　　ای لا یجوز بیع الدقیق ۱۲

الدقيق بالسويق متفاضلا او متساويا ولا السمسم بالحل الا ان يكون

آرد　بہ سویق　بہ زیادتی　یا برابر　و نہ بیع کنجد　بہ تیرہ آن　مگر کہ　باشد

ای من الحل الذی فیہ ۱۲ ابو

الحل اكثر مما في السمسم ويستقرض الخبز وزنا لا عددا ولا ربوا بين السيد وعبده

لان العبد وما فی یدہ لمولاہ فلا یتحقق الربو ۱۲ ف

شیرہ زیادہ ازانچہ در کنجد ست و قرض گرفتہ شود نان بوزن نہ بشمار و نیست ربوا میان مولی و بندہ او و میان

لقولہ لا ربوا بین مسلم وحربی فی دار الحرب ۱۲ الیاس

والمسلم والحربي في داره فصل في المنقول لا يجوز بيع مشتري منقول قبل قبضه

مسلمان و حربی در دار حرب فصل ست در بیع منقولی نیست روا بیع مبیع کہ نقل کردہ میشود بیش از قبض آن

ای تصرف البائع ١٢ — ای قبل قبض الثمن ١٢م — لان الثمن حقہ فیجوز اسقاط بعضہ کاسقاط کلہ ١٢ شرح

وصح التصرف فی الثمن قبلہ والحط فیہ والمزید فیہ ان بقی المبیع وفی

ای یصح للمشتری المزید للبائع فی الثمن ١٢ ابو

وصحیح است تصرف در ثمن پیش از قبض وکم کردن دران وزیادتی کردن درآن اگر باقی بود مبیع ودر

یجوز المزید فی المبیع ولم یتعرض للحط علی قیاس ما ذکر ١٢

المبیع لکن الشفیع یاخذ بالاقل وصح تاجیل کل دین الا القرض

ای تصرف البائع ١٢م — فی صورۃ الزیادۃ علی الثمن والحط ١٢ ف

مبیع مگر شفیع بگیرد آنرا باقل وصحیح است مؤجل کردن دین مگر قرض

ویدخل البناء والمفتاح والعلو والکنیف فی بیع الدار لا الظلۃ

وداخل می شود بنا وکلید آن وبالاخانہ وآبریز در بیع خانہ نہ سائبان

ای او بذکر مرافقہا ای حقوقہا ١٢ — ای ویذکر کل قلیل آہ ١٢ مفتی — ای فی الدار ١٢

الا بذکر کل حق ہو لہا او بمرافقہا او بکل قلیل وکثیر ہو فیہا او منہا

مگر بذکر کردن ہر حق کہ اوراست یا بمنافع آن یا بہر قلیل وکثیر کہ دران است یا از خانہ است

یدخل الشجر لا الزرع فی آہ ١٢ الیاس — ای لا یدخل الثمر ١٢ مفتی — ای لا یدخل العلو ١٢ مفتی

والشجر لا الزرع فی بیع الارض ولا الثمر فی بیع الشجر ولا العلو فی بیع

لان الثمر بالنسبۃ الی الشجر مثل الزرع بالنظر الی الارض ١٢ ف

ودرخت نہ زرع در بیع زمین نہ میوہ در بیع درخت ونہ بالاخانہ در بیع

ای بشرط التیمیز ١٢ — فانہا لا یدخل فی البیع الا بذکرہا ذکرہ ١٢

بیت الا بشرط ولا فی بیع المنزل الا بذکر ما ذکر کالطریق والشرب والمسیل

بام مگر بشرط ونہ در بیع منزل مگر بذکر آنچہ ذکر کردہ شدہ مانند راہ ونوبت آبہا وجای جریان آب

ہذہ الاشیاء الثلاثۃ ١٢ مفتی — یعنے اشتری امۃ فولدت لا یا ستیلادہ فیوخذ آہ ١٢ الیاس

ویدخل فی الاجارۃ ویوخذ الولد ان استحقت امہ ببینۃ وان اقربہا لا

کما لو اقر المشتری ١٢

وداخل میشود در اجارہ وگرفتہ میشود ولد اگر باستحقاق بردہ شد کنیزک بگواہان واگر اقرار کرد بآن نیست

مبتدا ای المالک خبرہ مقدم علیہ ١٢ عبد الرحیم

وللمالك باع غيره ملكه فسخه وله اجازته ان بقي العاقدان والمبيع و

فاعل باع ١٢ مفتی

و برای مالک کہ فروخت دیگرے ملک او فسخ او و مراو راست اجازت آن اگر باقی باشند عاقدان و مبیع و

بخلاف ما اذا کان دینا ١٢ عینی لانہ بالاجازۃ صار رجل ملکہ فیملکہ ١٢ ای البائع الفضولی ١٢ مفتی

كذا الثمن عرضا وهو ملك للمجيز وامانة عند بائعه وله فسخه قبل

ای ان بقی ١٢ مفتی ای الثمن

ہمچنین ثمن در حالیکہ رخت باشد و آن مالک باجازت کنندہ است امانت ست نزد بائع او و مراو راست فسخ آن پیش

لعدم وجود الموقوف منہ ١٢ شرح ای حال کونہ عرضا لانہ بیع من وجہ ١٢ مفتی ای اجاز المالک بیع الغاصب ١٢ فخر الدین

الاجازة وجاز اعتاق المشترى من الغاصب لا بيعه ان اجيز بيع

از اجازت درواست انہ ادکردن مشتری از غاصب نہ بیع او اگر اجازت کردہ شد بیع

ای فی اللغۃ السلف فی الشرع بیع اجل بعاجل کذا فی الشمنی ١٢ مفتی

الغاصب فصل في السلم يصح السلم فيما يعلم قدره ووصفه كالمكيل والموزون

لان المسلم فیہ دین وہو یعرف بمعرفۃ القدر والوصف ١٢ فخر الدین

غاصب فصل است در بیان سلم صحیح ست سلم درانچہ معلوم میشود قدر او و وصف او مانند مکیل و موزون

فلا یصح فی الاثمان ١٢ عنایہ قال الجوہری رقعۃ الثنی اصلہ و جوہرہ ١٢

مثمنا والمذروع كالثوب مبينا طوله وعرضه ورقعته والمعدود متقاربا

ای غلظۃ و رقۃ ١٢ عطف علی المکیل ١٢ مفتی

در حالیکہ مثمن باشد و در ذرعی مانند جامہ کہ بیان شدہ باشد درازی و پہنائی و درشتی او و در معدود کہ باہم نزدیک بود

ای لا یصح السلم ١٢ مفتی کالرؤس والاکارع ١٢ لا یصح السلم فی الجواہر

فيصح في السمك المليح لا في الحيوان واطرافه وجلوده والجوهر بصاع

لتفاوت الفاحش فی افرادہ ١٢ ای لا یصح السلم بصاع آہ ١٢

پس صحیح ست در ماہی نمکین نہ در حیوان و اطراف او و چرمہاے او و نہ در جواہر و بہ صاع

وذراع معينين لم يدر قدره وشرطه بيان جنسه كبر ونوعه كسقية

ای قدر کل واحد منہما ١٢

و ذراع کہ ہر دو معین باشند معلوم نشدہ باشد قدر او و شرطہاے او بیان جنس او ست مانند گندم و نوع او مانند آبی

کتاب البیع

انہ تعلیق العقد لقدرہ قولہ وقدر راس المال آہ وذلک
النزاع ۱۲ من عنایۃ فلا بد من بیانہ تحرزا عن وقوع
الاخبار فتختلف باختلاف الامکنۃ ولہ ومکان الایفاء آہ الا ان
[illegible]

کقفیز ونحوہ ۱۲ — ای اقل الاجل شہر وبہ یفتی ۱۲ عینی

وصفتہ کجید وقدرہ واجلہ واقلہ شہر وقدر راس المال فی

وصفت او مثل خوب — وقدر او ومیعاد او — واندک او یک ماہ ست — وقدر راس المال در

الا اذا کان ثوبا او حیوانا فحینئذ یکفیہ الاشارۃ ۱۲ فخر الدین — کالبر ونحوہ ۱۲ ف

الکیلی والوزنی والعددی ومکان ایفاء مسلم فیہ حملہ مؤنۃ وقبض

کیلے — ووزنے — وعددے — وجای دادن مسلم فیہ کہ برای بار کردنش مشقت باشد

مبتدا او قو شرط بقائہ خبرہ ۱۲ مفتی — علی الصحۃ ۱۲ ف — ای کان راس المال ۱۲ الیاس

راس المال قبل الافتراق شرط بقائہ فلو کان دینا وعینا بطل

وقبض راس المال پیش از جدا شدن شرط بقای سلم ست پس اگر بود راس المال دین وعین باطل شود

بالاستبدال او تولیۃ او شرکۃ او اقالۃ ۱۲ شمنی — قبل قبضہ ۱۲ مغنی — لانہ یجب قبضہ للمالی ۱۲ فلرح

فی حصۃ الدین ولا یجوز التصرف فی راس المال والمسلم فیہ قبل

در حصۂ دین — در وا نیست تصرف — در راس المال — ومسلم فیہ — پیش از

فدلیل جوازہ ہو دلیلہ ۱۲ ف — کالخف ۱۲ ف — ای الاستصناع بلا اجل ۱۲ مغنی

القبض والاستصناع باجل سلم تعاملوا فیہ اولا وبلا اجل

ای سواء تعاملوا آہ ۱۲ — کالثوب ۱۲

قبض وطلب کردن کار بوعدہ سلم ست معاملہ کنند — در آن مردمان — یا نہ وبی وعدہ

ثم ذکر فروع انہ بیع ۱۲ — لیتمکن من تسلیم المصنوع المبیع ۱۲ ف

فیما یتعاملون بیع فیجبر الصانع علی العمل ولا یرجع الامر والمبیع

در آنچہ معاملہ کنند بیع ست پس جبر کردہ شود صانع بر کردن کار وہ رجوع نکند — آمر و مبیع

لانہ لا وجود لہ فی نفسہ ۱۲ ف ای — بما صنعہ ہو قبل ۱۲ شمنی ای واخذہ المستصنع صح العقد ۱۲ ن

ہو العین لا عملہ فلو جاء بما صنعہ غیرہ او قبل العقد فاخذہ ولا یتعین

ای الصانع ۱۲ — ای او جاء بالمصنوع قبل العقد ۱۲ بہاء

عین ست نہ عمل او پس اگر آمد بآنچہ ساختہ بود دیگرے یا پیش از عقد پس گرفت آن امر صحیح ست ومتعین نمیشود

[illegible]

فصل فی البیع

ای المصنوع للصانع ۱۲ ف ای بلا رضاء الصانع ۱۲ الصانع ۱۲ مفتی و لان العقد یقع علیہ خصوصہ قبل الرضاء ۱۲ ابر فنا

لہ بلا اختیارہ فیصح بیعہ قبل رؤیۃ الآمر مسائل شتی وصح بیع الکلب

جمع شتیت بمعنی متفرقۃ ۱۲ عینی

برائے او بر غیر رضائے او پس صحیح است بیع او پیش از دیدن آمر مسائل است پراگندہ و صحیح ست بیع سگ

فی عقدہ ۱۲ مفتی　　قید لانہ یشترط ان تکون بحال یقبل التعلیم دیصاد بہ ۱۲ فخر الدین

والسباع علمت اولا والذمی فی البیع کالمسلم الا فی الخمر والخنزیر فہما

و درندہ گان تعلیم شدہ باشند یا نہ و ذمی در احکام بیع مانند مسلم است مگر در شراب و خنزیر پس این ہر دو

بالثاء المثلثۃ من النثر پراگندہ کردن سکر و مثل آن ۱۲ در

کالخل والشاۃ فی عقدنا ودرہم نثر فوقع فی ثوب رجل فہو لہ ان

مانند سرکہ و گوسفند اند در عقد ما یان و درہمی کہ نثار شدہ باشد پس افتاد در جامۂ مردی پس مراو راست

ای اعد الرجل الثوب ای لو قوع درہم ۱۲ مفتی ای جمع الثوب بعد ما وقع الدرہم فیہ ۱۲ جنہ ای بالدرہم المنثور ۱۲

اعدہ لہ او لف والا فللاخذ واعتبر بہ سائر المباحات فصل فی

ای وان لم یکن اعد الثوب لہ ولا لفہ ۱۲ ف

اگر ساختہ بود جامہ برائے او و یا پیچید آنرا و اگر نہ پس مر گیرندہ را ست و قیاس کردہ شود برین باقی مباحات فصل است در

کالذہب بالفضۃ بہا ۱۲ فخر الدین

الصرف ہو بیع الثمن بالثمن جنسا بجنس وبغیر جنس وشرط التقابض

کالذہب بالفضۃ مثلا ۱۲ ف

بیان بیع صرف آن بیع ثمن است بہ ثمن جنس بہ جنس یا بغیر جنس و شرط در صرف تقابض است

ای قبل افتراق المتعاقدین بابدانہما ۱۲ در مختار ای القابض ۱۲ مفتی العقد ۱۲ مفتی ای صار الاناء مشترکا بین العاقدین ۱۲

قبل الافتراق وان وقع فی البعض صح فیہ کما فی اناء الفضۃ وصار مشترکا

پیش از جدا شدن و اگر واقع شد در بعض صحیح است در آن چنانچہ در آوند نقرہ و میگردد آوند مشترک

ای الشرع العقلی ۱۲ مفتی ای عنفک تخلیص القبض من السیف ۱۲ ف　　ای ثمن الحلیۃ ۱۲ ف

وکذا فی السیف المحلی ان خلصت الحلیۃ بلا ضرر ویصرف القبض الی ثمنہا

و ہمچنین در شمشیر زیوردار اگر جدا می شد زیور بغیر نقصان و صرف کردہ میشود قبض بسوی ثمن آن

وان لم يقبض شيئا بطل فيهما وان لم يتخلص بطل اصلا كتاب الشفعة

واگر قبض کرده نشود چیزی باطل است در زیور و اگر جدا نشود باطل است بالکل کتاب است در بیان احکام شفعه

هي تملك العقار على مشتريه جبرا بمثل ثمنه وتثبت بقدر رؤس الشفعاء

آن ملک کردن زمین است بر مشتری آن جبرا بمثل ثمن آن و ثابت میشود بقدر سرهای شفعای

للملك للخليط في نفس المبيع ثم للخليط في حق المبيع كالشرب والطريق

بقدر ملک برای شریک در عین مبیع پس برای شریک در حق مبیع مانند نوبت آب و راه

خاصتين كشرب نهر لا يجري فيه السفن وطريق لا ينفذ ثم لجار

که خاص باشند مانند نوبت آب جوی که جاری نگردد در آن کشتی و راه که نافذ نباشد پس برای همسایه است

ملاصق بابه في سكة اخرى ويطلبها في مجلس علمه بالبيع وهو طلب

که پیوسته بود در او در کوچه دیگر و طلب کند شفعه را در مجلس علم او به بیع و آن طلب

مواثبة ثم يشهد على طلبه عند العقار او ذي يده من بائع او مشتر

جستن است پس شاهد بگیرد بر طلب آن نزد زمین یا نزد صاحب ید آن از بائع یا مشتری

فان اخر احدهما بطلت ثم يطلب عند القاضي وبتأخيره شهرا

پس اگر موخر کرد یکی ازین هر دو باطل می‌شود پس طلب کند نزد قاضی و به مؤخر کردن طلب یکماه

تبطل عند محمد وبه يفتى فاذا طلب سأل القاضي الخصم فان اقر بملك ما يشفع

باطل می شود نزد محمد رح و همین فتوی است پس آن وقت که طلب کرد سوال کند قاضی از خصم پس اگر اقرار کرد بملک آنچه

به او نكل عن الحلف على العلم بانه مالكه او برهن الشفيع سأله عن الشراء

بسبب آن یا نکول کرد از قسم بر علم بآنکه این کس مالک اوست یا شاهد آورده شفیع سوال کند او را از خریدن

فان اقر به او نكل عن الحلف او برهن الشفيع قضى له بها فلزمه احضار

پس اگر اقرار کرد بخریدن یا نکول کرد از حلف یا گواه آورد شفیع حکم کرد باو بشفعه پس لازم گردد بر شفیع حاضر کردن

الثمن ويحبس الدار له ولا يسمع البينة على البائع حتى يحضر المشتري فيفسخ

ثمن و بند کند خانه را برای ثمن و نه شنود قاضی شاهدان را بر بایع تا که حاضر شود مشتری چون حاضر شود پس فسخ کند

بحضوره ويقضي بالشفعة والعهدة على البائع وللشفيع خيار الرؤية

بحضور او و حکم کند بشفعه و عهده بر سر بائع است و برای شفیع هست خیار رویت

والعيب وان شرط المشتري البراءة منه والقول في قدر الثمن للمشتري

و خیار عیب اگرچه شرط کرده باشد مشتری براءت را از عیب و قول در مقدار ثمن مبیع مشتری را است

وبينة الشفيع احق من بينته ولو ادعى المشتري ثمنا وبائعه اقل منه

و شاهدان شفیع بهتر اند از شاهدان مشتری و اگر دعوی کرد مشتری ثمن را و بایع او کم از و

كتاب الشفعة

قوله في حط ... كما قال البائع ...

اي شفيع العقار بقول البائع قبل تحصيص البائع الثمن ۱۲ مفتی ... اي واخذ الشفيع ۱۲ ف

اخذ بقوله قبل القبض وبقول المشتري بعده واخذ في حط بعض الثمن

اي اخذ بقول ۱۲

عمل کرده شود بقول بائع پیش از قبض و بقول مشتری پس از قبض او و عمل کند در کم کردن بعض ثمن

اي المشتري الثمن ۱۲ مفتی ... اي باقل الثمنين ۱۲ ف

او زیادته باقلهما وفي حط الكل بالكل وفي الشراء بثمن مثلي بمثله وفي غيره

اي اخذ الشفيع في حط ۱۲ مفتی

یا زیاده کردن آن بکمترین هر دو و در کم کردن کل به کل ثمن و در شرا به ثمن مثلی بگیرد به مثل آن و در غیر مثلی

لان كل واحد منهما ثمن للآخر وهو من ذوات القيم ۱۲ ش

بقيمة الثمن ففي عقار بعقار اخذ كل بقيمة الآخر وفي ثمن مؤجل بحال

من العقارين بالشفعة ۱۲ مفتی

به قیمت ثمن پس در عقار که خریده شود به عقار گرفته شود هر یک به قیمت دیگر و در ثمن موجل به نقد

عطف على اخذ المقدر ۱۲ ش   الذي وقع العقد عليه ۱۲ مفتی   اي اخذ الشفيع في آه ۱۲   اي قيمة البناء والشجر ۱۲ ف

او طلب في الحال واخذ بعد الاجل وفي بناء المشتري وغرسه بالثمن وقيمتهما

یا طلب شفعه کند فی الحال و بگیرد پس از وعده و در بنا مشتری و درخت او به ثمن و قیمت هر دو

اي ليست الشفعة ۱۲ ف

مقلوعين او كلف المشتري قلعهما وليست الا في بيع او هبة بعوض

برکشیده شده باشند یا مکلف کرده شود مشتری بکشیدن آن هر دو و نیست شفعه مگر در بیع یا هبه بشرط عوض

اي سقوط الخيار لزوال المانع لخروج المبيع عن ملكه ۱۲ ف

ولا شجر وثمر بيعا قصدا ولا في البيع بخيار الشرط الا بعد سقوطه وفي

و نه در درخت و میوه که فروخته شده باشند بقصد و نه در بیع بخیار شرط مگر پس از سقوط او و در

اي لا شفعة في العقار بخيار ... شرط او رؤية او عيب لكن قبل القبض ۱۲

البيع الفاسد الا بعد سقوط فسخه ولا في رد بخيار الا خيار عيب بلا قضاء

بان يأخذ المشتري من آخر ۱۲ ش

بیع فاسد مگر پس از سقوط فسخ آن و نه در رد به خیار مگر در رد بخیار عیب به غیر از قضاء

كتاب الشفعة

ولا لمن باع او بیع لہ او ضمن الدرک بل لمن اشتری وشری لہ ویبطلہا

ونہ برائے کسیکہ بفروخت یا فروختہ شد برائے او یا ضامن شد درک را بلکہ واجب میشود برائے کسیکہ خرید کرد یا شراء کردہ شد

تسلیمہا بعد البیع لا قبلہ والصلح مع بطلانہ وموت الشفیع لا المشتری

تسلیم شفعہ پس از بیع نہ پیش از و وصلح با بطلان صلح وموت شفیع نہ موت مشتری

وبیع ما یشفع بہ قبل القضاء ویشفع حصۃ احد المشترین لا احد بائعہ

و بیع آنچہ شفعہ گرفتہ باآن پیش از قضاء و بہ شفعہ گرفتہ شود حصہ یکی از مشتریان نہ حصہ یک از بائعان

فان سلم شراء زید فظہر شراء غیرہ او الشراء بالف فظہر انہ باقل او بمثلی

پس اگر تسلیم کرد شراء زید پس ظاہر شد شراء دیگر یا شراء بہ ہزار پس ظاہر شد بہ کم از آن یا بہ مثلی

لا تسقط الا ان ظہر بقیمتی قیمتہ الف او اکثر واذا باع الا مقدار ذراع

ساقط نمی شود مگر اینکہ ظاہر شود شراء بہ قیمتی قیمتش ہزار روپیہ یا زیادہ بود واگر فروخت مگر مقدار یک گز

فلا شفعۃ لہ

کتاب القسمۃ

ہی تعیین الحق الشائع وغلب فیہا الافراز فی المثلی

پس نیست شفعہ مر شفیع را کتاب است در بیان قسمت وآن معین کردن حق شائع است وغالب است در او جدا کردن

والمبادلۃ فی غیرہ فیاخذ کل شریک حصتہ بغیبۃ صاحبہ ثمہ لا ہنا وندب نصب

و مبادلہ در غیر مثلی پس بگیرد ہر شریک حصہ خود را در غیبت صاحب خود در آنجا نہ اینجا ومستحب است قائم کردن

كتاب القسمة

لان النفع لهم لا الاول ارفق بالناس وابعد من التهمة ۱۲

قاسم يرزق من بيت المال ليقسم بلا اجر وان نصب باجر صح وهو على عدد

ای الاجر ۱۲

قاسم کہ رزق دادہ شود از بیت المال تا کہ قسمت کند بی مزد و اگر قایم کرد بہ مزد صحیح ست و اجر بشمار

ای کون القاسم ۱۲ اف — قاسم ۱۲ — بضم القاف جمع قاسم ۱۲ اف

الرؤس ويجب كونه عدلا عالما بها ولا يعين واحد ولا يشترك القسام وقسم

سرہا است و واجب ست بودن قاسم عادل عالم بہ قسمت و معین کردہ نشود یکی و شریک نشوند قاسمان و قسمت کند

ای لا یقسم بطلب صاحب القلیل فقط ۱۲

بطلب احدهم ان انتفع كل بحصته وبطلب صاحب الكثير فقط ان لم ينتفع

بہ طلب کردن یکی از ایشان اگر منتفع میشد ہر یک بحصہ خود و بہ طلب کردن صاحب حصہ زیادہ فقط اگر منتفع نمی شد

ای بقلة حصته ۱۲ — ای العبید ۱۲ برجندی

الاخر لقلة حصته ولا يقسم الا بطلبهم ان تضرر كل للقلة ولا الجنسان والرقيق

دیگر بسبب کمی حصہ او و قسمت نکند مگر بہ مطلب ایشان اگر متضرر می شد ہر یک از جہت کمی و نہ جنسان و بندگان

كاللآلي واليواقيت ۱۲ فخر الدين

والجواهر والحمام والبئر والرحى الا برضائهم ودور مشتركة او دار وضيعة او

و جواہر و حمام و چاہ و آسیا مگر برضای ایشان و خانہائے مشترک یا خانہ و زمین یا

ای القسمة ۱۲ اف

دار وحانوت قسم كل وحده وصحت بالتراضي الا عند صغر احدهم وقسم نقلي

خانہ و دوکان قسمت کردہ شود ہر یک و صحیح ست بہ تراضی مگر نزد خردی یکی از ایشان و قسمت کردہ شود دستی

ای وقسم عقار ۱۲ امحق — بان لم يذكر كيفية انتقاله اليهم ۱۲ كفني

يدعون ارثه بينهم وعقار يدعون شراءه او ملكه مطلقا فان ادعوا ارثه عن زيد لا

دعوی می کنند میراث را در میان خود و زمین کہ دعوی کنند بہ شراء او یا بہ ملک او و مطلق پس اگر دعوی کردند میراث

حتی یبرھنوا علی موتہ وعدد ورثتہ ولا ان برھنوا انہ معہم حتی یبرھنوا

تا آنکہ شاہدان بیارند بر موت او و شمار ورثہ او و تقسیم کردہ نشود اگر شاہدان آوردند باینکہ او ہمراہ ایشان است تا آنکہ

انہ لہم ولا ان کان شئ منہ مع الوارث الطفل والغائب ولا یدخل لد اہم فی

بیارند کہ این چیز مر ایشان راست و تقسیم کردہ نشود اگر باشد چیزی از وی با وارث طفل یا غائب و داخل نمی شود در ایشان

القسمۃ الا برضاھم وان وقع مسیل قسم وطریقہ فی قسم آخر صرف عنہ ان

قسمت مگر برضای ایشان و اگر واقع شد مسیل آب یک حصہ یا راہ آن در حصہ دیگر گردانیدہ شود از وی اگر

امکن والا فسخت وان اقر بالاستیفاء ثم ادعی ان بعض حصتہ وقع فی ید

ممکن بود و اگر نبود فسخ کردہ شود و اگر اقرار کرد باستیفاء حق پس دعوی کرد کہ بعض حصہ او افتادہ است در دست

صاحبہ غلطا صدق بالحجۃ وشہادۃ القاسمین حجۃ وفسخت ان استحق بعض

صاحب او بغلطی صادق کردہ شود بدلیل و شہادت قاسمان حجت است و فسخ کردہ شود اگر باستحقاق بردہ شد بعض

مشاع فی الکل لا بعض حصۃ احدھما بل یرجع وصحت المہایاۃ فی سکون ھذا

مشاع در کل حصہ نہ بعض حصہ یک از ایشان بلکہ رجوع کند و صحیح است نوبت گرفتن در سکونت کردن این

بعضا من دار وھذا بعضا وفی خدمۃ عبد ھذا یوما وھذا یوما کسکنی

در بعض از دار و این در بعض و در خدمت بندہ این یک روز و این یک روز مانند سکونت کردن

کتاب القسمۃ

بیت صغیر وعبد بن هذا هذا العبد والآخر لآخر كتاب الهبة هي

در بیت خرد ودر دو بنده مر این را این بنده ومر دیگرا دیگر بنده كتاب ست در بیان هبه

تمليك عين بلا عوض ويصح بوهبت ونحلت ونحوها وتتم بالقبض

او آن مالک کردن عین است بغیر عوض وصحیح است بگفتن دهبت ونحلت و مانند این وتمام میشود بقبض

في مجلسها ولو بلا اذن وبعده باذن ولا تصح في مشاع يقسم فان قسم

در مجلس آن اگرچه بغیر اذن باشد وپس از مجلس به اذن وصحیح نیست در مشاع که قسمت کرده میشود پس اگر قسمت

وسلم صح وكذا هبة لبن في ضرع ونحوه لا دقيق في بر وان طحن وسلم

کرده شد وتسلیم کرده شد صحیح است وهمچنین هبه شیر در پستان ومانند آن نه آرد در گندم واگر آرد کرده شود وتسلیم کرده شود

وهبة ما مع الموهوب له تامة كهبة الاب لطفله وقبضه عاقلا وقبض

وهبه چیزی که موهوب له باشد تام است مانند هبه پدر مر طفل خود را وقبض نمودن او در حالیکه عاقل باشد وقبض کردن

من يربيه وهو معه والزوج بعد الزفاف معتبر في هبة

کسی که تربیت او کند واو همراه او بود وقبض شوهر بعد از زفاف معتبر است در هبه

لاجنبي له وتصح هبة اثنين دارا واحدا وعكسه لا

بیگانه مر طفل را وصحیح است هبه دو کس خانه را مر یکی را وعکس آن صحیح نیست

كتصدق عشرة على غنيين وتصح على فقيرين فصل في

مانند صدقه کردن ده درهم بر دو غنی و صحیح است بر دو فقیر فصل است در

لان الرجوع انما يصح في الموهوب والزيادة ليست بموهوبة فلا يصح الرجوع فيها والفصل غير ممكن فيمتنع الرجوع في الاصل دون الزيادة

الرجوع عنها ويصح الرجوع عنها بتراض او حكم قاض ويمنعه

رجوع از هبه و صحیح است رجوع کردن از هبه برضای هر دو یا به حکم قاضی و منع میکند رجوع را

انما قيد به اذ لو كانت الزيادة منفصلة بان كانت الهبة امة فولدت عند الموهوب له فللواهب ان يرجع فيها دون الولد لان الرجوع في

زيادة متصلة وموت احدهما وعوض اضيف اليها ولو من اجنبي

زیادت متصله و موت یکی از هر دو و عوض که مضاف کرده شود به هبه اگرچه از اجنبی بود

اي قرابة هي بسبب المحرمية

وخروجها عن ملك الموهوب له والزوجية وقت الهبة وقرابة

و خروج موهوب از ملک موهوب له و زوجیت در وقت هبه کردن و قرابت

لتقدر الرجوع بعد الهلاك ٢ اي ضابطة الموانع ٢ الياس اي حروف تدل على اسماء الموانع باعتبار

المحرمية وهلاك الموهوب وضابطتها حروف دمع خزقه وهو فسخ

اي اصابة مع او طي مع

سبب حرمت بود و هلاک شدن موهوب و قاعده موانع هبه حروف این جمله است و رجوع از هبه فسخ است

تفريع على كونها هبة ابتداء ١٢ عنايه

من الاصل لا هبة للواهب وهي بشرط العوض هبة في الابتداء فيشترط

لتحققها بلفظ الهبة

از اصل نیست هبه مر واهب را و هبه بشرط عوض هبه است در ابتدا پس شرط است

كالبيع بلا عوض ٢ لتحقق معنى البيع فيها ١٢ عبد ١٢ التفريع على كونها بيعا انتهاء ١٢ بنايه كالبيع المحض ١٢

قبضهما وتبطل بالشيوع بيع انتهاء فيرد بالعيب والرؤية وتثبت به الشفعة

قبض هر دو و باطل میشود به شیوع و بیع است در انتها پس رد کرده میشود به سبب عیب و رویت ثابت میشود به سبب او شفعه

عه بان یکون فیه نفع احد العاقدین او المعقود علیه اوغیرہ ۱۲ جامع الرموز ای الواہب ۱۲ ق

فصل فی الاستثناء وان استثنی الحمل وشرط ما یفسد البیع

ای الواہب ۱۲

فصل ست در بیان احکام استثناء و اگر استثنا کرد حمل را یا شرط کرد چیزی را که فاسد میکند بیع را

ای الاستثناء والشرط ۱۲ الیاس

بطلا وصحت الہبة وان اعتق الحمل ثم وهبها صحت وان دبرہ ثم

ای الاستثناء والشرط ۱۲ مفتی

باطل نمیشوند و صحیح ست هبه و اگر آزاد کرد حمل را پس هبه کرد مادر را صحیح ست و اگر مدبر کرد بنده را پس

وهبها لا وصح العمری وهی جعل دارہ له مدة عمرہ بشرط ان ترد اذا مات

هبه کرد مادر را نیست صحیح و صحیح ست عمری و آن گردانیدن خانه خود ست مر زید را تا مدت عمر او بشرط رد کردن

لمخالفة مقتضی العقد ۱۲ ف

وبطل الشرط ولا تصح الرقبی وهی ان مت قبلك فهی لك والصدقة

و باطل ست شرط و نیست روا رقبی و آن این ست که بگوید اگر من مردم پیش از تو پس این مر تراست و صدقه

ای لا رجوع فی الصدقة ۱۲ ف

لا تصح الا بالقبض ولا فی شائع یقسم ولا عود فیها کتاب الاجارة

نیست صحیح مگر به قبض و در شائع که قابل قسمت بود و نیست رجوع در ان کتاب ست در بیان اجاره

عه ای معلوم لئلا تفضی جہالته الی النزاع ۱۲ ف

هی بیع نفع معلوم بعوض کذا دین وعین ویعلم النفع بذکر مدة وان

کالعبید والثیاب ۱۲ شرح الیاس — جنسا وقدرا ۱۲

آن بیع نفع معلوم ست بعوض معلوم دین باشد یا عین و معلوم میشود نفع بذکر کردن مدت اگرچه

او خیاطته ۱۲ فخر

طالت لکن فی الوقف لا تصح فوق ثلث سنین وبذکر العمل کصبغ ثوب و باشارة

دراز باشد لیکن در وقف صحیح نمیشود زیاده از سه سال و بذکر عمل مانند صبغ جامه و باشاره

کتاب الاجارة

الطعام الی بغداد ۱۲ ف — ای تجب بتعجیل المستاجر ایاها ۱۲ عبد سلمہ

کنقل هذا الی ثمه ولا تجب الاجرة بالعقد بل بتعجیلها او بشرطه او

مانند نقل کردن این تا اینجا و واجب نمیشود مزدوری بعقد بستن بلکہ بتعجیل آن یا بشرط تعجیل آن یا

ای استیفاء المستاجر ۱۲ — ای النفع لانہ فی حکم استیفائہ ۱۲ ف

باستیفاء النفع او التمکن منہ فتجب کدار قبضت ولم یسکنها وتسقط بالغصب

ای الدار ۱۲ ف

بگرفتن نفع از مستاجر یا بقادر شدن بنفع پس واجب شود برای خانہ کہ قبض شدہ باشد و بکونت نکردہ باشد در آن و ساقط میشود بسبب غصب

منہ المستاجر ۱۲ ف

بقدر فوت تمکنہ وللموجر طلب الاجرة للدار والارض لکل یوم وللدابة

مقدار فوت شدن قدرت بر نفع و روا است موجر را طلب کردن اجرت برای خانہ و زمین برای هر روز و برای دابہ

لکل مرحلة وللقصارة والخیاطة اذا تمت وللخبز بعد اخراجہ من التنور

برای هر منزل و برای سفید کردن جامہ و دوختن وقتی کہ تمام شود و برای پختن نان پس از بیرون کردن آن از تنور

لانہ اوفی عملہ ۱۲ ف

فاذا احترق بعد ما اخرج فلہ الاجر وقبلہ لا ولا غرم فیهما وللطبخ بعد

لعدم العمل ۱۲ عبد

پس اگر سوخت پس از بیرون کردن پس او راست مزدوری و پیش از آن نہ و نیست تاوان در هر دو و برای پختن بعد

لان تمام العمل بہ ۱۲ عبد سلمہ — کنمر جمع لبن ککلم ۱۲ ف — فاعل یحبس ۱۲ منہ

الغرف وللضرب للبن بعد اقامتہ ویحبس العین للاجر من خلط ملکہ

از پیالہ انداختن و برای ساختن خشت خام پس از ایستادہ کردن او و بند کند عین را برای اجرت کسیکہ خلط کند ملک خود

بها کالصباغ فان حبس فضاع فلا غرم علیہ ولا اجر بخلاف الحمال

ای بالعین ۱۲

بآن مانند رنگ ریز پس اگر حبس کرد و ضایع شد پس نیست تاوان برو و نیست اجرت بخلاف بارکش

عه بالفتح مصدر میمی من جاء ۱۲ عبد ای لیطلب العمل من غیره ۱۲ ف بان شرط ان تخیط بنفسک ۲ فخر الدین

ولمن اطلق له العمل ان یستعمل غیره فان قید بیده لا ولاجیر المجئ بعیا له

و برای کسی که مطلق شده باشد برای او عمل که طلب عمل کند از دیگری پس اگر قید کرده بدست او نیست برای مزدور آوردن

جتند اخیره لاجیر المجئ ۱۲ عبد — نیذ ہب بہ الی ۱۲ ف

ان مات بعضهم وجاء بمن بقی اجرة بحسابه وحامل کتاب او زاد

که مرده بودند بعض آن واورد آنها را که باقی بودند مزدوری او بقدر آن باقی ست — و برنده کاغذ یا توشه را

ای کل واحد من الکتاب والزاد ۱۲ ف

الی زید باجران رده بموته لاشئ له وصح استیجار دار او دکان

بسوی زید بمزدوری اگر پس آورد بسبب موت او نیست چیزی برای او و درست است اجاره گرفتن خانه یا دکان

بلا ذکر ما یعمل فیه وله کل عمل سوی موهن البناء لا استیجار ارض

بغیر از ذکر آنچه عمل خواهد کرد در وی و برای او ست کردن هر کار بغیر آنچه سست کننده خانه ست نه اجاره گرفتن زمین

عطف علی قوله یسمی ما یزرع ای حتی یکون ۱۲ عبد سلمه

حتی یسمی ما یزرع او یعمم ویکون الارض خالیة عن الزراعة فان استاجرها

مگر معلوم کند آنچه میکارد یا عموم کند و باشد زمین خالی از کشت پس اگر باجاره گرفت زمین را

فان البناء ونحوه منفعة تقصد بالاراضی ۱۲ الیاس — تحدید لسلیمها مشغولة ۱۲ عبد

للبناء او للغرس صح واذا انقضت المدة سلمها فارغة الا ان یغرم الموجر

عن البناء ونحوه ۱۲

برای بنا یا برای نهال کردن صحیح ست و هر وقت که بگذرد مدت اجاره بسپارد زمین را خالی مگر که تاوان بدهد موجر

قیمته مقلوعا ویتملکه بلا رضاء المستاجر ان نقص القلع الارض المستاجر

قیمت آن مفروض القلع و ملک کند زمین را بے رضاء مستاجر اگر کم کرد کشیدن زمین مستاجر را

ای المستاجر ۱۲ ف ای المؤجر ۱۲ ف

والا فبرضاہ او یرضی بترکہ فیکون البناء والغرس لهذا والارض لهذا

و اگر نیست پس بگیرد آنرا برضا یا راضی شود بترک آن پس باشد بنا و درخت مر مستاجر را و زمین مر موجر را

ای حنطة ما زاد علی الحمل المعتاد ۱۲ عبد الحلیم مثل ہذہ الابة مقدار ہذا الحمل ۱۲ الیاس

والوطبة کالشجر وضمن الحصة بالزیادة علی حمل ذکر ان اطاق وکل القیمة

ای ویضمن کل القیمة ۱۲ فخر الدین

و رطبه مانند درخت است و ضامن میشود حصه را بسبب زیاده کردن بر بار که ذکر کرده شده اگر طاقت داشت

ان لم یطق فصل فی الاجارة الفاسدة تفسدها شروط تفسد البیع

اگر طاقت نداشت فصل در بیان اجاره فاسده فاسد میکند آنرا شرطی که فاسد میکنند بیع را

ای فاذا ظهر الفساد ۱۲ الیاس

ای بدرہم ۱۲ ف

فیجب اجر المثل ولا یزاد علی المسمی وصح اجارة دار کل شهر بکذا بلا بیان

پس واجب میشود اجر مثل و زیاد کرده نمیشود بر مسمی و صحیح است اجاره خانه هر ماه باین قدر بغیر بیان

عطف علی قولہ فی واحد ۱۲ عبد الحلیم

المدة فی واحد فقط وفی کل شهر سکن ساعة فی اولہ وان سمی اول المدة

مدت در یک ماه فقط و در هر ماه که سکونت کند یک ساعت در اول آن و اگر معلوم کرده شد اول مدت

ای فیعمل بذلک المسمی ۱۲ ف لانہ المعلوم ولانہ ۱۲ ف لان الاہلة اصل فی الشہور ۱۲ ف

فذاك والا فوقت العقد فان کان حین یهل الهلال اعتبر الاهلة والا

لانہ ہو المصرح حین العقد ۱۲ ف

پس آن متعین است و گرنه پس وقت عقد پس اگر بود وقت که می برآمد ماه اعتبار کرده شود ماهها ورنه

ای فتعتبر الایام ۱۲ الیاس ای وتصح ۱۲ ف ای تصح اجارة الظئر ۱۲

فالایام کالعدة ولجارة الحمام والحجام والظئر باجر معین وبطعامها

پس روزها مانند عدت در دراست اجاره حمام و حجام و دایه به مزدوری معین و به طعام او

وکسوتها والمزوج وطیها الا فی بیت المستاجر الا باذنه وله فی نکاح
جامه او و مرزوج راست وطی وی در خانه مستاجر مگر باذن او و صحیح است مرزوج را در نکاح
ظاهر فسخها ان لم یاذن بها لا ان اقرت بنکاحه ولاهل الصبی
ظاهر فسخ اجاره اگر اذن نکرده بود باجاره نه اگر اقرار کرد به نکاح او و روا است مر اهل صبی را
فسخها ان مرضت او حبلت وعلیها غسل الصبی وثیابه واصلاح
فسخ اجاره اگر مریض شد دایه یا حامله شد و بر دایه است شستن بچه و شستن جامه او و ساختن
طعامه ودهنه وعلی ابیه الاجر وثمنها فان ارضعته بلبن شاة او
طعام او و چرب کردن او و بر پدر او ست مزدوری و ثمن آن پس اگر شیر داد او را بشیر گوسپند یا
غذته بطعام ومضت المدة فلا اجر ولم تصح للعبادات کالاذان
غذا داد او را بطعام و گذشت مدت پس نیست اجر و صحیح نیست اجاره برای عبادات مانند اذان
والاقامة والامامة وتعلیم القرآن ویفتی الیوم بصحتها ولا للمعاصی
و اقامت و امامت و آموزانیدن قرآن و فتوی کرده شده است امروز به صحت آن و نه برای گناهها
کالغناء والنوح ولا لعسب التیس ولا اجارة المشاع الا من الشریک
مانند سرود و نوحه و نه برای جستانیدن گوسفند نر بر ماده و نه اجاره مشاع مگر از شریک

كتاب الاجارة

واجارة الرحى ببعض دقيقه ونحوه ولا الجمع بين الوقت والعمل

واجاره کردن آسیا به بعض آرد آن دمانندان و نه جمع درمیان وقت و عمل

فصل في الاجير المشترك الاجير المشترك يستحق

فصل است در مزدور مشترک اجیر مشترک سزاوار

الاجر بالعمل وله ان يعمل للعامة كالقصار ونحوه ولا يضمن ما هلك

اجر می گردد به کار کردن و مراد آنست که عمل کند بعمل عامه مانند گازر و مثل او و ضامن نمیشود آن چیز را که هلاک شد

في يده وان شرط عليه الضمان بل ما تلف بعمله الا الادمي ان لم يجاوز

در دست او اگرچه شرط کرده شد بروی ضمانت لیکن ضامن میشود آنرا که هلاک شود بعمل او مگر آدمی اگر تجاوز نکرد

المعتاد والاجير الخاص يستحق بتسليم نفسه في مدته وان لم يعمل

از عادت و مزدور خاص مستحق میشود اجر را به سپردن نفس خود در مدت آن اگرچه عمل نکند

كالاجير لرعي الغنم ولا يضمن ما هلك في يده او بعمله وان ردد

مانند اجیر برای چرانیدن گوسفندان و ضامن نمیشود آن چیز را که هلاک شد در دست او یا به عمل او و اگر مترددکرد

الاجر بترديد العمل يجب اجر ما عمل وان في عمله اليوم او غدا

اجر را به ترددعمل واجب میشود اجر آنچه عمل کرد اگر تردید کرد عمل او امروز یا فردا پس

فله ما سمّی ان عمل الیوم واجر مثله ان عمل غدا ولا یجاوز المسمّی

فی اجر المثل ١٢ ف

نیز اوراست انچه ذکر کرده اگر عمل کرد امروز واجر مثل است اگر عمل کرد فردا ونگذرد از مسمی

ولا یسافر بعبد مستاجر للخدمة الا بشرط

فصل

تفسخ الاجارة

وسفر نکنند به بنده مستاجر که به اجاره گرفته شده برای خدمت مگر بشرط فصل است فسخ میشود اجاره

بالتحریک جراحة تحدث من الرجل ونحوه ١٢ عبد العلی

بعیب اخل بالنفع کدبر الدابة فلو انتفع بالمعیب او زال العیب سقط

بعیبی که خلل رساند به نفع مانند تشنیت زخم چارپایه پس اگر نفع گرفت به معیب یا زائل کرده شد عیب ساقط شد

خیاره وبخیار الشرط والرؤیة والعذر وهو لزوم ضرر لم یستحق

میشود خیار او وبخیار شرط ورؤیت وعذر وآن لزوم ضرر است که مستحق نشده باشد

بالموجر ١٢

بالعقد کسکون وجع ضرس استوجر لقلعه ولحوق دین لا یقضی

بعقد مانند آرام درد دندان که باجاره گرفته باشد برای کندن او وپیوست شدن دین که ادا نمیشود

کدار ودکان مثلا ١٢ ف

الا بثمن ما اجره وسفر مستاجر عبد للخدمة مطلقا او فی المصر

مگر به ثمن انچه باجاره داده است وسفر کردن مستاجر بنده را که خدمت مطلق یا در شهر

ای مع الموجر ١٢ ف

ای

وافلاس مستاجر دکان لیتجر فیه وخیاط استاجر عبدا لیخیط

بان ذهب ماله ١٢ ف

ومفلس شدن مستاجر دکان که تجارت کند در آن وخیاطی که باجاره گرفته بنده را تا که بدوزد

کتاب الاجارة

قوله وافلاس مستاجر ای لانه استاجره للانتفاع به وهو یتضرر بابقاء العقد بعد ما افلس ١٢ شرح الیاس قوله وخیاط ای افلاس

ای ظهور مانع من السفر لمکتری ۱۲ ف

فترك عمل وبلاء مكترى لدابة من سفره بخلاف بداء المكاري

پس ترک کرد عمل را و ظاهر شدن مانع کرایه کننده دابه را از سفر او بخلاف ظاهر شدن مر کرایه کش را

ای وانما ترک لیعمل ۱۲ فخر الدین

وترك الخياطة مستاجر عبد ليخيط ليعمل في الصرف وبيع ما جره

وکذا ترک کردن دوختن مستاجر بنده برای دوختن تا که عمل کند در صرف و فروختن چیزی با جاره داده است

موجر کان او مستاجر ۱۲ عبد

وينفسخ بموت احد العاقدين عقدها لنفسه فان عقدها

و فسخ میشود به موت یکی از عاقدان که عقد کرده آنرا برای خود پس اگر عقد کرده آنرا

علم جمع شتیت ای متفرقة ۱۲

لغيره فلا كالوكيل والوصي ومتولي الوقف مسائل شتى

برای دیگرے پس نیست مانند وکیل و وصی و متولی وقف مسائل پراگنده

ای المالک ۱۲ ف — ای من التفریغ وهو التخلیة ۱۲ ف — ای بدرهم مثلا ۱۲

ولو قال لغاصب دار فرغها والا فاجرتها كل شهر بكذا فسكت

الغاصب ۱۲

و اگر گفت مر غاصب خانه خود را فارغ کن خانه را و گرنه پس اجاره دادم ترا خانه هر ماه اینقدر پس خاموش ماند

ای بان یقول ... راس الشهر ... ۱۲

ولم يفرغ يجب المسمى وتصح الاجارة وفسخها والمزارعة والمساقاة

و فارغ نکرد لازم آمد مسمی و صحیح است اجاره و فسخ آن و مزارعه و مساقاة

والوكالة والكفالة والمضاربة والقضاء والامارة والايصاء

و وکالت و کفالت و مضاربه و قضاء و امارت و وصی ساختن

والوصية والطلاق والعتاق والوقف مضافة الى المستقبل لا

وصیت کردن وطلاق وعتاق ووقف مضاف بسوی زمانهٔ آینده

البيع واجازته وفسخه ولا القسمة والشركة والهبة والنكاح والرجعة

بیع واجازت آن وفسخ آن ونه قسمت وشرکت وهبه ونکاح ورجعت

والصلح عن مال وابراء الدين كتاب العارية هي تمليك

وصلح از مال وابراء از دین کتاب ست دربیان عاریت عاریت مالک کردن

لانه صريح فيها

نفع بلا عوض وتصح باعرتك ومنحتك واطعمتك ارضي

منافع است بغیر عوض ودرست است بلفظ اعرتک یعنی بعاریت دادم ترا وبخشیدم ترا وخورانیدم ترا زمین من

عمرى سكنى

وحملتك على دابتي واخدمتك عبدي وداري لك سكنى وعمرى

وسوار کردم ترا برچارپایه خود وبخدمت دادم ترا غلام خود وخانه من مرترا جای سکونت ست وتا بقای

لك سكنى ويرجع المعير متى شاء ولا يضمن بلا تعد ان هلكت

برای تو سکونت ست وبازپس تواند عاریت دهنده هرگاه که خواهد وضامن نشود بغیر تعدی اگر هلاک شود

اي المستعير المؤجر ١٢ عبد

ولا يؤجر فان اجرها فعطبت ضمنه المعير ولا يرجع على احد

وباجرت ندهد پس اگر باجرت داد آنرا وهلاک شد ضامن گیرد آنرا معیر ورجوع نکند بر هیچ یکی

كتاب العارية

(كاللبس في الركوب ١٢ البحر)

او المستاجر ويرجع على موجره ان لم يعلم انه عارية ويعار ما اختلف

یا بر مستاجر و رجوع کند به موجر اگر نمیدانست که آن عاریت ست و عاریت داده میشود آنچه مختلف ست

استعماله او لا ان لم يعين منتفعا به وما لا يختلف ان عين

استعمال آن یا نه اگر معین نکرده بود نفع گیرنده را و آنچه مختلف نمیشود اگر معین کرده بود

(عملا بالاطلاق ١٢ عبد)

وكذا الموجر فمن استعار دابة او استاجرها مطلقا يحمل ويعير له

و همچنین موجر پس آنکه بعاریت و اجره خواهد یا باجاره گرفت آنرا مطلق بار کند او را خود و بعاریت بدهد

(من الحمل او الركوب ١٢)

او يركب ويركب واياً فعل تعين فضمن بغيره وان اطلق الانتفاع

یا سوار شود و سوار کند دیگری را و هر کدام که کرد معین میشود و ضامن میگردد بدیگر و اگر مطلق کرد انتفاع را

في الوقت والنوع انتفع ما شاء اي وقت وان قيد ضمن بالخلاف

(عملا بالاطلاق عن النوع ١٢ ف)

در وقت و نوع نفع گیرد آنچه خواهد هر وقت و اگر مقید کرد ضامن میشود بخلاف کردن

(بعد او قوله التسليم غيره ١٢ ف)

الى شر فقط وكذا تقييد الاجارة بنوع او بقدر ورد دابة الى اصطبل

بطرف شر فقط و همچنین مقید کردن اجاره بنوعی یا بقدری و رد کردن دابه باصطبل

(احترازا من الاجير مياومة ١٢)

مالكها او مع عبده او اجيره مسانهة او مشاهرة او مع اجير ربها

مالک آن یا همراه بنده خود یا اجیر خود سالیانه باشد یا ماهیانه یا همراه مزدور صاحبش

اى على خدمته دابته ١٢ الياس — فلو ملكت بعد ذلك لم يضمن ١٢ ف

او عبده يقوم على دابة او لا تسليم كرد مستعار غير نفيس الى دار مالكها

یا همراه بنده خود قادر شود بر دابه یا نشود تسلیم است مانند رد کردن مستعار که قیمتی نبود بخانه مالکش

اى الدراهم والدنانير ١٢ فخر — كالزيت والسمن ١٢ — كالبيض والجوز ١٢ ف

وعارية النقدين والمكيل والموزون والمعدود قرض وصح اعارة

وعاريت دادن دو نقد و عاريت دادن كيلى و موزونى و معدودى قرض است و صحيح است عاريت دادن

لانه شغل ارض الغير فيؤمر بتفريغها ١٢ ف — اى ضمن المعير للمستعير ١٢ ف

الارض للبناء والغرس وله ان يرجع ويكلف قلعهما وضمن ما نقص

زمين براى بنا كردن و درخت نشاندن و مر او راست كه رجوع كند و تكليف بركشيدن آنها و ضامن گردد

لان فيه خلف الوعد ١٢ — اى رجوع المعير ١٢

بالقلع ان وقتها ورجع قبله وكره الرجوع قبله ولو اعار ارضا

بسبب كشيدن اگر موقت كرده بود و رجوع كند پيش از وقت و مكروه است رجوع پيش از وقت و اگر عاريت داد زمينى را

لان بزراع المستعير فيها ١٢ — اى عين الوقت او لا ١٢ ف

للزرع لا ياخذها حتى يحصد الزرع وقت او لا واجرة رد المستعار

براى كاشتن باز نگيرد آنرا تا كه درو شود زرع موقت كرده آنرا يا نه و اجرت رد كردن مستعار

فيه لف ونشر مرتب ١٢ شرح

والمستاجر والمغصوب على المستعير والموجر والغاصب كتاب الوديعة

و مستاجر و مغصوب بر مستعير است و موجر و غاصب — كتاب وديعت است

في ضمن ان هلكت بالتعدى لا به ١٢ ف — اى حفظ الوديعة ١٢ ف

هى امانة تركت للحفظ وضمانها كالعارية وله حفظها بنفسه

و آن امانت است كه گذاشته شد براى حفاظت و ضمان آن مانند عاريت است و براى اوست حفظ آن

وان نهى لان المطلوب حفظ الوديعة على وجه يحفظ به مال نفسه والانسان يحفظ ماله تارة بنفسه وتارة بمن في عياله فكذا يحفظ الوديعة ١٢ شرح الياس

كتاب الوديعة

بان كان الطريق آمنا ١٢ ف

وعياله وان نهى والسفر بها عند عدم النهى والخوف ولو حفظ بغيرهم

وبعیال خود اگرچه نهی کرده باشد وسفر کردن بآن نزد عدم نهی ازان وترس واگر نگهداشت آنرا بغیر ایشان

لانه تعدى منه ١٢ — فى الدار ١٢ ف

ضمن الا اذا خاف الحرق والغرق فوضعها عند جار او فى

فى الفلك ١٢ ف

ضامن گردد مگر وقتیکه ترسد از سوختن وغرق شدن پس نهاد آنرا نزد همسایه خود یا در

فلك اخر فان حبسها بعد طلب ربها قادرا على التسليم او جحدها

کشتی دیگر پس اگر بند کرد آنرا پس از طلب کردن صاحبش در حالیکه قادر بر سپردن یا منکر شد ازان

وخلطها بماله حتى لا يتميز او تعدى فلبس او ركب او حفظ فى دار

یا خلط کرد آنرا بمال خود تاکه جدا نمی شد یا تعدی کرد پس پوشید یا سوار شد یا نگهداشت در خانه

اى امر بالحفظ فى غير تلك الدار ١٢ — لانه بالتجهيل يصير غاصبا فيضمن ١٢ ف

امر به فى غيرها او جهلها عند الموت ضمن وان زال التعدى زال

که امر شده بود به حفظ آن در غیر آن یا مجهول کرد آنرا نزد موت ضامن گردد و اگر زایل شد تعدی زایل شود

المودع والمودع بقدر مالهما ١٢ عبد

ضمانه وان اختلطت بلا فعله اشتركا ولا يدفع الى احد

ضمان او و اگر خلط شد بغیر فعل او شریک میشوند هردو و نه دهد مودع به یکی

اى دفع الوديعة ١٢ ف

المودعين قسطه بغيبة الاخر ولا احد المودعين دفعها الى الاخر

بفتح الدال ١٢ عبد — اى حصته ١٢ ف

از مودعان حصه او نزد غائب بودن دیگری و برای یکی از مودعان روا نیست دادن آن بدیگری

بان یبقی ۱۲ — منتفعا بعد القسمة ۱۲ — لانه لیس بمتعد فی القبض ۱۲

فیما لا یقسم و دفع نصفها فیما یقسم وضمن دافع الکل لا قابضه و لا

در آنچه قسمت نمیشود و بعد نصف آن در آنچه قسمت میشود و ضامن میشود دهنده کل نه قابض آن نیست

حتی لو هلکت فی یده لا یضمن ۱۲ ف

اعتبار للنهی عن الدفع الی من لا بد له من حفظه و عن الحفظ فی

ای لا اعتبار للنهی عن آه ۱۲ ف

اعتبار نهی را از دادن بکسی که خلاصی نبود او را از حفظ آن و از نگهداشتن در

بفتح الدال ۱۲ ف

بیت من دار الا ان یکون له خلل ظاهر و لو اودع المودع فهلکت

حجرهٔ از خانه مگر آنکه باشد برای او خللی ظاهر و اگر ودیعت نهاد مودعی پس هلاک شد

من الغاصب ۱۲ — مودعه ۱۲

ضمن الاول و لو اودع الغاصب ضمن ایا شاء کتاب الغصب

ضامن گیرد اول را و اگر ودیعت نهاد غاصب ضامن گیرد هر یکی را که خواهد کتاب است در بیان غصب

کتاب الغصب

احتراز عن اخذ ما لیس بمال کالحر و الدم ۱۲ — احتراز عن السرقة ۱۲

هو اخذ مال متقوم محترم علنا بلا اذن مالکه یزیل یده فلا

احتراز عن مال الحربی ۱۲ — احتراز عن الودیعة ۱۲ ف

آن گرفتن مال قیمت دار است که حرام کرده شده باشد آشکارا بغیر اذن مالک که زائل گرداند دست او را پس نیست

ای الضمان المتفرع علی الغصب ۱۲ — ای عند الشیخین ۱۲ ف

غصب فی العقار حتی لو هلک فی یده لا یضمن و ما نقص بفعله

غصب زمین پس اگر هلاک شد در دست او ضامن نمیشود و آنچه ناقص شود بفعل او

یضمن و استخدام العبد غصب لا جلوسه علی البساط و حکمه الاثم لمن علم

ضامن میشود و استخدام بنده غصب است نه نشستن او بر بساط و حکم آن گناه است مر کسی را که دانست

كتاب الغصب

وردّ العين قائمة والغرم هالكة ويجب المثل في المثلي كالمكيل

و رد کند عین را که موجود باشد و تاوان را که هلاک بود و واجب میشود مثل در مثلی مانند کمیل

والموزون والعددي المتقارب فان انقطع المثل فقيمته يوم الخصومة

و موزون و عددی متقارب پس اگر منقطع شد مثل پس واجب میشود قیمت او در روزیکه مخاصمه کنند

وفي غير المثلي قيمته يوم الغصب كالعددي المتفاوت فان ادعى هلاكه

و در غیر مثلی قیمت روز غصب مانند عددی متفاوت پس اگر دعوی کرد هلاک را

حبس حتى يعلم انه لو بقي لاظهره ثم قضي عليه بالبدل والقول فيه للغاصب

بند کرده شود تا که معلوم شود اینکه اگر باقی بود هر آینه ظاهر خواهد کرد او را پس ازان حکم کنند برو به بدل و قول

ان لم يقم حجة على الزيادة فان ظهر وقيمته اكثر وقد ضمن

اگر قایم نکرد حجت را بر زیادت پس اگر ظاهر شد و قیمت او زیاده بود و تحقیق ضامن شده بود غاصب

بقوله اخذه المالك ورد بدله او امضى الضمان وان ضمن

بقول خود بگیرد او را مالک و رد کند بدل آنرا یا امضا کند بر ضمان و اگر ضامن شده غاصب

لا بقوله فهو للغاصب وان اجر المغصوب او الامانة او ربح

نه بقول خود پس او مر غاصب راست و اگر باجاره داد مغصوب را یا امانت را یا ربح کرد

بالتصرف فيهما تصدق لا ان يكونا دراهم او دنانير لم يشر اليهما

به تصرف از ایشان تصدق کند مگر اینکه باشند دراهم یا دنانیر که اشارت نه کرده بسوی آنها

او اشار ونقد من غيرهما وان غصب شيا وغيره فزال اسمه واعظم

یا اشارت کرده ونقد کرد از غیر اینها واگر غصب کرد چیزی را وتغیر داد او را پس دور شد نام او

منافعه ضمنه وملكه بلا حل قبل اداء بدله كذبح شاة وطبخها

منافع او ضامن شود آنرا و مالک گردد او را بغیر از حلال شدن پیش از ادای بدل آن مانند ذبح کردن گوسفند

او جعل الحديد سيفا والحنطة دقيقا ١٢ ابو

وجعل الصفر اناء بخلاف الحجرين فهما للمالك بلا شيء ولو خرق

وپختن آن وساختن مس را آوند بر خلاف حجرین پس این هر دو برای مالک اند بغیر از چیزی واگر درید

اي خرق الغاصب ثوبا مغصوبا ١٢ ات

اي على الغاصب ١٢

ثوبا وفوت بعض العين او بعض نفعه طرحه المالك عليه

جامه را وگم کرد بعض عین را یا بعض منافعش را اندازد آنرا مالک بر غاصب

اي الثوب ١٢ اي الخرق ١٢

واخذ قيمته او اخذه وضمنه نقصانه وفي اليسير ضمنه ما نقص

وبگیرد قیمتش را یا بگیرد آنرا وضامن گیرد غاصب را به نقصانش ودر اندک ضامن گیرد غاصب را به

وان لم يرض الغاصب به لان صاحب الارض صاحب الاصل ١٢ ف

ومن بنى في ارض غيره او غرس امر بالقلع والرد وللمالك

في ارض الغير ١٢ ف

وکسیکه بنا ساخت در زمین دیگر یا درخت نشاند امر کرده شود او را بکشیدن ورد کردن

ای الامر بالقلع ١٢

ان یضمن له قیمة بناء او شجر امر بقلعه ان نقصت به وان احمر

ضامن گرفتن قیمت بناء و یا درختے کہ امر کرده شد بکندنش اگر ناقص شده ٭ واگر سرخ کرد

وسلم الثوب للغاصب ١٢ قد عرفت وجه الخیار فی المسئلة السابقة ١٢

الثوب ضمنه ابیض او اخذه وغرم مازاد الصبغ فان سود

جامه را ضامن میشود سفید را یا بگیرد جامه را و تاوان دہد آنرا کہ زیاده کرده است رنگ ٭ واگر سیاه کرد

الغاصب العبد المغصوب ١٢ جلبی

ضمنه ابیض او اخذه ولا شیء للغاصب وان باع او اعتق ثم

ضامن شود سفید یا بگیرد از او نیست چیزے مر غاصب را و اگر فروخت ٭ یا آزاد کرد پس

کالسمن والجمال ١٢ کالولد والثمر ١٢ ف

ضمن نفذ البیع لا العتق وزوائد الغصب متصلة او منفصلة

ضامن شد نافذ می شود بیع نه عتق ٭ و زوائد ٭ مغصوبہ ٭ متصل باشند ٭ یا منفصل

فحینئذ تضمن ١٢ ف

لا تضمن ان هلکت الا بالتعدی او المنع بعد الطلب وخمر المسلم

مضمون نیستند اگر ہلاک شد مگر بہ ظلم یا منع کردن پس از طلب وشراب مسلمان

کاستخدام العبد وسکونة الدار ١٢ ف ٭ فانهما مضمونان ١٢

وخنزیره ومنافع الغصب لا تضمن بخلاف السکر والمنصف

و خنزیرش ٭ و منافع ٭ غصب ٭ مضمون نہ میشود ٭ بخلاف ٭ سکر ٭ و منصف

وهو آلة اللهو ١٢ ف

والمعزف فیجب قیمته لا للهو ومن حل قید عبد او فتح قفص طائر

ومعزف پس واجب میشود قیمتش نہ برای بازی و کسی کہ باز کرد قید بنده ٭ یا کشاد قفس پرنده کہ

کتاب الغصب

كتاب الرهن

لا يضمن ومن سعى بغير حق او قال مع حاكم يغرم انه وجد مالا

ضامن نميشود وكسى كه سعى كند بلا حق يا گفت با حاكمى كه تاوان ميگرفت كه اين يافته است مال را

مثل ان يقول الراهن رهنتك هذا الشيء بدين لك على ويقول الآخر قبلت ١٢

فغرم يضمن كتاب الرهن هو حبس مال متقوم بحق يمكن

پس تاوان گرفت حاكم ضامن ميشود كتاب ست در رهن وآن بند كردن مال متقوم است بحقى كه ممكن باشد

اى اخذ ذلك الحق منه ١٢

اخذه منه كالدين وينعقد بايجاب وقبول ويلزم ان سلم محوزا

گرفتنش ازان مانند قرض ومنعقد ميشود به ايجاب وقبول ولازم ميشود اگر سپرده جدا

يعنى ايهما كان اقل فهو مضمون ١٢

مفرغا مميزا والتخلية تسليم كما فى البيع وضمن باقل من قيمته

فارغ ميز وخالى كردن تسليم است چنانچه در بيع وضامن ميگردد به كم از قيمتش

اى الدين والرهن ١٢ اى صار المرتهن مستوفيا حقه ١٢

ومن الدين فلو هلك وهما سواء سقط دينه وان كانت قيمته

وازدين پس اگر هلاك شد وهر دو برابر بودند ساقط ميشود از دينش واگر بود قيمت او

من الدين ١٢ اى وفى صورة هلاك مرهون اقل ١٢

اكثر فالفضل امانة وفى اقل سقط من دينه بقدره ورجع المرتهن

لما عرفت ان يد المرتهن يد الاستيفاء فلا يضمن الا بقدر

زياده پس زائد امانت است ودر كم ساقط ميشود از دينش بقدر آن ورجوع كند مرتهن

اى على الراهن بفضل الدين ١٢ لان الزيادة على قدر الدين امانة تضمن بالتعدى ١٢ الدين

بالفضل ويحفظ كالوديعة وان تعدى ضمن كالغصب ولا يصح

بزيادتى وحفظ كرده شود مانند وديعت واگر تعدى كرد ضامن ميشود مانند غصب وصحيح نمى شود

لا يملكه واما الاجارة والاعارة فانه ليس له ولاية الانتفاع بنفسه فلا يملك تسليط غيره بالاولى واما الوديعة فلان الراهن انما رضى بيد المرتهن دون غيره ١٢ هدايه

ای الرهن والاجارة ١٢

فيهما رهن واجارة واعارة وايداع وفى الموجر الاول وفى المعار الاولان

ای لا یصح فی الموجر الاول فقط ١٢ ف

در هر دو رهن واجاره و عاره و ودیعت و در موجر اول　و در معار هر دو اول

ولا يبطل الرهن لو فعل لكن يضمن كما مر وجعل الخاتم فى الخنصر تعد وفى

ای الرهن ماذکر ١٢ ف　　فیضمن بالهلاک ١٢ بر

و باطل نمیشود رهن اگر کرد مگر ضامن میشود چنانچه گذشت و گردانیدن انگشتری در خنصر تعدی است و در

لان الناس یلبس کذالک عادة فلا یکون تعدیا ١٢ ف　ای المرتهن اولا ١٢ بو

اصبع اخرى حفظ واذا طلب دينه امر باحضار رهنه الا اذا وضع عند

انگشت دیگر حفظ است و آنوقت که طلب کند دین را امر کرده شود به حاضر کردن رهنش مگر وقتیکه نهاده شود

حینئذ لا یومر بالاحضار ١٢ ف　ای ثم لیسلم رهنه ١٢ ف　ای غیر بلد وقع فیها العقد ١٢ ف

عدل فيسلم كل دينه ثم رهنه وكذا ان طلب فى غير بلد العقد ان لم يكن للرهن

عادل پس بسپارد همه دین خود را پس از آن رهن خود را و همچنین اگر طلب کند در غیر شهر عقد اگر نبود مر رهن را

ای علی الراهن ١٢ ف　ای مؤنة تبقیة الرهن ١٢ ف

مؤنة حمل وعليه مؤنة حفظه وعلى الراهن تبقيته وجعل الابق ومداواة

محنت بار کردن و بر دست مشقت حفظش و بر راهن است باقی داشتنش و مزدوری رد ابق و دوا کردن

وکذا الفداء عن الجنایات ١٢

الجرح منقسم على المضمون والامانة فصل لا يصح رهن مشاع

زخمش منقسم است بر مضمون و امانت　فصل　صحیح نیست رهن مشاع

ای بدون النخل ١٢ ف　ای دون الارض ١٢　کالمکاتب والمدبر وام الولد ١٢

وثمر على نخل دونه وزرع ارض ونخلها دونها والحر وفرعه ولا بالامانات

و رهن ثمر بر درخت بغیر درخت و فصل زمین و درختهایش بغیر زمین و رهن آزاد و تابعانش و نه بامانات

والمبيع في يد البائع والقصاص وصح بعين مضمونة بالمثل وبالقيمة

و نہ بہ مبیع در دست بائع و نہ بہ قصاص و صحیح ست بہ عین مضمونہ بہ مثل یا بقیمت

وبالدين ولو موعودا بان رهن ليقرضه كذا فهلك في يد المرتهن

و بہ دین اگرچہ موعود بود باین طور کہ رهن کرد تا کہ قرض دهد او را اینقدر پس ہلاک شد در دست مرتہن

عليه بما وعد وبراس مال السلم وثمن الصرف والمسلم فيه فان هلك

بر او ست بآنچہ وعدہ کردہ است و بہ راس مال سلم و ثمن صرف و مسلم فیہ پس اگر ہلاک شد

في المجلس فقد اخذ حقه وان افترقا قبل نقد وهلك بطلا و يتم

در مجلس پس بہ تحقیق گرفت حق او و اگر جدا شدند پیش از نقد کردن و ہلاک شد باطل شوند و تمام شود

بقبض عدل شرط وضعه عنده ولا اخذ لاحدهما منه وهلكه معه

بقبض عادل کہ شرط شدہ باشد نہادنش نزد او و نیست گرفتن مریکے را از وے و ہلاکش ہمراہ او

هلاك رهن فان وكل العدل وغيره ببيعه صح فان شرط في الرهن

ہلاک رہن است پس اگر وکیل کرد عدل را یا دیگری را بہ بیعش صحیح است پس اگر شرط شدہ بود در رہن

لم ينعزل بالعزل ولا بموت احد الا بموت الوكيل واذا حل الاجل والراهن

معزول نمی شود بہ عزل و نہ بموت یکے مگر بموت وکیل معزول می شود و ہرگاہ بگذرد میعاد و راہن

كتاب الرهن

لانها دين فيصح كسائر الديون ١٢ ف

ای المنع الوکیل عن الخصومة ۱۲ ف

او وارثه غائب جبر الوکیل علی البیع کوکیل بالخصومة وغاب موکله واباها

یا وارث او غائب بود جبر کرده شود بر وکیل به فروختن مانند وکیل بخصومت که غائب باشد موکلش وانکار کرد از آن

لتعلق حق المرتهن

واذا باع العدل فالثمن رهن فهلکه کهلکه فصل وقف بیع الراهن رهنه

لقیامه مقام الرهن ۱۲

وهرگاه که بفروشد عدل پس ثمن رهن است پس هلاک آنها ستر هلاک اوست فصل موقوف است بیع راهن رهن

لانه بدل الرهن وللبدل حکم المبدل منه ۱۲ ف

ان اجاز مرتهنه او قضی دینه نفذ وصار ثمنه رهنا وان لم یجز وفسخ

لزوال المانع ۱۲ ف

اگر اجازه کرد مرتهنش یا ادا کرد دین را نافذ میگردد و میگردد ثمنش رهن واگر اجازه نکرد وفسخ کرد

لا ینفسخ فی الاصح وصبر المشتری الی فك الرهن ورفع الی القاضی لیفسخ

احتراز عن روایة ابن سماعة انه ینفسخ ۱۲ ابو

فسخ نمی شود در مذهب صحیح وصبر کند مشتری تا خلاصی رهن یا مالک کند حادثه را بسوی قاضی تا که فسخ کند

ای هذه المذکورات من الاعتاق واخوته ۱۲ برجندی

وصح اعتاقه وتدبیره واستیلاده رهنه فان فعلها غنیا ففی دینه حالا

البیع ۱۲

وصحیح ست اعتاقش وتدبیرش واستیلادش رهنش را پس اگر کرد آنها را حال غنا پس در دین حالی بگیرد

ولا یضمن قیمته لانه لا فائدة منه مع حلول الدین ۱۲

اخذ الدین وفی المؤجل قیمته رهنا الی محل الاجل فان فعلها معسرا ففی

ای اخذ قیمته ۱۲　　　ای هذه مذکورات ۱۲

دین را و در موجل قیمتش را رهن تا به گذشتن وعده پس اگر کرد آنها را حال فقر پس در

لانه سعی فی دین سیده وقضائه مضطرا فیه بحکم الشرع فیرجع علیه ۱۲ اس الیاس وهما التدبیر والاستیلاد ۱۲ ف

المعتق سعی فی اقل من قیمته ومن الدین ورجع علی سیده غنیا وفی اختیه سعی

ای المعتق ۱۲ ف　　　ای اذا صار غنیا ۱۲ ف

عتق سعی کند با قل از قیمتش واز دین ورجوع کند بر سیدش در حال غنائش ودر تدبیر واستیلاد سعی کند

فی کل دین ولا رجوع واتلافہ رھنہ کاعتاقہ غنیا واجنبی اتلفہ ضمنہ

ای اتلاف الراھن ۱۲ ف — ای اتلف المرتہن ۱۲ ف

در کل دین و رجوع نمیکند و تلف کردنش رہن را مانند اعتاق اوست در حالت غنا و اجنبی تلف کردش ضامن میشود

مرتہنہ وکان رھنا معرو رھن اعارہ مرتہنہ راھنہ او احدھما باذن صاحبہ

مرفوع علی انہ فاعل ضمن ۱۲ عبد — ای الضمان رھنا مع المرتہن ۱۲ ابو — ای الی راھنہ ۱۲ ف ای اجارۃ الآخر ۱۲

مرتہنش و باشد رہن ہمراہش و رہن کہ عاریت دادش مرتہنش راہنش را یا یکی ازان ہر دو باذن صاحبش

اخر سقط ضمانہ ولکل منہما ان یردہ رھنا وان مات الراھن قبل ردہ

مفعول اعار ۱۲

دیگر را ساقط شود ضمانش و مر ہر یکی از ایشان راست رد گردنش رہن را و اگر مرد راہن پیش از رد

فالمرتہن احق من غرمائہ ومرتہن اذن باستعمالہ رھنہ ان ھلک

کردن او پس مرتہن سزاوار تراست از غرمایش و مرتہن کہ اذن شدہ او را باستعمال رہن او اگر ہلاک شد

قبل عملہ او بعدہ ضمن کالرھن وان حال عملہ لا وصح استعارۃ شئ

پیش از عمل او یا پس ازو ضامن میشود مانند رہن و اگر وقت عملش باشد ضامن نمیشود و صحیحست خواستن چیز

ای المستعیر فی صورۃ التقیید ۱۲ برجندی

لیرھن فان اطلق او قید یجری علیہ فان خالف وھلک ضمن القیمۃ

المستعیر ۱۲ ف

برای رہن کردن پس اگر اطلاق کرد یا قید نمود عمل کند بر آن پس اگر مخالفت کرد و ہلاک شد ضامن شود قیمت

وان وافق وھلک فقدر دین اوفاہ منہ ولا یمتنع المرتہن اذا قضی المعیر

از او و اگر موافقت کرد و ہلاک شد پس بقدر دینی کہ وفا میکرد از وست و منع نہ کند مرتہن ہرگاہ ادا کرد معیر

کتاب الرھن

دینه وفك رهنه ورجع علی الراهن ولو هلك مع الراهن قبل هذا او بعد

دینش وفک رهن او ورجوع کند بر راهن والگر ہلاک شد ہمراه راهن پیش از رہنش یا پس

فکه فلا یضمن وجنایة الرهن علیهما او علی مالهما هدر ونماء الرهن رهن

از فک او ضامن نشود وجنایت رهن بر ہر دو است یا بر مال ہر دو ہدر است ونماء رہن رہن است

لکن یهلك بلا شیء وان هلك الاصل وبقی هو فك بقسطه ویقسم

لیکن ہلاک شود بے چیزے واگر ہلاک شد اصل وباقی ماند نما فک شود بحصه او وقسمت کرده شود

الدین علی قیمته یوم الفك وقیمة الاصل یوم القبض وتسقط حصة

دین بر قیمت او بروز فک او وقیمت اصل بروز قبض او وساقط میشود حصه

الاصل وتبدیل الرهن والزیادة فیه یصح وفی الدین لا ولو هلك الرهن

اصل وتبدیل رہن وزیادت دران صحیح است ودر دین صحیح نیست واگر ہلاک شد رہن

بعد الابراء او الهبة هلك بلا شیء لا بعد القبض والصلح والحوالة فیرد

پس از ابراء یا ہبه ناچیز است نه پس از قبض یا صلح یا حواله پس رد کرده شود

ما قبض وتبطل الحوالة وکذا لو تصادقا علی ان لا دین ثم هلك بالدین

انچه قبض شده وباطل میشود حواله وہمچنین اگر تصدیق کرد ہر دو بر انکه نیست دین پس ہلاک شد ہلاک میشود

كتاب الكفالة

وقيل في الدين ۱۲ هدایه

كتاب الكفالة هي ضم ذمة الى ذمة في المطالبة لا في الدين هو الاصح

کتاب ست در کفالت آن پیوستن ذمہ ست بسوی ذمہ در مطالبہ نہ در دین ہمین ست صحیح

كالرقبة والروح والجسد والرأس لذا البدن او الوجه

وهي اما بالنفس وينعقد بكفلت بنفسه او بما يعبر به عنه اضافة الطلاق اليه

وآن بنفس ست و منعقد شود بہ کفیل شدم بنفس او یا بانچہ صحیح ست اضافت طلاق طرف او

كما يرضاه من ۱۲ من

وكذا بضمنته او علي والي او انا به زعيم او قبيل ولا جبر عليها في حد

و ہمچنین بہ ضامن شدم یا بر من یا بسوی من یا من بہ او زعیم ام یا قبیل ام و نیست جبر بر آن در حد

وقصاص ويلزمه احضار المكفول به فان لم يحضره حبسه الحاكم ويبرأ

و قصاص و لازم شود حاضر کردن مکفول بہ پس اگر حاضر نہ کرد او را بند کند او را حاکم و بری شود

بموت من كفل به وبتسليمه حيث يمكنه مخاصمته وبتسليمه نفسه هنا وان شرط

بمرگ آنکہ کفیل او شدہ و بسپردن او ہر جا کہ قادر شود برآ از روی مخاصمہ و بہ سپردن او نفس خود را اینجا و اگرچہ شرط

تسليمه عند القاضي وان مات المكفول له فلوصيه او وارثه مطالبته

کردہ شد سپردن او نزد قاضی و اگر مرد مکفول لہ پس برای وصی او یا وارث او مطالبہ ست

اي لم يأت به ۱۲

به وان كفل على نفسه على انه ان لم يواف به غدا فعليه المال صح فان لم يسلمه

بہ و آن اگر کفیل شد کہ بر من ست بہ نفس او بدرستی اگر حاضر نہ کرد بآن فردا بر او لازم ست مال صحیح بود پس اگر سپرده

غدا ضمن المال ولم يبرأ من كفالة بالنفس وان مات المكفول عنه ضمن المال واما

فردا ضامن شود مال را و بری نمیشود از کفالت بنفس و اگر مرد مکفول عنه ضامن شود مال را و لیکن

بالمال فتصح وان جهل المكفول به اذا صح دينه نحو كفلت بمالك عليه او بما

بمال پس صحیح ست اگرچه مجهول بود مکفول به هرگاه صحیح بود دین او مانند کفیلم بآنکه تراهست بر او یا بآنچه

یدرکك فی هذا البیع او علق الكفالة بشرط ملائم نحو ما بایعت فلانا او

اى ان بايعت منه ١٢ ف

معلوم کند ترا درین بیع یا معلق کند کفالة را بشرط مناسب مثل آنچه فروختی تو بفلانی یا

اى وجب ١٢ فخر

ماذاب لك عليه او ما غصبك فعلى وان علق بمجرد الشرط فلا كان هبت

آنچه واجب شد ترا بر او یا هرچه غصب کرد فلان پس بر ماست و اگر معلق کرد کفالة بمجرد شرط پس صحیح نیست

اى ضمن مالا اثبت بالبينة ١٢ ف

الريح وان كفل بمالك عليه ضمن ما قامت به بينة وان لم تقم فالقول للكفيل

اى العينية ١٢ ف

وزید باد و اگر کفیل شد بآنچه واجب شد ترا بر او ضامن میشود آنرا که قائم شد بر آن بینه و اگر قائم نشد پس قول کفیل راست

اى حال كونه معترفا على نفسه ١٢ ف

وصدق الاصيل فى الزائد على نفسه فقط وان طالب لاى احدهما فله مطالبة

اى الكفيل او الاصيل ١٢ ف　　هو المكفول عنه ١٢ ف

و صادق کرده میشود اصیل در زاید بر نفس خود فقط و اگر طلب کرد صاحب قرض یکی از ایشان را پس او راست مطالبه

لانه ادى دينه بامره فيرجع عليه ١٢ ف

الآخر وتصح بامر الاصيل وبلا امره فان امر رجع عليه بعد ادائه فان لوزم

اى الكفيل بالمال ١٢　　اى الكفالة ١٢

دیگر و صحیح میشود بامر اصیل و بغیر امر او پس اگر امر کرده بود رجوع کند بر او پس از ادایش پس اگر لازم کرده شد

لازم اصيله وان حبس فله حبسه وابراءه وتاجيله يسري الى الكفيل

لازم شود اصيل خود را اگر بند كرده شد پس او را ست بند كردنش وابراءش وتاجيلش سرايت ميكند بسوى

لا عكسه وان صالح الكفيل عن الف على مائة رجع بها وعلى جنس آخر

نه عكس اين واگر صلح كرد كفيل از هزار روپيه بر صد رجوع كند به صد و بر جنس ديگر

فبالالف وعن موجب الكفالة لا يبرأ الاصيل ولا يصح تعليق البراءة عنها

پس رجوع كند به هزار واز موجب كفالة خلاص نميشود اصيل وصحيح نميشود معلق كردن براءت از كفالة

بشرط كسائر البراءة ولا الكفالة بالحدود والقصاص وبالمبيع بخلاف الثمن

بشرط مانند باقى براءتها وصحيح نيست كفالة به حدود وقصاص وبه بيع بخلاف ثمن بيع

وبالمرهون والامانات كالوديعة والعارية والمستاجر ومال المضاربة والشركة

ومرهون وامانات مانند وديعت وعاريت وعين مستاجر ومال مضاربت وشركت

وبالحمل على دابة مستاجرة معينة وخدمة عبد كذا وعن ميت مفلس وبلا قبول

وبار بردن بر دابه مستاجره معينه وخدمت بنده مستاجر معين واز مرده مفلس وبلا قبول كردن

الطالب في المجلس الا اذا كفل الوارث عن مورثه في مرضه غيبة غرمائه وبمال

طالب در مجلس مگر وقتيكه كفيل شود وارث از مورث خود در مرضش با غيبت غرماء او وبمال

كتاب الكفالة

لان العهدة اسم مشترک لا یعلم المراد منه ۱۲ — ای ولا یصح ضمان الوکیل ۱۲ ف

الکتابة والعهدة والخلاص ولا ضمان المضارب الثمن لرب المال و الوکیل بالبیع

کتابت و بر عهده و به خلاص کردن و نه ضامن شدن مضارب ثمن را برای رب المال و وکیل بالبیع

لموکله واحد البایعین حصة صاحبه من ثمن عبد باعاه بصفقة ویصح ضمان

ای بعقد واحد ۱۲ ف

برای موکل خود و یکی از دو بایع حصه صاحب خود را از ثمن بنده که فروخته باشند او را بیک صفقه صحیح است ضمانت

ای النوائب والقسمة ۱۲ ف

الخراج والنوائب والقسمة والکانت بغیر حق ومال لا یجب علی عبد حتی یعتق حالا

خراج و نوائب سلطانی و قسمت اگرچه باشد به غیر حق و مالی که واجب نمیشود بر بنده تا که آزاد شود حالی است

علی من کفل به مطلقا وبطل دعوی ضامن الدرک وشاهد کتب اشهد بذلک

ای للنفقة ۱۲ ف

بر آنکه کفیل شده است بآن مطلق و باطل است دعوی ضامن درک و شاهدی که نوشته باشد شاهدم باین

فی صک الشراء ۱۲ ف

علی صک کتب فیه باع ملکه بخلاف شاهد کتب اشهد علی اقرار العاقدین

فانه یصح دعواه ۱۲ ف

بر کاغذ که نوشته شده باشد در و فروخت ملک خود را بخلاف شاهدی که نوشته باشد شاهدم بر اقرار عاقدین

لانها ینبئ عن التحویل والنقل وهو فی الدین لا فی العین ۱۲ ف

کتاب الحوالة هی اثبات دین علی اخر مع عدمه الدین علی المحیل بعده

لان الدین قد انتقل الی ذمة المحال علیه ۱۲ ف

کتاب است در بیان حواله و آن اثبات دین است بر دیگر با عدم دین بر حواله کننده پس از آن

ای الکفالة ۱۲ ف

فهی بشرط عدم براءته کفالة وهذه بشرط براءة الاصیل حوالة وتصح

پس حواله بشرط عدم برائتش کفالة است و کفالة بشرط برائت اصیل حواله است و صحیح است

مرتبطا بقبض ۱۲ ف — یعنی اذا تمت الحوالۃ فیبرأ ۱۲ ف

بلا دین للمحتال علی المحیل ویبر برضائهما ورضاء المحتال علیه فیبرأ المحیل من

لان الدین قد انتقل عنه الی ذمة المحتال علیه ۱۲ عبد

بغیر دین مر محتال را بر محیل و به دین برضاء هر دو و رضاء محتال علیه پس خلاص می شود محیل از

للطالب علی الحوالۃ ۱۲ ف

الدین الا ان یتوی بموت المحتال علیه مفلسا او حلفه منکر الحوالة ولا بینة

ای او حلفه ۱۲ ف

دین مگر وقت هلاک شدن مال به مردن محتال علیه مفلس یا وقت قسم کردن او منکر از حوالہ بینه نباشد

علیها وقالا او بان فلسه القاضی وتصح بلا شئ علی المحتال علیه وتصح بدراهم

ای حکم بالافلاس ۱۲ ف

بران و گفته است صاحبان یا بانکه مفلس گرداند قاضی صحیح است بغیر شئ بر محتال علیه و صحیح است به دراهم

ای لم یمنع المحتال علیه من التسلیم عند الطلب ۱۲ ف

الودیعة ویبرأ بهلاکها والمغصوبة ولا یبرأ بهلاکها وبدین علیه ولا یطالبه

ای بدین للمحیل علی المحتال ۱۲ ف

ودیعت و خلاص میشود بهلاکش و به عین مغصوبه و خلاص نمیشود به هلاکش و به دین که بر او بود و مطالبه نکند از

الا المحتال وفی المطلقة للمحیل ایضا فلا تبطل باخذ ما علیه او عنده وتکره

مگر محتال و در مطلقه مر محیل را نیز پس باطل نمیشود بگرفتن آنچه بر او ست یا نزدش است و مکروه است

لیحصل غرض الموکل ۱۲ ش

السفتجة وهی اقراض لسقوط خطر الطریق

کتاب الوکالة

هی تفویض

سفتجه و آن قرض دادن است از جهت دفع خطر راه کتاب است در بیان وکالت و آن سپردن

لان الوکیل فی هذه الصور یماثل الموکل فیملک ما ملکه فیصح الوکالة ۱۲

التصرف الی غیره وشرطها ان یملکه الموکل ویعقله الوکیل ویقصده فیصح توکیل

لان الموکل لم یرض بعقد لم یر المقصد منه ۱۲ ش

تصرف است بدیگری و شرطش آنکه مالک شود او را موکل و فهمد او را وکیل و قصد کند او را پس صحیح است وکیل

ولامر ما شرح الیاس و انما اورد هذه المسئلة فی هذا الباب لان هذا الاقراض فی معنی حوالة الصدیق علی المستقرض او لانه حوالة خطر الطریق الیه و لان المقرض یحیله بالاداء الی

کتاب الوکالة

علة ای ممنوعین من التصرف ۱۲ ان

الحر البالغ او الماذون مثلهما وصبیا عاقلا وعبدا محجورین ویرجع

لان کلا منهما اهل التصرف عیبت بنقد تصرفهما بالاذن ۱۲ ن

کردن آزاد و بالغ یا ماذون مثل شان را و صبی عاقل را و بنده را که هر دو محجور باشند و راجع می شود

ای حقوق العقد ۱۲ — متعلق بیرجع ای صح بکل ما آه ۱۲

الحقوق الی موکلهما بکل ما یعقده بنفسه وبالخصومة فی کل حق وبایفائه واستیفائه

حقوق بسوی موکل شان بهر آنچه عقد میکنند آنرا و بخصومت در هر حق و بدادن و گرفتنش

لا فی حد وقصاص بغیبة موکله ویرجع الحقوق الی الوکیل فی بیع وشراء

مگر در حد و قصاص نزد غائب بودن موکلش و راجع میشود حقوق بسوی وکیل در بیع و شراء

واجارة وصلح عن اقرار فیسلم المبیع ویقبضه وثمن مبیعه وعلیه ثمن مشتراه

و اجاره و صلح از اقرار پس بسپارد مبیع را و قبضش کند و ثمن بیع را و بر اوست ثمن خریده خود

ویخاصم فی الاستحقاق والعیب وشفعة ما اشتری وهو فی یده ویثبت الملک

و مخاصمه کند در استحقاق و عیب و بشفعه آنچه خریده است و او در دستش است و ثابت میشود ملک

للموکل ابتداء فلا یعتق قریب وکیل شراه والی الموکل فی نکاح وخلع وصلح

مر موکل را اولی پس آزاد نمی شود قریب وکیل که خریده است او را و بسوی موکل در نکاح و خلع و صلح

عن انکار او دم عمد وعتق علی مال وکتابة وتصدق وهبة واعارة وایداع

از انکار یا خون عمد و عتق بر مال و کتابت و تصدق و هبه و عاریت دادن و ودیعت نهادن

ورهن واقراض فلا يطالب وكيل الزوج بالمهر ولا وكيلها بتسليمها وبدل

ورهن وقرض دادن پس طلب کرده نشود وکیل زوج به مهر و نه وکیل زن به سپردنش وبدل

الخلع وللمشتري منع الثمن عن موكل بائعه فان دفع اليه صح ولا يطالب الوكيل

خلع ومر مشتری راست منع ثمن از موکل بایعش پس اگر داد او را صحیح است وطلب کرده نشود وکیل

ثانيا **فصل** لا يصح بيع الوكيل وشراؤه ممن يرد شهادته له ويصح بيع

دوباره **فصل** صحیح نیست بیع وکیل وخرید او از کسیکه رد کرده شود شهادتش در حق او وصحیح ست بیع

اى ويصح بيع آه ١٢ — اى ويصح اخذه ١٢ ف

الوكيل بما قل وكثر والعرض والنسيئة وبيع نصف ما وكل ببيعه واخذه رهنا

اى الثمن القليل والكثير ١٢ عبد

وکیل بانچه کم باشد یا زیاده ورخت وبنسیه وبیع نصف انچه وکیل کرده شده است به بیع آن وگرفتنش رهن

الوكيل ١٢ ف — اى الرهن ١٢

او كفيلا بالثمن فلا يضمن ان ضاع في يده او توى ما على الكفيل ويتقيد

یا کفیل به ثمن پس ضامن نمیشود اگر هلاک شد در دستش یا هلاک شد انچه بر کفیل ست ومقید میشود

شراء الوكيل بمثل القيمة وزيادة يتغابن فيها وهي ما تقوم به مقوم وتوقف

شراء وکیل به مثل قیمت وزیادت که غبن کرده می باشد دران وآن آنست که قیمت کند بآن قیمت کننده وموقوف

اى رده الوكيل على موكله ١٢ ف

شراء نصف ما وكل بشرائه على شراء الباقي ولو رد مبيع على وكيل بعيب رده

شراء نیمه انچه وکیل شده است به شراءش بر خریدن باقی واگر رد کرده شد مبیع بر وکیل بسبب عیب ردش کند

كتاب الكفالة

على امره الا وكيل اقر بعيب يحدث ولزمه ذلك وان باع نسئًا وقال قد اطلق

بر امر کننده خود بگیرد وکیلی که اقرار کند به عیبی که حادث شود و لازم گردد و اورا این و اگر فروخت نسیه و گفت به تحقیق اطلاق کرده است

الامر فقال امرتك بنقد صدق الأمر وفي المضاربة المضارب ولا يصح تصرف

امر پس گفت امر کردم ترا بنقد راست داشته شود آمر و در مضاربت مضارب صحیح نیست تصرف

احد الوكيلين وحده الا في خصومة ورد وديعة وقضاء دين وطلاق وعتق

یکے از دو وکیلان به تنها مگر در خصومت و رد ودیعت و ادا کردن قرض و طلاق دادن و آزاد کردن

لم يعوضا ولا يصح بيع عبدًا ومكاتب وذمي مال صغيره المسلم وشراءه ولا

مفعول بيع ١٢

که معوض نباشد و صحیح نیست بیع بنده یا مکاتب یا ذمی مال خرد خویش را که مسلمان بود و خریدنش و ا

وهي ثلثة فما فوقها ١٢ ف

بشراء الطعام على البر في دراهم كثيرة وعلى الخبز في قليلة وعلى الدقيق

بخریدن طعام بر گندم واقع شود در درهم بسیار و بر نان واقع شود در دراهم قلیله و بر آرد

في متوسطة وفي متخذ الوليمة على الخبز والامر بشراء حمار يصح ودار ان ذكر

اى والامر بشراء الطعام في متخذ الوليمة ١٢ ف

در میانه این هر دو و در سازنده ولیمه بر نان واقع شود و امر بشرای خر صحیح ست و خانه اگر ذکر کرده شد

علة اسے لا يصح الامر بشراء شئ فحش آه ١٢ ف

ثمنها ومحلتها وبشراء شئ ان علم جنسه من وجه وذكر ثمن عين نوعا الا ان فحش جهالته

ثمن آن و محلهٔ آن و بخریدن چیزی اگر معلوم کرده شد جنس او من وجه و ذکر شد ثمن که معین میکرد نوع را مگر اگر فحش بود

لانها تتناول انواعا مختلفة كالخيل اجناسا مختلفة ۱۲

ای قوله ۱۲

جنسه كالرقيق والثوب والدابة وصدق الوكيل في اشتريت عبدا للامر فمات قال الآمر

جنس مثل بنده و جامه و چارپایه درست داشته شود وکیل در قول او که خریدم بنده را برای آمر پس مرد و گفت

ای المشتری ۱۲ ای الجهة ای المبیع ۱۲

بل لنفسك ان دفع الآمر الثمن والا فالآمر وللوكيل حبس المبيع من امره بقبض ثمنه وان لم

بلکه برای خود خریده بودی اگر داد آمر ثمن ورنه راست داشته شود آمر و وکیل راست بند کردن مبیع از امر برای قبض ثمن اگرچه

فی ید الوکیل ۱۲

يدفع فان هلك بعد الحبس سقط الثمن وليس للوكيل شراء عين شراءه لنفسه فان سمى بخلاف

بیایع نداده اگر ہلاک شد مبیع بعد بند داشتن ساقط شود ثمن و نیست وکیل را چیزی از خریدن او برای خود اگر خرید از خلاف

ای للوکیل ۱۲

جنس المسمى وقع له فصل الوكيل بالخصومة والقبض ويفتى الآن بخلافه وللوكيل بقبض الدين

جنس نام نهاده واقع شود برای او وکیل خصومت راست قبضه کردن و فتوی امروز بر خلاف است و وکیل قبض دین راست

الخصومة لا لقبض العين ويقصر يد الوكيل بقبض العبد ونقل المرأة وان قام الحجة على العتق والطلاق

خصومت نه وکیل قبض شیئی را و باز داشته شود قبضه وکیل قبضه کردن غلام و بردن زن اگر قائم کرد غلام گواه بر آزادی و زن طلاق

ای بلا ثبوت العتق والطلاق ۱۲ علی موکله ۱۲ ای غیر القاضی ۱۲ من الوکالة ۱۲

بلا ثبوتهما وصح اقرار الوكيل بالخصومة عند القاضي لا عند غيره وللموكل عزل وكيله ووقف على علمه وتبطل

ای بعد العزل ۱۲

بی ثابت شدن ہر دو و صحیح است اقرار وکیل خصومت نزد قاضی نزد غیر موکل را است معزول کردن وکیل موقوف باشد بعلم وکیل و باطل شود

الوكالة بموت احدهما وجنونه مطبقا ولحاقه بدار الحرب مرتدا وكذا بعجز موكله مكاتبا وحجره ماذونا وافتراق

وکالت بمردن یکی از دو و دیوانگی کامل و رفتن او بدار الحرب مرتد شده و ہمچنین بعاجز شدن موکل مکاتب و ممنوع شدن ماذون و جدا شدن

عن فی اثبات العتق ۱۲ شرح الیاس ۳۱ لانه خصم فی قصر الید وانما یکن خصما فی اثبات العتق علی الموکل فتوقف حتی یحضر الموکل ۱۲ شرح الیاس

الشريكين ان لم يعلم به وكيلهم وتصرف الموكل فيما وكل به كتاب الشركة هي ضربان شركة

دو شریک اگرچه نداند او را وکیل ثان و تصرف کردن موکل در آنچه وکیل کرده کتاب شرکت آن دو نوع ست

ملك وهي ان يملك اثنان عينا وكل كاجنبي في مال صاحبه وشركة عقد وركنها الايجاب والقبول

شرکت ملک آن انیست که مالک شوند دو مرد چیزی را و هر یک مانند اجنبی ست در مال صاحبش و شرکت عقد و رکن آن

وشرطها ان لا يعين لاحدهما دراهم من الربح وهي اربعة اوجه مفاوضة وهي شركة

و شرط آن انیست که تعیین نکرده شود برای یکی دراهم از نفع و آن چهار طور ست مفاوضه و آن شریک شدن

متساويين مالا وحرية ودينا وتتضمن الوكالة والكفالة ومشتري كل لهما الا طعام اهله

دو شخص برابر در مال و آزادی و دین است و شامل ست وکالت و کفالت را و خریده هر یک از دو راست مگر طعام اهل آن

وكسوتهم فكل دين لزم احدهما بما تصح فيه الشركة كالشراء ونحوه ضمن الآخر وان ورث

و لباس شان پس هر دین که لازم آید یکی را بچیزی که در آن شرکت صحیح شود مانند خریدن و مثل آن ضامن شود دیگر اگر وارث شد

احدهما او وهب له ما يصح فيه الشركة وقبض صارت عنانا وفي العرض والعقار بقي

یکی یا هبه کرده شد او را چیزی که در آن شرکت صحیح ست و قبضه کرد شرکت عنان شود در عرض و عقار باقی ماند

مفاوضة وعنان وهو شركة في كل تجارة او نوع وتصح ببعض ماله ومع فضل

مفاوضه و شرکت عنان و آن شرکت ست در هر تجارت یا یک نوع و صحیح ست در بعض مال

كتاب الشركة

کتاب الشرکة

اي احدهما ١٢

مال احدهما وتساوی مالیهما مع تفاوت الربح وکون احدهما دراهم

و مع زیادتی مال یکی با وجود برابر بودن مال هر دو مع تفاوت نفع و بودن یک مال دراهم

والآخر دنانیر وبلا خلط وکل مطالب بثمن مشتری له لا غیر ثم رجع علی شریکه

و دیگر دنانیر و بلا خلط و یک مطالب ست بثمن خریده خود نه دیگر پس رجوع کند بر شریک خود

ای المفاوضة والعنان ١٢ ف

بحصته ان اداه من ماله ولا تصحان الا بالنقدین والفلوس النافقة والتبر

به حصه خود اگر ادا کرد از مال خود و صحیح نمی شوند مگر به نقدین و فلوس رایجة الوقت و تبر

ای وتصحان ایضا بالعرض ١٢

والنقرة ان تعامل الناس بهما والعرض بعد ان باع کل نصف عرضه بنصف الآخر

و نقره اگر معامله میکرد مردم باین دو و برخت پس از ان که بفروشند هر یکی نیمه رخت خود به نیمه آن دیگر

ای الشرکة ١٢

وهلاک مالیهما او مال احدهما قبل الشراء یفسدها وهو علی صاحبه قبل الخلط

و هلاک شدن مال هر دو یا مال یکی از ایشان پیش از خریدن فاسد میکند او را و او بر صاحب خود پیش از خلط

ای الهلاک ١٢

لانه امانة فیجعل الهالک من مالها ١٢ ف

فی یدایهما وبعد الخلط علیهما ولکل من شریکی مفاوضة وعنان ان یبضع

ای علی الشریکین ١٢ ع ای یعطی المال بضاعة ١٢ برجندی

در دست هر یکی از ایشان که هلاک شود و پس از خلط بر هر دو و برای هر یکی از دو شریکان مفاوضه و عنان است که بدهد

لان ذلک من عادة التجار والشرکة منعقدة للتجارة ١٢ شمنی سمی بذلک لان فیهما کل واحد یقبل لزوم ربح ع

ویودع ویضارب ویوکل والمال فی یده امانة وشرکة الصنائع والتقبل و

ای فی ید کل منهما ١٢ ف فلا یضمنه الا بالتعدی ١٢ ز ای القسم الثالث ١٢

و ودیعت و مضاربت و وکیل بگیرد و مال در دستش امانت است و شرکت صنائع و تقبل و آن این ست

ان يشترك الصانعان كخياطين او خياط وصباغ ويتقبلا العمل باجر

گر شریک شوند دو صانعان مانند دو خیاط یا یک خیاط و رنگریز و قبول کنند هر دو عمل را باجرت

كان يكون مال احدهما عشرة ومال الآخر عشرين ۱۲ عيني

بينهما وصحت وان شرط العمل نصفين والمال اثلاثا ولزم كلا عمل قبله احدهما

هذه الشركة ۱۲ — اي والاجر ۱۲

در میان خود و صحیح است اگرچه شرط کرده شده باشد عمل را دو نیم و مال سه حصه و لازم میشود هر یکی را عملی که قبول کرد

اي الى حق من طلب الاجر منهما ۱۲

ويطالب الاجر ويبرء بالدفع اليه والكسب بينهما وان عمل احدهما وشركة الوجوه

اي القسم الرابع من الشرك ۱۲ ف

و طلب کند اجرت را و صحیح است دادن باو و کسب میان ایشان است اگرچه عمل کند یکی از ایشان و چهارم شرکت وجوه است

وهي ان يشتركا بلا مال ليشتريا بوجوههما ويبيعا فتصح مفاوضة ومطلقها

و آن این است که شریک شوند دو کس بے مال تا که بخرند بروی خود و بفروشند پس درست است مفاوضه و مطلقش

بان شرط المراد ان يكون المبيع نصفين او اثلاثا ۱۲ ف

عنان وكل وكيل للآخر فان شرطا مناصفة المشتري او مثالثته فالربح كذلك

لان الربح تبع المشتري فيكون على قدره ۱۲ ه

عنان است و هر یکی وکیل است مرد دیگر را پس اگر شرط کرد نصف خریده شده یا سه حصه کردنش پس ربح همچنین است

وشرط الفضل باطل ولا تصح الشركة في اخذ المباحات فخصت بمن اخذها

و شرط زیادتی باطل است و صحیح نیست شرکت در گرفتن مباحات پس خاص میشود بیکی که بگیرد آنرا

اي الماخاة الماخوذة ۱۲ ف — اي البقل والرادية في الاستسقاء ۱۲ ف

ونصفت ان اخذاها وللمعين وصاحب لعدة اجر المثل ولا يزاد على نصف القيمة

جامع الحطب او حامله ۱۲ ف

و نیم کرده شود اگر گرفتندش و برای مددگار و صاحب اسباب اجرت مثل عملش است و زیاده کرده نشود بر نصف قیمت

اي الشركة الفاسدة ١٢ ف

عند ابی یوسف خلافاً لمحمد والربح فی الفاسد علی قدر المال وتبطل بالموت

نزد ابی یوسف خلاف ست مر محمد را و ربح در شرکت فاسده براندازه مال ست و باطل میشود بمردن

لانها فی معنی الموت ١٢ ف — فلو ذکر لا یجوز ١٢ — باداء زکوة ماله ١٢ ف

والجنون واللحاق ولم یزک احدهما مال الاخر بلا اذنه فان اذن کل لصاحبه

بدار الحرب مرتدا او حکم القاضی ١٢ ف

و دیوانه شدن و لحوق شدن بدار حرب زکوة ندهد یکی از هردو مال دیگر را بے اذن او پس اگر اذن داد هر یکی مر صاحب خود را

ای احدهما بعد الاخر ١٢ ف — ذکر بعد الشرکة لانها نوعا منها ١٢ مجتبی

فادیا ولاءً ضمن الثانی وان ادیا معاً ضمن کل قسط غیره کتاب المضاربة

پس ادا کردند پس در پیش ضامن شود دوم و اگر ادا کردند هردو در یک وقت ضامن است هر یک حصه یک دیگر را کتاب

ویسمی ذلک الرجل رب المال ١٢ ویسمی ذلک الاخر مضاربا ١٢

هی عقد شرکة فی الربح بمال من رجل وعمل من اخر وهی ایداع اولا وتوکیل

ای ابتداء ١٢ ف

و آن عقد شرکت ست در ربح بمال از یک شخص و به عمل از دیگری و آن ودیعت است در اول و وکیل کردن ست

ای المضارب ١٢ — ای المضارب

عند عمله وشرکة ان ربح وغصب ان خالف وبضاعة ان شرط کل الربح

نزد عمل او شرکت ست اگر ربح شود غصب ست اگر مخالف او شود بضاعت ست اگر شرط همه ربح

للمالک وقرض ان شرط للمضارب واجارة فاسدة ان فسدت فلا ربح

برای مالک و قرض ست اگر شرط کرد کل ربح برای مضارب اجاره فاسده ست اگر فاسد شد پس نیست ربح

ای المضارب من مال المضاربة ١٢

له بل اجر عمله ربح اولا ولا یزاد علی ما شرط خلافاً لمحمد ولا یضمن المال فیها

ای للمضارب بل کله لرب المال لانه نماء ملکه ١٢ ف

او را بلکه او را اجر عملش ست از ربح کند یا نکند و زیاده کرده نشود بر شرط کرده شده خلاف ست مر محمد را ضامن نشود

كما في الصحيحة ولا تصح الا بمال تصح به الشركة وبتسليمه الى المضارب

چنانچه در صحیح و صحیح نشود دیگر بمالے که صحیح شود بآن شرکت و به سپردنش به مضارب

اى بين المضارب ورب المال ١٢ منه

وبشيوع الربح بينهما وللمضارب في مطلقها ان يبيع بنقد و نسيئة

و بشیوع ربح میان ایشان و مر مضارب را در مطلقش روا است که بیع کند بنقد و نسیه

لان الاطلاق انما ينتظم ما هو المتعارف عندهم ١٢ الجند　　بمال المضاربة ١٢ ابو المكارم

الا باجل لم يعهد وان يشتري ويوكل بهما ويسافر ويبضع ولو لرب المال

البيع والشراء لانه من صنع التجارة ١٢ عمده

مگر بوعده غیر متعارف و اینکه بخرد و وکیل بگیرد باین هر دو و سفر کند و بضاعت دهد اگرچه رب المال را بود

اى يقبل الرهن بالثمن ١٢ ف　　اى يقبل الحوالة ١٢ ف

ولا تفسد هي به ويرتهن ويرهن ويودع ويوجر ويستاجر ويحتال

فاسد نمی شود او بر آن و قبول رهن کند و به رهن دهد و ودیعت نهد و باجاره دهد و بگیرد و حواله قبول کرد

لانه سرع ولا فائدة فيه ١٢ ف

بالثمن على الايسر والاعسر ولا يقرض ولا يستدين الا باذن المالك ولا يضارب

بثمن بر غنی و فقیر و قرض نگیرد مگر باذن مالک و نه مضاربت دهد

اى مال المضاربة ١٢ ف

ولا يخلطه بماله الا باذنه او باعمل برايك فلو قيل هذا فقصر او حمل بماله

و غلط نکند مال مضاربت را با مال خود مگر باذن او یا بگفتن عمل کن بفکر خود پس اگر گفته شد این سفید کرد یا بار کرد بمال خود

فلا يرجع باجرة القصار والحمل على رب المال ١٢ ف

تبرع بخلاف ما اذا صبغ احمر ولا يجاوز بلدا وسلعة ووقتا وشخصا

الثبوت حيث لا يكون متبرعا ١٢ ف

به تبرع بخلاف الخ　سرخ کند آنرا و تجاوز نکند از شهرے در متخنی　و از وقتی　و شخصی

كتاب المضاربة

عینہ المالك فان جاوز ضمن وله ربحه ولا یزوج عبدا وامة ولا یشتری

از معین کردہ او را مالک پس اگر تجاوز کرد ضامن شود و او راست ربح او و نکاح نکند بندہ را و کنیزک را و نہ خرد

ای علی المضارب ١٢

من یعتق علی رب المال فلو شری فللمضارب ولا من یعتق علیه ان کان ربح

آن کس را آزاد می شود بر مالک مال پس اگر خرید پس مضارب راست و نہ آنکس را خرد کہ بروی آزاد شود اگر

عنه ای فی مال المضارب ١٢ الیاس

ولو فعل ضمن وان لم یکن ربح صح ونفقة مضارب عمل فی مصره فی ماله

لانه صار معتدیا ١٢

ربح کردہ بود و اگر کرد ضامن شود و اگر نہ کرد ربح صحیح است و نفقه مضارب کہ کار کند در شہر خود در مال او ست

وفی سفره طعامه وشرابه وکسوته واجرة خادمه وغسل ثیابه ورکوبه

در سفر او طعام او و نوشیدن او و لباس او و اجرت خادم او و اجرت شستن جامہائی او و سواری او

کراء وشراء وعلفه فی مالها بالمعروف وضمن الفضل ومادون سفر یغدو

ای علف الرکوب ١٢ برجندی

از روی کرایه یا بخریدن و گیاہش در مال مضاربه است بر وجه رواج و ضامن شود زیادت را و آنچہ کم از دت

ای المضارب ١٢ فتح ای الربح الباقی ١٢

الیه ولا یبیت باهله کالسفر فان ربح اخذ المالك ما انفق ثم قسم الباقی

بود کہ صباح برود و لسوئیش و شب نیاید با اہلش مثل سفر است پس اگر ربح کرد بگیرد مالک آنچہ نفقه کرد پس از آن قسمت

فان دفع المضارب مضاربة بلا اذن ضمن عند عمل الثانی وقیل عند ربحه

پس اگر داد مضارب به مضاربة بغیر اذن مالک ضامن گردد نزد عمل دویم و گفته شده نزد ربحش

لان المضاربة توكيل وقد عرفت ان بموجب فاحد من الوكيل او الموكل يبطل الوكالة فكذا المضاربة ١٢

وصح ان شرط لعبد المالك شئ ليعمل مع المضارب وتبطل بموت احدهما

و صحیح است اگر شرط کرده بود برائے بنده مالک را چیزی تا که عمل کند همراه مضارب و باطل گردد بمرگ یکے از ہر دو

لانه وكيل من جهته والعزل القصدي يتوقف على علمه فلو لم يعلم بالعزل واشترى او باع فتصرفه جائز ١٢

ولحاق المالك مرتدا ولا ينعزل حتى يعلم بعزله فلو علم فله بيع عرضها

و لحوق شدن مالک مرتد و معزول نمی شود تا که عالم شود بعزل او پس اگر دانست پس برائے اوست فروختن رخت

اى ثمن العرض ١٢ — لان التصرف لتحصيل جنس راس المال وقد حصل ١٢ ف

ثم لا يتصرف في ثمنه ولا في نقد نض من جنس راس ماله ويبدل خلافه

اى حصل ١٢

آن پس تصرف نکند در ثمن آن و نه در نقدی که گرد شده بود از جنس راس مال آن و بدل کند مخالفش را

اے بالطلب ١٢ ف

به فلو افترقا و في المال دين يؤمر بطلبه ان كان ربح والا يوكل المالك به

براس المال پس اگر جدا شدند و در مال قرض بود امر کرده شود بطلب آن اگر ربح کرده بود و رنه وکیل بگیرد مالک را بآن

وكذا سائر الوكلاء والبياع والسمسار يجبران عليه وما هلك صرف الى

اى على طلب الثمن لانهما اجيران عادة ١٢ كافى

و ہمچنین است حکم تمامی وکیلان و بیاع و دلال مجبور کرده می شوند بآن — و آنچه ہلاک شد طرف کرده شود

اى المضارب اتفقنا ١٢ ف

الربح اولا وان قال المالك عينت نوعا صدق المضارب ان جحد وان ادعى

بسوی ربح اول و اگر گفت مالک معین کرده ام نوعی را راست گو داشته شود مضارب اگر منکر بود و دعوی کرد

اى دفعت المال الى مضاربة او قرضا ١٢ ف

كل نوعا صدق المالك وكذا ان قال بضاعة او وديعة وقال ذو اليد مضاربة

اى دفعت المال اليك بضاعة او وديعة ١٢ ف

هر یکے نوع را راست گو داشته شود مالک و ہمچنین اگر گفت بضاعت است یا ودیعت و گفت ذو الید مضاربت است

علیہ تملک المال او الربح وهو ینکر فکان القول للمنکر مع یمینه والبینة لذی الید ١٢ شرح الیاس

کتاب المزارعة

اوقرضنا كتاب المزارعة هي عقد الزرع ببعض الخارج فلا يصح عند

یا قرض کتاب مزارعت است آن عقد زرع است به بعض حاصل زمین پس صحیح نمیشود نزد

ابی حنیفة ويصح عندهما وبه يفتي بشرط صلاحية الارض للزرع واهلية

ابی حنیفہ رح و صحیح است نزد صاحبین و بہمین ست فتوی بشرط لیاقت زمین برای زراعت و اہلیت

العاقدين وذكر المدة ورب البذر وجنسه وقسط الاخر والتخلية بين

ہر دو عاقد و بیان مدت و صاحب تخم و جنس تخم و حصہ دیگرے و تخلیہ نمودن در میان

الارض والعامل وشيوع الحب فبطل ان شرط ما ينافيه كرفع البذر والخراج

زمین و عامل و پراگندہ بودن دانہا پس باطل میشود اگر شرط کرد آنچہ منافی شیوع بود مانند برداشتن تخم با خراج

ثم قسمة الباقي وكذا شرط التبن لغير رب البذر وصح للاخر ولو لم يتعرض ولا يصح

پس قسمت کردن باقی و ہمچنین شرط کردن کاہ خشک مر غیر صاحب تخم را و صحیح است مر دیگر را یا تعرض نکرد و صحیح نمیشود

الا ان يكون الارض والبذر لواحد والبقر والعمل لاخر والارض لواحد والعمل

مگر وقت بودن زمین و تخم مر یکی را و گاو و عمل مرد دیگر را یا زمین مر یکے را یا عمل

والباقي لاخر واذا صحت فالخارج على الشرط ولا شيء للعامل ان لم يخرج

و باقی مرد دیگر را و ہر گاہ کہ صحیح شد پس خارج زمین بر شرط مقرر است و نیست چیزی مر عامل را اگر حاصل نشد چیزی و مجبور کردہ

١٩ قوله ويجبر من ابى آه لانه بالعقد التزم وجوب التسليم عليه والوفاء يمكن بلا ضرر يلحقه فيجبر اذا ابى الا رب البذر فانه لا يجبر على المضي ان ابى لانه لا يتمكن من الوفاء

فانه لو ابی لا یجبر ١٢ برجندی

من ابی علی المضی الا رب البذر فان ابی بعد ما کرب العامل یجب ان یسترضی الارض ١٢

کسیکه منع کند برامضا کردن مگر صاحب تخم پس اگر انکار کرد پس ازانچه قلب کرد عامل واجب است طلب رضای ایش

ای غیر رب البذر ١٢ الیاس برضاه لیسترط زیادة ١٢

وان فسدت فالخارج لرب البذر وللاخر اجر مثله ولا یزاد علی ما شرط ویبطل

واگر فاسد شد پس خارج برای صاحب تخم است و دیگری اجرت مثل آن و زیادت کرده نشود برانچه شرط شده است باطل میشود

ای بلحوق ادین برب الارض لان ذلک عذر مقبول ١٢ ای منتهاه وهو وقت الحصاد ١٢

بموت احدهما وتفسخ بدین محوج الی بیعها فان مضت المدة ولم یدرک الزرع

ای بیع الارض ١٢

بمرگ یکی ازان دو فسخ میشود بقرض محتاج کننده بسوی بیعش پس اگر گذشت مدت و نرسیده بود زرع

فعلی العامل اجر مثل نصیبه من الارض حتی یدرک الزرع ونفقة الزرع

پس بر عامل اجر است مانند نصیب او که از زمین است تا که برسد فصل ونفقه کشت

ای علی العاقدین ١٢ ف بالفتح والکسر ١٢ ابو المکارم ای اجر الحصاد وامثاله یبطل العقد ١٢ الیاس

علیهما بالحصص کاجر الحصاد ونحوه وان شرط علی العامل صح عند ابی یوسف

کالرفاع والبذریة وغیرهما ١٢ ابو المکارم

برهر دو است بقدر حصص شان مثل اجر درو د مانند آن اگر شرط کرده شد بر عامل صحیح است نزدیک ابی

بالسقی والتربیة والحفظ ١٢ ف

وبه یفتی کتاب المساقاة هی دفع الشجر الی من یصلحه بجزء من ثمره وهی کالمزارعة

من الافتراق عند الافساد ١٢ ف

وبهمین فتوی شده است کتابیست در بیان مساقاة آن دادن درخت است بکسی که صلاحیتش کند بحصه ازمیوه و این مانند زرع

بخلاف المزارعة ١٢ ف من اشجار ١٢ ف

الا انها تصح بلا ذکر المدة وتقع علی اول ثمرة تخرج وادراک بذر الرطبة

مگر این درست میشود بی ذکر مدت و واقع میشود بر اول میوه که برآید و رسیدن تخم خرما

کتاب المساقاة

في عدم شرط بيان المدة لشمحها ١٢ الياس

كادراك الثمر وذكر مدة لا يخرج الثمر فيها يفسدها بخلاف ذكر مدة قد يخرج

مانند رسیدن میوه و بیان کردن مدتیکه که بیرون نمیشود دران میوه فاسد میکند مساقاة را بخلاف ذکر مدتی که خارج

بل تتأخر عن تلك المدة ١٢ ف　ای في تلك المدة ١٢ برجندی　ای بر مثل عمله لفساد العقد ١٢ ف

وقد لا يخرج فان لم يخرج فيها فللعامل اجر مثله ولا تصح ان ادرك الثمر

میشود و گاه خارج نمیشود پس اگر خارج نشد دران پس مر عامل راست اجر مثل آن و صحیح نمیشود اگر رسید میوه

عقد المساقاة ١٢ ف　ای صاحب الاشجار او العامل ١٢ ف

وقت العقد كالمزارعة فان مات احدهما والثمر نيّ يقوم العامل عليه

بوقت عقد مانند مزارعه پس اگر مرد یکی از هر دو شان و میوه خام است استاده شود بر خدمتش عامل

مبتدء وخبره قوله عذر ١٢ ف　ای يكون بحيث لا يقدر لضعفه على ١٢ ف

او وارثه ولا تفسخ الا بعذر وكون العامل مريضا لا يقدر على العمل او

یا وارث او و فسخ نمیشود مگر بعذر و بودن عامل مریض　که قادر نبود بر عمل یا

ای غصون التحمل قبل ادراك الثمر ١٢ شرح الياس ع نخلا او شجرا او كرما ١٢ ف

سارقا يخاف على سعفه او ثمره عذر ودفع فضاء ليغرس فيها ويكون

دزدی که ترسیده شود از وی بر شاخهایش یا میوه اش عذر است و دادن جای خالی تا که نهال نشاند دران و باشد

الارض والشجر بينهما لا يصح فللعامل قيمة غرسه واجر عمله كتاب احياء

زمین و درخت درمیان شان صحیح نیست پس برای عامل قیمت غرس او و اجر عمل او کتاب است در بیان احکام زنده کردن

الموات هي ارض بلا نفع لانقطاع مائها ونحوه لا يعرف مالكها بعيدة

زمین مرده و آن زمین است بغیر نفع از جهت انقطاع آب او و مانند آن معروف نباشد مالک او و دور باشد

من العمران لا يسمع صوت من اقصاها ومن احياها ملكها ان اذن له الامام

ازآبادانی که شنیده نمیشود آواز سر حداو وکسیکه زنده کرد آنرا مالکش میشود اگر اذن داد اورا امام

بعد ان باخذ منه ۱۲ ف

ومن حجر ارضا ولم يعمرها ثلث حجج دفعها الامام الى غيره ومن حفر بيرا فى موات

وکسیکه نشانه کرد زمینی را و آبادش نه کرد سه سال رد کند او را امام بسوی دیگری وکسیکه کند چاهی را در زمین

بالاذن فله حريمها للعطن والناضح اربعون ذراعا من كل جانب فى الاصح وللعين

من الامام ۱۲ ف

هو البعير ۱۲ ف

مرده باذن امام پس او راست گرداگرد او برای عطن و ناضح چهل گز از هر طرف آن چاه در صحیح ترین روایت و برای

ای من کل جانب وعند بعض مائة من کل جانب ۱۲ ف

خمسمائة كذلك ومنع غيره من الحفر فيه فان حفر فى منتهاه فله الحريم من ثلث

پنج صد گز همچنین و منع میکند دیگری را از چاه کندن در آن پس اگر کند بدیده شد در سر حد آن پس او راست

دون الجانب الاول لسبق ملك الحافر الاول فيه ۱۲ ف

جوانب وللقناة حريم بقدر ما يصلحها ولا حريم للنهر

كتاب الشرب

هو نصيب

حریم از سه طرف و برای کاریز حریم است بقدر یکه صلاحیت دهد اورا و نیست حریم برای جوی کتاب است در بیان شرب آن حصه

ای استعمال الماء لدفع العطش او للطبخ او الوضوء او الغسل وغسل الثياب ۱۲ ف

الماء والشفة شرب بنى آدم والبهائم ولكل حقها وحق سقى الدواب لو لم يخف

ای حق الشفة ۱۲ ف

آب است و شفه آشامیدن بنی آدم و بهائم است و برای هر یک حقش است و حق سیراب کردن دواب هست اگر ترسیده

نخیشند لایکون له ذلک وفیه اللفظ عنهم ۱۲ ف

تخريب النهر فى كل ماء لم يحرز باناء وحق الشرب ونصب الرحى لا الا اذا احرز

ای ولکل واحد حق ۱۲

خورده نمیشد از خرابی جوی در هر آبی که جمع نشود در آوند و حق شرب پاستا و کردن آسیا مگر آن وقت که حرز رسانند

كتاب الاشربة

بالعامة او خص لنهر بغيره ودخل ماؤه في المقاسم كري نهر لم يملك فمن بيت

عامه را یا خاص کرده شده بود جوی بغیرش و داخل شده باشد آب او در جای قسمت و کندن جوی که مملوک کرده نشده

المال فان لم يكن فيه شيء فعلى العامة وكري نهر ملك على اهله من اعلاه

المال است پس اگر نباشد دران چیزی پس بر عامه مردمان است و کندن جوی که مملوک شده بر اهل وست از بالا

اي شرب الماء ١٢ ف

ومن جاوز من ارضه برئ وصح دعوى الشرب بلا ارض فان اختصم قوم

لان الكري قد انتهى في حقه ١٢ ف

جوی و کسی که تجاوز کرد از زمین خود خلاص میشود و صحیح است دعوی شرب بغیر زمین و اگر نزاع کرد قومی

لهم عليه ارضون ١٢ ف — اي من سده وحبه ١٢ ف

في شرب بينهم قسم بقدر اراضيهم ومنع الاعلى من سكر النهر وان لم تشرب

در شرب که مابین شان بود قسمت کرده شود به قدر زمینهای شان و منع کرده شود بالای را از بند کردن جوی اگرچه

اي اصحاب الاراضي ١٢ ف

بدونه الا برضاهم وكل منهم من نصب رحى ونحوه الا في ملكه بحيث لا يضر

آب گرفته نمیشود بغیر آن مگر برضای شان و هر یک از ایشان از ایستاده کردن آسیا و مانند آن مگر در ملک خود بطوری که

بالنهر ولا بالماء ومن التغيير مما كان قديما والشرب يورث ويوصى بالانتفاع

جوی را و نه آب را و از تغیر کردن از آنچه بوده در قدیم و شرب میراث میشود و وصیت کرده میشود بفایده

به ولا يباع بلا ارض الا عند مشايخ بلخ وكذا الاجارة والهبة ومن سقى

با او و فروخته نمیشود جدا از زمین مگر نزد علماء بلخ و همچنین اجاره و هبه و کسی که آب گرفت

کتاب الوقف

من شرب غیره یضمن لا من سقی فترت ارض جاره کتاب الوقف

لوجود التعدی فی ملک الغیر ۱۲

از نوبت دیگری ضامن شود نه او که سیراب کرد زمین خود پس نمناک شد زمین همسایه اش کتاب است دربیان وقف

علی الفقراء ۱۲ فخر الدین　والفتوی علی قولهما ۱۲ ف

هو حبس العین علی ملک الواقف والتصدق بالمنفعة کالعاریة وعندهما

آن بند کردن عین ست بر ملک وقف کننده و صدقه کردن به منفعت آن مثل عاریت و نزد صاحبین

ای حبس العین ۱۲ ف　عن الوقف ۱۲ ف

هو حبس علی ملک الله تعالی فلا یزول ملک المالک عند ابی حنیفة الا

آن بند کردن است بر ملک خدا تعالی پس زائل نمیشود ملک مالک نزد ابی حنیفة رح

ای لمیز و منه ۱۲ ف　ای کل الناس بکل صلوة ۱۲ ف　ای میز عن ملکه المتصل به ۱۲ ف

ان یحکم به حاکم ولا فی مسجد بنی وافرز بطریقه واذن للناس بالصلوة

مگر آنکه حکم کند بآن حاکم و مگر در مسجدی که بنا کرده و جدا کرده شده براه او و اذن داده شده مردم را به نماز

ای تسلیم الواقف ما وقفه ۱۲ ف

فیه وصلی فیه واحد وعند محمد تسلیمه الی المتولی فی قبضه شرط وعند ابی یوسف

گذاردن دران و نماز گذارد یکی و نزد محمد سپردن او بطرف متولی و قبض و شرط است و نزد ابی یوسف رح

ای ملک الواقف عما وقفه ۱۲ ف　والفتوی علی قوله ۱۲ ف　ای ویصح عنده ۱۲ ف

یزول بنفس القول فیصح عنده وقف المشاع وجعل الغلة والولایة

ای ولایة الوقف ۱۲ ف

زوال شد به نفس گفتن پس صحیح است نزد او وقف کردن مشاع دگر دانیدن غله و ولایت

غیر منه او مثله ۱۲ ف

لنفسه وشرطه ان یستبدل به ارضا اخری اذا شاء وترک ذکر

برای نفس خود و شرط او که بدل بگیرد به آن زمینی دیگر را اگر رضا کرد و ترک کردن ذکر

ذلک المصرف ۱۲ لانہم ہم مصارف الاوقاف فی الحقیقۃ ۱۲ ف

مصرف مؤبد فاذا انقطع صرف الی الفقراء وصح عند محمد وقف منقول

مصرف بر سبیل تابید پس آنوقت کہ قطع شد صرف کردہ شود بسوی فقیران و صحیح است نزد محمد وقف کردن منقول

فیہ تعامل کالمصحف ونحوہ وعلیہ الفتوی ولا یملک الوقف ولا یتملک

کہ در وی تعامل باشد و مانند قرآن و غیرہ و برین است فتوی و ملک کردہ نمیشود وقف و نہ مملوک کردہ میشود

لکن یجوز قسمۃ المشاع عند ابی یوسف ویبدأ من ارتفاع الوقف

لیکن جائز است قسمت مشاع نزد ابی یوسف رح و شروع کردہ شود از آمدنے وقف

بعمارتہ ان وقف علی الفقراء وان وقف علی معین واخرہ علی الفقراء

بہ عمارت آن اگر وقف کردہ شدہ بر فقیران و اگر وقف کردہ شدہ بر خالق معین و آخرش بر فقراء

ای مال کان ۱۲ ف ای المعین من تعمیرہ ۱۲ ف

فہی فی مالہ وان امتنع او کان فقیرا اجرہ الحاکم وعمرہ باجرتہ ثم ردہ الی

لان الغرم بازاء الغنم ۱۲ ف

پس عمارتش در مالش و اگر منع کرد یا بود فقیر اجارہ دہد آنرا حاکم و عمارت کند بہ اجرت او پس رد کند

مصرفہ ونقضہ یصرف الی عمارتہ او یدخر لوقت الحاجۃ الیہا وان

آنرا بسوی مصرفش و شکستگی وقف صرف کردہ شود بسوی عمارتش یا ذخیرہ کنند برای وقت حاجت بسوی

تعذر صرفہ الیہا بیع وصرف ثمنہ الیہا ولا یقسم بین مصارفہ

متعذر بود صرفش بسوئی آن فروختہ شود و صرف کردہ شود ثمنش بسوی آن و قسمت کردہ نشود در میان مصارفش

كتاب الوقف

كتاب الكراهية

كتاب الكراهية ما كره حرام عند محمد ولم يلفظ به لعدم القاطع

كتاب است در بیان کراهیت آنچه مکروه است حرام است نزد محمد و تلفظ نکرد باین برای نبودن حکم قاطع

وعندهما الى الحرام اقرب الاكل فرض ان دفع به هلاكه ومأجور عليه ان

و نزد صاحبان سوی حرام نزدیکتر است خوردن فرض است اگر دور شود بآن هلاکت او و ماجور است بر آن اگر

امكنه من صلوته قائما ومن صومه ومباح الى الشبع ليزيد قوته وحرام

قادرش کرد به نماز گذاردن ایستاده و بر روزه و مباح است تا به سیر شدن تا که زیاده شود قوت او و حرام

فوقه الا لقصد قوة صوم الغد ولئلا يستحيي ضيفه وحل استعمال الاناء

است زیاده بر آن مگر برای قصد قوت روزه فردا یا برای آنکه حیا نکند مهمان او و روا است استعمال ظرف و فهای

المفضض ملتقيا موضع الفضة ولا الاحجار الا الذهب والفضة للرجال

مرصع به نقره در حالیکه ملتقی بود از جای نقره و از سنگهانه زر و نقره برای مردان

الا خاتم ومنطقة وحلية سيف منها ومسمار ذهب في الخاتم ولا يتختم

مگر انگشتری و کمر بند و زیور شمشیر از اینها و میخ زر در انگشتری و انگشتری نسازد

بحديد وصفر ولا يلبس رجل حريرا الا قدر اربعة اصابع ويتوسده

از آهن و نه از مس و نه پوشد مرد ابریشم مگر بقدر چهار انگشت و جائز است تکیه ابریشم

كتاب الكراهية

بالفتح ما يدخل فيه السدى ١٢ اجامع

ويفرشه ويلبس ما سداه ابريسم ولحمته غيره وعكسه في حرب فقط

كالقطن والصوف ١٢

وفرش او كند وپوشد انچه تارش ابریشم بود وپودش از غیر بود وبرعکس این ہم در جنگ لیس بس

ای تنظر المراة ١٢ ع

وكره الباس الصبي ذهبا او حريرا وينظر الرجل من الرجل والمراة من المراة

ای یجوز ان ینظر ١٢ ف

ومکروه است پوشانیدن بچہ را از زر یا ابریشم ونظر کند مرد از مرد و زن از زن

لان ذلک عورة علی ما فی الحدیث ١٢ ف

والرجل سوى ما بين السرة الى الركبة ومن محرمته وامته الى ما وراء الظهر

ومرد را سوای انچه درمیان ناف ست تا زانو ونظر کند از محرم خود وکنیزک خود تا ماسوای پشت

والبطن والفخذ ومن الاجنبية والسيدة الى الوجه والكفين وشرط

وشکم وران و از زن بیگانه و سیده تا روی و ہر دو پنجہ و شرط است

لان فی الشهوة فتنة تجتنب عنها ١٢ عبد سلیم

الامن عن الشهوة الا عند الضرورة كالقضاء والشهادة وارادة النكاح

در ہمہ امن بودن از شہوة مگر نزد ضرورت مانند قضاء وشہادت و ارادۂ نکاح

منها وان کان تحت السرة للختنة

والشراء والمداواة وينظر الطبيب الى موضع المرض بقدر الضرورة وا

وخریدن ودارو کردن وبہ بیند طبیب سوی جای مرض بقدر ضرورتی کہ باشد وخصی

کالمجبوب والخنث ١٢ ا خ

ونحوه كالفحل والى كل اعضاء من يحل بينهما الوطى وما حل نظره

لانہ مخاطب بالشرائع مثلہ ١٢ عبد

ومانند او مثل جوانمرد است وبہ جمیع اندامہای کسیکہ درست میان شان وطی انچہ حلال ست بدن او

کتاب الکراهیة

حل مس واذا احدث ملك امة ولو كانت بكرا او مشترية ممن لا يطأها

روا ست مس او و ہر گاہ پیدا شود ملک در کنیزک اگرچہ باشد بکر یا خریدہ شدہ از کسی کہ وطی نمیکرد آن را

من اللمس والتقبيل ١٢ ف

حرم وطيها ودواعيه حتى يستبرئ بحيضة بعد القبض في من تحيض

حرام است وطی آن و اسباب وطی تا وقتیکہ پاک شود بیک حیض بعد از قبض در حق کسی کہ حائض می شود

وبشهر في ذات الشهر وبوضع الحمل في الحامل ورخص حيلة اسقاطه

و بیک ماہ در حق صاحب ماہ و بوضع کردن حمل در حاملہ و رخصت دادہ شدہ در حیلہ اسقاط استبراء

ان علم عدم وطي بايعها في هذا الطهر وهي ان لم تكن تحته حرة ان ينكحها

اگر معلوم بود عدم وطی بائع آنرا درین طہر و حیلہ این است اگر نبود تحت نکاحش حرہ کہ نکاحش کند

ثم يشتريها وان كانت ان ينكحها الآخر ثم يشتري او يقبض ثم يطلق

پستر بخرد آنرا و اگر بود حرہ کہ نکاح کند آنرا دیگری پستر بخرد آنرا یا قبض کند آنرا پس طلاق کند

كالتقبيل والمس ١٢ ف

ومن فعل بشهوة احدى دواعي الوطي بامتيه لا تجتمعان نكاحا حرم عليه

و کسیکہ کرد باشہوة یکی از دواعیہای وطی با یکی از دو کنیزان خود کہ جمع نمیشوند از روی نکاح حرام شود بر او

اي مع دواعيه ١٢ اب

وطيهما بدواعيه حتى يحرم احديهما وكره تقبيل الرجل وعناقه في ازار

وطی آن ہر دو با دواعی وطی تا کہ حرام کند یکی ازان ہر دو و مکروہ است بوسۂ مرد و بغلگیری او در یک ازار

ای بالعذرة المخلوطة ١٢ ج

واحد وکرہ بیع العذرة خالصة وصح مخلوطة والانتفاع بهذه وبیع

ای وصح ١٢

تنہا ومکروہ است فروختن گندگی خالص وروا است فروختن او آمیختہ ونفع گرفتن باآن وفروختن

السرقین وخصاء البهائم لا الآدمی وانزاء الحمر علی الخیل وسقی الامة وام الولد

سرگین وآختہ کردن چہار پای نہ آدمی وجہانیدن خران بر مادہ اسپان وسفر کردن کنیزک وام ولد

بلامحرم وبیع العصیر من متخذ خمر وکرہ استخدام الخصی واقراض

بغیر از محرم وفروختن شیرہ از کسی کہ شراب بیسازد ومکروہ است استخدام خصی وقرض دادن

ہو من یبیع البقول ١٢ عبد حلیم

ع کالضرب بالقصب والمزامیر ١٢ ق

بقال شیئا یاخذ منه ما شاء واللعب بالنرد والشطرنج والغناء وکل لهو

صفت الیہ حاجتہ ١٢

بقال چیزی کہ بگیرد از وی ہرچہ بخواہد وبازی کردن بہ نرد وشطرنج وسرود وہر بازی

وجعل الغل فی عنق عبده بخلاف التقیید واحتکار قوت البشر فی بلد

وگردانیدن زنجیر در گردن بندہ اش بر خلاف قید کردنش ونہ فروختن روزی بندگان در شہر

یضر باهله لا غلة ارضه ومجلوبة من بلد آخر وتسعیر الحاکم الا اذا تعدی

ای لا یکرہ احتکار غلة ارضہ ١٢ ج

الناس علی ١٢ ف

کہ ضرر رساند باہلش نہ غلہ زمین خودش وغلہ کہ آوردہ شود از ملک دیگر ونرخ نہادن حاکم مگر وقتی کہ تعدی کنند

الارباب عن القیمة فاحشا وقبل قول فرد کیف ما کان فی المعاملات

مالکان از قیمت فاحش وقبول کردہ شود قول یک نفر بہر صفت کہ باشد در معاملات

فان قال لكافر اشتريت اللحم من مسلم او كتابي حل اكله ومن مجوسي حرم

پس اگر گفت کافر خریدم گوشت را از مسلمان یا از کتابی روا است خوردن آن و از مجوسی حرام است

وشرط العدل في الديانات كالخبر عن نجاسة الماء وفي الفاسق

و شرط کرده شده است عادل در دیانات مانند خبر کردن از پلیدی آب و در فاسق

المستور تحري كتاب الاشربة حرم الخمر وهي التي من ماء العنب

پوشیده حال فکر کردن است کتاب در آشامیدن حرام است شراب و آن خام است از آب انگور

اذا غلى واشتد وقذف بالزبد وان قلت كالطلاء وهو ماء عنب

وقتیکه بجوشد و سخت شود و پیدا کند کف اگرچه کم شود مانند طلاء و آن آب انگور است

طبخ فذهب اقل من ثلثيه وغلظا نجاسة ونقيع التمر اي السكر ونقيع

که پخته شود و برود کمتر از دو ثلثان او و هر دو غلیظ اند از روی نجاست و شیرهٔ خرما یعنی شکر و شیرهٔ

الزبيب نيين اذا غلت واشتدت وحرمة الخمر اقوى فيكفر مستحلها

مویز در حالیکه خام باشند و سخت شود و بجوشد و حرمت شراب قوی تر است پس کافر میشود مستحل آن

فقط وحل المثلث العنبي مشتدا ونبيذ التمر والزبيب مطبوخا ادنى طبخة

فقط و حلال است مثلث انگوری در حالیکه سخت شده باشد و نبیذ خرما و مویز در حالتی که پخته باشد کمتر پختنی

اي وجل خليطان ١٢ ف

وان اشتد اذا شرب ما لم يسكر بلا نية لهو وطرب والخليطان ونبيذ العسل

اي وحل نبيذ العسل ١٢ ف

واگرچہ سخت باشند وتیز گردند وقتیکہ نوشیدہ شود آنچہ سکر نیارد بغیر نیت لهو ومستی وحلال است خلیطان ونبیذ شهد

اي بالقاء شيء في الخمر ١٢ ف

والتين والبر والشعير والذرة وان لم يطبخ بلا لهو وطرب وخل الخمر

وانجیر وگندم وجو وجوآبر اگرچہ پختہ نبود بغیر از لهو وخوشی وسرکہ شراب

وهو القرع ١٢ ف — وهو الخشبة المنقورة ١٢ ف

ولو بعلاج والانتباذ في الدباء والحنتم والمزفت والنقير وحرم شرب

وهو الجرة الخضراء ١٢ ف — وهو الوعاء المطلي بالزفت وهو القار ١٢ ف

اگرچہ بعلاج بود ونبیذ کشیدن در دبا وحنتم ومزفت ونقیر وحرام است نوشیدن

دردي الخمر والامتشاط به ولا يحد شاربه بلا سكر كتاب الذبائح

دردی خمر وطلا کردن موی سر بآن وحد زدہ نشود شارب او بغیر از مست شدن کتاب است در ذبائح

اي لم تذكر شرعا بذكر اسم الله عليها ١٢ ف — اي في اي موضع كان من البدن ١٢ ف

حرم ذبيحة لم تزك وذكوة الضرورة جرح اين كان من البدن والاختيار

اي وذكوة الاختيار وهو حال القدرة ١٢ ف — اي حال عدم القدرة ١٢ الياس

حرام است ذبیحہ کہ حلال نشدہ باشد وحلال ضرورت زخمی است بهر جا کہ باشد از بدن وحلال اختیاری

وهو النحر من الصدر ١٢ الياس

ذبح بين الحلق واللبة وعرو قد الحلقوم والمرئ والودجان وحل

ذبح است درمیان گلو وسر سینہ ورگهای ذبح حلقوم ومری وودجان اند وحلال می شود

بقطع اي ثلث منها فلو يجز فوق العقدة وقيل يجوز وبحل ما فيه حدة الا

بقطع کردن هر سہ کہ باشد از اینها پس جائز نبود بالای گرہ گلو وگفتہ شد کہ جائز است وبهر چیزی کہ در آن

اي لكن عن الاضطراب ١٢ ف

سنا وظفرا قائمين وكره النخع والسلخ قبل ان يبرد وكل تعذيب بلا فائدة

دندان وناخن که قائم باشند ومکروه است نخع و پوست کشیدن پیش از سرد شدن مذبوح و هر عذاب دادن که بیفایده بود

وكون الذابح مسلما او كتابيا ولو حربيا وامرأة ومجنونا وصبيا

وبودن ذبح کننده مسلمان یا کتابی اگرچه حربی بود یا زن یا دیوانه یا بچه نابالغ بود

يعقل ويضبط او اقلف او اخرس لا من لا كتاب له او مرتدا او تارك تسمية

اي غير مختون ١٢ ف

که هوشیار بود وضبط کردن میتواند یا اقلف بود یا گنگ بود روا نبود ذبح از کسی که کتاب ندارد یا مرتد بود یا

اي التسمية ١٢ ف اي المذبوح ١٢ ف

عمدا وان نسي صح وحرم ان عطف على اسم الله تعالى غيره نحو بسم الله

والسنة واگر تسمیه فراموش کرد روا باشد وحرام است اگر عطف کرد بر نام الله غیر او را مانند بسم الله

واسم فلان وكره ان وصل ولم يعطف نحو بسم الله اللهم تقبل من فلان

واسم فلان ومکروه است اگر وصل کرد وعطف نکرد چنانچه گوید بنام خدای خدایا قبول کن از فلان

اسم غير عن اسمه تعالى ١٢ ف

وحل ان فصل صورة ومعنى كالدعاء قبل الاضجاع والتسمية وندب

وحلال است اگرچه اگر جدا کرد بصورت ومعنی مانند دعا پیش از خوابانیدن وتسمیه کردن ومستحب است

لغة السنة ١٢ اي مذبح الذبح وكره النحر ١٢ جامع

نحر الابل وكره ذبحها وفي البقر والغنم عكسه وكفى الجرح في نعم توحش

لمكان الضرورة ١٢ ف

نحر کردن شتر ومکروه است ذبح آن ودر گاو وگوسپند برعکس آن مکروه است وکافی ست زخم فقط در چارپایان

او سقط فی بیر ولو یمکن ذبحه لا فی صید استانس ولا یحل جنین میت

یا کہ افتد در چاہ و ممکن نبود ذبح او نہ در شکاری کہ الفت گرفتہ باشد و حلال نیست بچہ مردہ

ای الهوام الارضیة ۱۲ ف

وجد فی بطن امه ولا ذو ناب ومخلب من سبع او طیر ولا تحل الحشرات

اشعر او لم یشعر ۱۲ شرح الیاس

عہ لانه من السباع ۱۲ ف

کہ یافتہ میشود در شکم مادر خود ونہ خداوند دندان وچنگال از درندگان یا پرندہ وحلال نیست خزندگان

والحمر الاهلیة والبغل والخیل عند ابی حنیفة والضبع والیربوع ولا الابقع

وخران خانگی واستر واسپ نزد ابی حنیفہ وکفتار وموش دشتی وزاغی

ای لم یحسن فی الاحتف انفه ۱۲ عنایة

الذی یاکل الجیف ولا حیوان مائی سوی سمک لم یطف ومنه الجراد وانواع

ای ولا یحل حیوان مائی ۱۲ ف

کہ میخورد مردار را ونہ جانور آبی بغیر از ماہی کہ طافی نشدہ باشد وحلال ست ملخ واقسام

السمک بلا ذکوة وغراب الزرع والعقعق والارنب معها کتاب الاضحیة

کالجریث والمارماهی ۱۲ جامع

ماہی بغیر از ذکوة وزاغ زراعت وحلال ست عکہ وخرگوش بر ذبح کتاب ست در بیان اضحیہ

من السبعة ۱۲ ف

هی شاة من فرد وبقرة او بعیر منه الی سبعة ان لم یکن لفرد اقل من سبع

وبذلک ورد الحدیث ۱۲ ف

والی ما دون ذلک ۱۲ در مختار عہ او یکون من نیة اللحم ۱۲ ف

این گوسپند ست از یک نفر وگاو ست یا شتر ست از یک نفر تا بہ ہفت نفر اگر نباشد برای کسی کمتر از یک سبع

فان فی القسمة معنی التملیک فتحمل الربوا ۱۲ فخر الدین رح

ویقسم اللحم وزنا لا جزافا الا اذا ضم معه من اکارعه او جلده وصح

ای مع اللحم ۱۲ ف عہ ای اشتراک جل شری اضحیة لنفسه ۱۲ ف

اه موزونا ۱۲ شرح الیاس

تقسیم کردہ شود گوشت بوزن نہ بہ تخمینہ مگر وقتی کہ ضم کردہ شود بآن از پاچہای او یا چرم او وصحیح ست

ای الاشتراک ۱۲ ف

اشتراک ستة فی بقرة مشتریة لاضحیة وذا قبل الشراء احب ویضحی الاب

احترازا عن الخلاف ۱۲

شریک کردن شش نفر در گاوی که خریده شده باشد برای قربانی واین پیش از خریدن بهتر ست وقربانی کند پدر

علی الاصح ۱۲ ای لا ذابحاجة قیاکل اه ۱۲ فخر الدین کالجراب والخف والغربال ۱۲ ف

او الوصی من مال طفل غنی فیاکل الطفل وما بقی یبدل بما ینتفع بعینه

یا وصی از مال طفل توانگر پس بخورد طفل وآنچه باقی ماند بدل کرده شود بآنچه نفع گرفته شود بعین او

فلا یذبح المصری قبل صلوة العید ۱۲ ف لان وجوبها بطلوع الفجر من تلک الیوم ۱۲ عبد

واول وقتها بعد صلوة العید ان ذبح فی مصر وبعد طلوع فجر

واول وقت اضحیه پس از نماز عید ست اگر ذبح کرده در شهر و پس از بر آمدن صبح

فیجوز ان یذبح القروی قبل الصلوة ۱۲ ف للاثر ای للحدیث ۱۲ جامع الرموز

یوم النحر ان ذبح فی غیره واخره قبل غروب الیوم الثالث واعتبر الاخر

ای فی غیر المصر ۱۲

روز قربان ست اگر ذبح کند در غیر شهر وآخر وقت قربان قبل غروب روز سوم ست واعتبار کرده شود آخر او

للفقر وضده والولادة والموت وکره الذبح فی اللیل ویقضی الناذر

ای معه الفقر وهو الغنی ۱۲ ف

برای فقر وضد آن وولادت وموت را ومکروه است ذبح در شب وقضا کند نذر کننده

وفقیر شری للاضحیة یتصدق بها حیة والغنی یتصدق بقیمتها

اذا مضی وقتها ولم یضح ۱۲ ف

وفقیری که خریده برای اضحیه تصدق کند بزنده آن وتوانگر تصدق کند بقیمت آن

ای شراها للاضحیة ۱۲ ف

شری اولا وصح الجذع من الضان والثنی فصاعدا من غیره وهو ابن حول من الضان

خریده یا نه خریده وروا است جذع از میش وثنی یا زیاده آن از غیر آن وآن بچه یکساله است از میش

کتاب الاضحیة

ویدخل فیہ الجاموس للمجانسة ۱۲ چلپی

والمعز حولین من البقر وخمس من الابل وتذبح الثولاء والجماء والخصی

و بز بچہ دو سالہ ست از گاو و پنج سالہ ست از اشتر و ذبح کردہ میشود دیوانہ و بے شاخ و خصی

ای لا تذبح ہاتین ۱۲ ف	ای لا لطیفۃ ۱۲ ف	ای ولا یذبح ما ذہب آہ ۱۲ ف

لا العجفاء والعرجاء لا تمشی الی المنسك وما ذهب اكثر من ثلث اذنها

ہو موضع التضحیة ۱۲ ف چلپی

نہ لاغر و لنگ کہ رفتہ نمیتواند تا جای ذبح	و آنچہ رفتہ باشد اکثر از سوم حصہ گوش او

اوفیہا ۱۲ ف	قبل التضحیة ۱۲ ف	وہم کبار ۱۲ ف

او عينها او اليتها وان مات احد سبعة وقال ورثته اذبحوها عنه

استروالبقرة لا اضحیة ۱۲ برجندی	ای عن المیت ۱۲ ف

یا چشم او	یا ذنب او	و اگر مرد یکے از ہفت کسان و گفتند وارثان او ذبح کنید آنرا از و

تصح عمن آہ ۱۲ ف	فان ذلک جائز فکذا ہذا ۱۲ عبد	ای اعد السبعة کا ۱۲ ف

وعنكم صح كبقرة عن اضحية ومتعة وقران وان كان احدهم كافرا او مريدا

و از خود صحیح ست مانند گاوے کہ ذبح شود از اضحیہ و متعہ و قران و اگر باشد یکے از ینہا کافر یا خواہندہ

ای غنیا کان او فقیرا ۱۲	ای بثلث الاضحیة ۱۲ ف

اللحم لا ويأكل ويوكل ويهب من شاء وندب التصدق بثلثها وتركه

ای لا تصح ۱۲

گوشت درست نباشد و بخورد و بخوراند و ببخشد ہر کسے را کہ خواہد و مستحب ست تصدق بثلث آن و گذاشتن آن

ای وان لم تحسن الذبح ۱۲ ف

لذی عيال توسعة عليهم والذبح بيده ان حسن والا امر غيره وكره

برای صاحب عیال از برای فراخی بر ایشان و ذبح کردن بدست خود مستحب ست اگر داند و اگر نہ امر کند دیگرے را و مکروہ ست

لانہ جزؤہا ۱۲ ف	ای یصنع	ای حال کونہ باقیا ۱۲ ف

ذبح كتابي ويتصدق بجلدها او يعمل آلة او يبدله بما ينتفع به باقيا

ذبح کتابی و صدقہ کند پوست اضحیہ یا بسازد از و آلہ یا بدل کند آنرا بآنچہ نفع گیرند بآن و باقی بود

ای ثمن ذلک المبیع ۱۲ ف — ای کل واحد منهما

فان بیع بغیره ذلک یتصدق بثمنه ولو غلط اثنان وذبح کل شاة صاحبه

المذکور ۱۲

پس اگر فروخته شد بغیر این صدقه کند بقیمت آن و اگر غلط کردند دو کس و ذبح کرد هر یکے گوسفند صاحب خود را

ای لا یاخذ کل منهما شاة مسلوخة عن صاحبه بلا ضمان ۱۲ ف

صح بلا غرم وصح التضحیة بشاة الغصب لا الودیعة وضمنها کتاب الصید

ای لا یصح التضحیة بشاة الودیعة ۱۲ — لانه غاصب — بل ان الغاصب ضامن ۱۲ ف

صحیح بود بغیر تاوان و صحیح ست قربانی کردن گوسفند غصب نه به گوسفند ودیعت وضامن میشود هر دو را کتاب ست در صید

کالکلب والفهد ۱۲ — لقوله تعالی وما علمتم من الجوارح ۱۲

یحل صید کل ذی ناب ومخلب بشرط علمها وجرحها وارسال مسلم وکتابی

حلال ست شکار هر صاحب دندان کلان وصاحب چنگال بشرط علمش وجرح آن وبشرط فرستادن مسلمان یا کتابے

مسمیا علی ممتنع متوحش یوکل وان لا یشارک المعلم ما لا یحل صیده

درحالیکه بسم الله گوینده باشد بر منع کننده وحشی که خورده شود وانیکه شریک نشود معلم را آنچه حلال نبود شکار او

ای توقفه ۱۲ — انما قال الاکل ۱۲ — متواليات ۱۲ ف

ولا یطول وقفته بعد الارسال ویعلم الکلب المعلم بترک الاکل ثلث

ای اکل ما یصطاده ۱۲ عبد

وانیکه درازی نکشد درنگ او پس از ارسال ومعلوم کرده میشود سگ آموخته شده بگذاشتن اکل شکار سه

لانه لو شرب من دم الصید لم یضر ۱۲ — لان علامة علمه ترک الاکل کما ان علامة جهله الاکل ف

مرات ورجوع البازی بدعائه فان اکل بعد ترکه ثلاثا بتین جهله فلا یو

خصه بالذکر لان تعلمه اکثر من غیره ۱۲ ف

کرت وبه باز گشتن باز بخواندن او پس اگر خورد پس از گذاشتن او سه کرت ظاهر میشود جهل او پس خورده نشود

اے ولا یوکل ما آه ۱۲ ف — لانها من شرط الذبح ۱۲ ف

ما قد صاد وبقی فی ملکه ولا ما یصید حتی یتعلم وشرط الحل بالرمی التسمیة

آنچه شکار کند وباقی ست در ملکش ونه آنچه صید کند آنرا تا که آموخته شود وشرط حلال شدن به رمی بسم الله گفتن ست

کتاب الصید

لیتحقق الذکوۃ الاضطراریۃ ۱۲ فخر

والجرح وان لا یقعد عن طلبہ ان غاب متحاملا سہمہ فان ادرکہ المرسل

ازخم کردن و آنکہ نہ نشیند از طلب او و اگر غائب شد بار کنندہ بود نیز خود را تیر اگر یافت شکار را مرسل

بقولہ تعالیٰ ولا تاکلوا مما لم یذکر اسم اللہ علیہ ۱۲ ف

او الرامی حیا ذکاہ فان ترکہا عمدا حرم کما اذا قتلہ معراض بعرضہ او بندقۃ

من التذکیۃ ای ذبحہ ۱۲ ف · ہو اسم سہم بلا ریش سمی بہ لما یصیب ۱۲ النشر

یا تیر انداز زندہ ذبح کند او را و اگر گذاشت او را قصداً حرام شد چنانچہ قتل کرد او را تیر بہنائی خود یا بہ گلولہ

لاحتمال الموت بسبب الوقوع فی الماء ۱۲

ثقیل و ذات حدۃ او رمی صیدا فوقع فی ماء او علی سطح او علی جبل ثم علی

لاحتمال ان الموت بسبب التردی ۱۲

سنگین صاحب تیزی یا شکار کرد صیدی را پس افتاد در آب یا بر سقفی یا بر کوہے پس از ان بر

ای فی کلب مثلا ۱۲ عبد · ای الزجر والارسال ۱۲ ف

الارض و یعتبر الزجر فیما لم یرسل ولو اجتمعا من مسلم و مجوسی یعتبر

زمین و معتبر است زجر در سگی کہ فرستادہ شدہ نبود و اگر جمع شدند از مسلمان و مجوسی معتبر است

بانہ اعلیٰ الزجر ۱۲ ف علۃ ای کما یحل صید رمی لانہ مذکی بذکوۃ اضطراریۃ ۱۲ غایۃ · ای لا یحل العضو لقولہ ما ابین من الحی

الارسال وان اخذ غیر ما ارسل الیہ حل کصید رمی فقطع عضو منہ لا العضو

ارسال و اگر گرفت غیر آنچہ فرستادہ شد بسوی و حلال است مانند شکاری کہ زدہ شد پس بریدہ شد اندامی از و نہ اندام او

وان قطع اثلاثا والاکثر مع عجزہ او قطع نصف راسہ او اکثرہ او قد

ای شق طولا ۱۲ فخر

و اگر بریدہ شد سہ حصہ و اکثر او با سرین او بود یا بریدہ شد نیمہ سر او یا اکثر او یا دریدہ شد

لتحقق الذکوۃ الاضطراریۃ بجرح فی راسہ ۱۲ شرح الیاس

بنصفین اکل کلہ وان رمی صیدا فرماہ اخر فقتلہ فہو للاول و حرم و ضمن

ای المبان والمبان منہ ۱۲ فخر · ای الآخر ۱۲ ف

دو نیم خوردہ شود ہمہ او و اگر زد صیدی را پس زد او را دیگری پس کشت او را پس آن صید برای اول ست و حرام است و ضامن شود

ای للرامی الثانی ۱۲ ف　　　ای ضعفہ ۱۲ ف : اے وان لم یکن الاول اثخنہ ۱۲ ف

الثانی لہ قیمتہ مجروحا ان کان الاول اثخنہ والا فللثانی وحل ویصاد

دوم مر اول را قیمتش کہ زخمی بود اگر اولش ضعیف کردہ ورنہ صید برای دوم است وحلال است وشکار کردہ شود

لاطلاق قولہ تعالی واذا حللتم فاصطادوا ۱۲ ہدایہ

ما یوکل لحمہ وما لا یوکل کتاب اللقیط واللقطۃ والآبق

آنچہ خوردہ میشود گوشت او وآنچہ خوردہ نشود کتاب است در لقیط و لقطہ و آبق

ای لیعرض نفسہ علی الملکۃ ۱۲ چلپی : ای اللقیط حر فی جمیع احکامہ حتی ان قاذفہ یحد ۱۲ چلپی

رفعہ احب وان خیف ہلاکہ یجب کاللقطۃ وھو حر الا بحجۃ رقہ ونفقتہ

ای رفع اللقیط ۱۲

برداشتن لقیط بہتر است واگر خوف بود بہلاکت او واجب است برداشتن مانند لقطہ ولقیط آزاد است مگر بدلیل رقیت او ونفقہ او

: اے عقل جنایتہ ۱۲ ف　　　: ای لبیت المال ۱۲ ف

وجنایتہ فی بیت المال وارثہ لہ ولا یوخذ من اخذہ ونسبہ ممن یدعیہ

لانہ ہذہ سبقت الیہ فکان احق بحفظہ ۱۲ ف

وجنایت او در بیت المال است ومیراث او مر او راست وگرفتہ نشود از گیرندہ ونسب او از کسی است کہ دعوی او کرد

: لاستوائہما فی سبب السبب وہو الدعوۃ ۱۲ فخر　　　ای ولو کان المدعی عبدا ۱۲ م

ولو رجلین او ممن یصف منہما علامۃ بہ ولو عبدا وکان حرا او

ای بجسدہ فحر یکون ہو او لے بہ لان الظاہر شاہد لہ ۱۲ ف

اگرچہ دو کس باشند یا از کسی کہ صفت کند نشانی از ینہا بر او واگرچہ غلام باشد ولقیط حر است یا

اللقیط ۱۲ ف　　　: کالبیعۃ والکنیسۃ ۱۲ ف

ذمیا وکان مسلما ان لم یکن فی مقرہم وما شد علیہ لہ یصرف الیہ

ذمی ومسلمان است اگر نبود در قرارگاہ ایشان وآنچہ بستہ شدہ باشد بر وی او را است صرف کردہ شود بسوی او

لانہ نفع محض ۱۲ ف　　　: لان فیہ تہذیبہ فیجوز ۱۲ ف

وللملتقط قبض ہبتہ وتسلیمہ فی حرفۃ لا انکاحہ وتصرف مالہ

وبرای یابندہ است قبض ہبہ او وسپردن او در کسبے نہ نکاح کردن او ونہ تصرف در مال او

ولا اجارته واللقطة امانة ان شهد على اخذه ليرده على ربها والا ضمن

ای المال الملقوط ۱۲ عبد — طریق الاشهاد ان یقول من سمعتموه ینشد لقطة فدلوه علی ۱۲ شرح الیاس — بالبیع والشراء ۱۲ ف — ای وان لم یشهد بانه اخذها للرد ۱۲ ف

و نه اجاره اش و لقطه امانت است اگر شاهد ان گرفت بر گرفتنش تا که روش کند بر صاحب او ورنه ضامن شود

ان جحد المالك اخذه للرد وعرفت في مكان وجدت وفي المجامع مدة

وان اقر فالضمان ظاهر ۱۲ ک — ای ثم اذا مضی وقت التعریف ولم یظهر صاحبه ۱۲ شرح الیاس

اگر منکر شود مالکش از گرفتنش برای رد و تعریف کرده شود دران مکان که یافته شده و در مجمعها سے مدتے

لا تطلب بعدها وما لا يبقى الى ان يخاف فساده ثم يتصدق به فان جاء

که طلب کرده نشود پس از ان و آنچه نپاید تا آنکه بترسد بر خرابی شدن او پیشتر ازان صدقه کنند به آن پس اگر آمد

ربها اجاز او ضمن الاخذ وما انفق بلا اذن حاكم تبرع وباذنه دين

ای التصدق فیکون ثوابه له ۱۲ ف — بعد ما تصدق بها ۱۲

مالک او اجازه کند یا ضامن گیرد گیرنده را و آنچه نفقه کرده بی اجازت حاکم تبرع است و به اذن حاکم قرض است

على ربها واجر القاضي ماله منفعة وانفق عليها كالابق وما لا منفعة له

كالبهيمة ۱۲ — كالشاة ۱۲

بر مالک او و اجاره دهد قاضی مال او به فائده و نفقه کنند بر آن مانند آبق و آنچه فائده نبود او را

اذن بالانفاق ان كان اصلح والا باع وللمنفق حبسها لاجل النفقة

بما انفقها علیها ۱۲ ف — ای الانفاق ۱۲ ف

اذن کرده بانفاق بر آن اگر بود نافع در حقش ورنه بفروشد و مرنفقه کننده را بند کردن آنست برای نفقه

فان هلكت بعد الحبس سقطت فان بين مدعيها علامتها حل الدفع

ای اللقطة ۱۲ ف — ای النفقة ۱۲ ف — للملتقط ۱۲

پس اگر هلاک شد پس از حبس ساقط شود نفقه پس اگر بیان کرد مدعی او علامت آن روا بود دادن بر او

کتاب اللقیط واللقطة والاباق

علی الغیر ولو کان ذلک الغیر اصله او آه بعد ان کانوا فقرا ۱۲ ف

ولا یجب بلا حجة وینتفع بها فقیرا والا تصدق بها ولو علی اصله وفرعه وعرسه

لانه محل للصدقة ۱۲ ف

و واجب نمی شود بی دلیل و نفع گیرد بآن اگر فقیر بود و در نه خیرات بکند بآن اگرچه بر اصلش و بر اولادش و عروسش

لما فی اخذه من احیاء حق مالکه ۱۲ عنایه — لان لا یبرح من مکانه فیلقاه صاحبه ویاخذه ۱۲ ف

وندب اخذ الآبق لمن قوی علیه وترک الضال قیل احب ولرادّه من مدة

ای لراد الآبق الی مالکه ۱۲ عبد

ومستحب است گرفتن آبق برای کسیکه قادر بود بردی و گذاشتن گم شده گویند بهتر است برای رد کننده از حدث

کیفیة الشهادة ان یقول من رایتموه ینشد الآبق ویطلبه فدلوه علی ۱۲

سفر اربعون درهما وان لم یعدلها ان اشهد انه اخذ لیرده ومن اقل

وانما یشهد لیستدل به علی انه اخذه للرد علی مالکه ۱۲ عنایه

سفر چهل درهم است اگرچه نمی ارزد بدان اگر گواه قایم کرد که او گرفته است برای رد کردن و از کمتر

لانه امین فی حفظه ۱۲ ف

منها بقسطه فان ابق منه لم یضمن فان لم یشهد فلا شیء له وضمن ان

مدت سفر بحصه آنست پس اگر گریخت از وضامن نمیشود پس اگر شاهدان قائم نه کرد پس نیست چیزی مر او را و ضامن شود اگر

من باب تغلیب المذکر علی المونث ۱۲ ف

ابق منه کتاب المفقود وهو غائب لم یدر اثره حی فی حق نفسه

لانه غاصب وهو ضامن ۱۲ ف

گریخت از و کتاب است در بیان احکام مفقود و آن غائب است که معلوم نباشد اثر سی زنده است در حق نفس خود

لان النکاح حقه وهو حی فی حق نفسه ۱۲ عبد — لانه تنفسخ بموت الحبر وهو لم یمت بعد ۱۲ جندی

فلا ینکح عرسه ولا یقسم ماله ولا تفسخ اجارته ویقیم القاضی من

لانه حی فی حق نفسه والقسمة انما تکون بعد الموت ۱۲ ب

پس نکاح نه کنند زنش و قسمت نشود مال او و فسخ نمیشود اجاره او و استاده کند قاضی کسی را

من غلاته لادینه ۱۲ ب — کالثمار ونحوها ۱۲ ف

یقبض حقه ویحفظ ماله ویبیع ما یخاف فساده وینفق علی ولده وابویه

ان احتاجوا الی الانفاق وهذا انما سوی العرس فانها تنفق علیها وان کانت

که قبض کند حق او و نگهدارد مال او و بفروشد آنچه ترسد فساد آن بود و نفقه کند بر پسر او و والدین او

ك قوله ولا یجب بلا حجة لان الآخذ منکر والمنکر لا یجب علیه شیء بلا حجة
ان قلت قوله علیه السلام ان جاء صاحبها وعرف عفاصها وعددها فادفعها الیه امر وهو
یفید الوجوب فلا حاجة الی الحجة قلت یحمل
علی الاباحة لئلا یعارض الحدیث المشهور
البینة علی المدعی فانه یقتضی عدم الدفع ۱۲
عنایه ع قوله اربعون درهما لتقدیر الشرع
من رد عبدا آبقا من مدة السفر له اربعون درهما
جعل الاربعون درهما عصام الدین ع
قوله وان لم یعد لها لانه تحقق قدر لتراده عددا
معلوما بلا تحرض لقیمة العبد فیجب اتباعه
کیف کانت قیمة العبد ۱۲ من فتح ع
قوله ومن اقل منه ای قسمه آه ای ولراده
من اقل من مدة السفر یعطی بقدر ذلک
الاقل فان رده من سیرة یوم مثلا یعطی ثلث
اربعین وهکذا اذ من ضرورة تقدیر الشرع
باربعین تقدیر بعضها ببعضه ۱۲ محمد عبد الرحیم
عفی عنه ع قوله فلا شیء له لما عرفت
فی احکام اللقیط ان ترک الاشهاد
یدل علی انه اخذه لنفسه فیصیر غاصبا باخذه
فیضمنه عند ان یاتیه وقیمته ان هلکها ۱۲
ع قوله کتاب المفقود اورده عقیب
کتاب اللقیط واللقطة والآبق للمناسبة
من حیث ان المفقود فقده

کتاب المفقود

ع اسلم وهو بمعنی ما یکون فقده تقدیر اشتباه ان فقدت المنقلبان
فقدته اذا طلبته وکلا المعنیین متحقق فی المفقود لانه قد ضل
عن اهله وهم فی طلبه ۱۲ جندی
موجود ان فی ای ... لا یعلم موضعه و انقطع
ع قوله لم یدر اثره واستتر اثره ولم یعلم ...
ع قوله فی حق نفسه ای ... ع
والا حیاته ووفاته ... فانا
خبره ۱۲ فتح الدین ... من احکام الاحیاء ...
ای فیما یتعلق به ... وذلک بالنظر
علینا حیوته ... یعرف تیقنا ۱۲ جامع الرموز

ع قوله ویقیم القاضی من ... لانه نصب ناظرا
لکل من عجز عن النظر بنفسه والمفقود بهذه الصفة
فنصب القاضی من یحفظه ویقوم علیه ... بقبض حقه ویحفظه
الثالثة ... من ... ع قوله ویبیع
مالا نظر له ... الیاس یبیع ما یخاف فساده لان من
ع آه لان حفظ عینه ... والابیع النظر وفی الابیع الدی
بیع الجاز ... النظر فی حفظ ثمنه ... نفقته
قوله ینفق فیما ... علیه ... فلا ینفق
حال حضوره بلا قضاء ... القاضی ... فیفعل ما یفعله
علی الاخ ۱۲ لانه قائم مقامه ... علی الغائب ... ذو الرحم
ان قلت ... وقضاء ... المستحق ... من ... الآخر
... ۱۲ من ...

ع بلا قضاء القاضی فلا ینفق علی الاخ ۱۲

عطف علی قولہ حی فی حق آه ای ہو میت آه ١٢ع

وعرسہ ومیت فی حق غیرہ فلا یرث من غیرہ ویوقف قسطہ من مال

المفقود ١٢

وزنش ومردہ است درحق غیر خود پس میراث نمی گیرد از دیگرے موقوف کردہ شود حصۂ او از مال

ای بعد القضاء بملک المدۃ ١٢ف

مورثہ الی تسعین سنۃ فان ظہر حیا فلہ ذلک وبعدہا یحکم بموتہ

لانہ لذا توقف لہ فیاخذہ بعد ایابہ ١٢ف

مورث او تا بہ نود سال پس اگر ظاہر شد زندہ پس او راست آن وپس از ان حکم کردہ شود بمرگش

لان تلک المدۃ قدرت شرعا مدۃ عمرہ وبعد القضاء امدۃ عمر الرجل یحکم بموتہ ١٢ف

فی مالہ یوم تمت المدۃ فتعتد عرسہ للموت ویقسم مالہ بین من یرثہ

در مال او در روزی کہ تمام شدہ مدت پس عدت کشد زن او برای مردن وقسمت کردہ شود مال او درمیان کسی کہ میراث او گیرد

عطف علی قولہ فی مالہ یوم موتہ ای یحکم بموتہ فی مال غیرہ من حین ١٢عبد : ای للمفقود ١٢

الآن وفی مال غیرہ من حین فقدہ فیرد ما وقف لہ الی من یرث ذلک

لم یعرف حیاتہ واعلے ظہورہ ١٢عبد

در حال ودر مال غیر خود از حین گم شدنش پس رد کردہ شود آنچہ موقوف شدہ برایش بکسیکہ میراث می برد از ان

ای الشہادۃ والقضاء ١٢ف

الغیر عند موتہ کتاب القضاء اہلہ اہل الشہادۃ ویصحان

لیشترط لہ شرائط الشہادۃ ١٢

غیر نزد مرگ او کتاب است دربیان قضا اہل او اہل شہادت است و صحیح می شود ہر دو

علہ لان مدار القضاء علی ... الامانۃ وقد زالت بالفسق وقیل یعزل لان المقلد اعتمد عدالتہ فلم یکن راضیا بتقلیدہ دو

من الفاسق لکن لا یقلد ولا یقبل ولو فسق العدل یعزل وقیل ینعزل

باخذ الرشوۃ مثلا ١٢ف

از فاسق مگر تقلید کردہ نمی شود وقبول کردہ نشود واگر فاسق شد عادل معزول کردہ شود وگفتہ شد کہ معزول میشود

لان القضاء من امور الدین فلا یستفاد بالرشوۃ المحرمۃ ١٢ف

ومن اخذہ بالرشوۃ لا یصیر قاضیا ولا اجتہاد للاولویۃ ولا یطلب

وکسیکہ گرفت قضا را برشوت قاضی نمیگردد واجتہاد برای اولویت است وطلب کردہ نمیشود

كتاب القضاء

کتاب القضاء

اى فى القضاء ۱۲ — لانه يحتاج اليه للعمل ۱۲ ف

وانما يدخل فيه من يثق بعدله ومن قلد سأل ديوان قاض قبله

و بتحقیق داخل شود در قضا کسیکه محکم بود عدل او و کسیکه مقلد شود سوال کند دفتر قاضی را که پیش از و بود

لانه كواحد من الرعايا وشهادة الواحد لا يقبل ۱۲ ف — بالكائنة تحت ايدى امناء القاضى المعزول ۱۲ ف

ولا يعمل فى المحبوس بقول المعزول وكذا فى غلة الوقف والوديعة

اى القاضى المعزول ۱۲

و عمل نکند در قید شده بقول معزول شده و همچنین در غله وقف و ودیعت

لانه يثبت باقراره ان اليد كانت للقاضى فيصح اقرار القاضى ۱۲ هدایه

الا اذا اقر ذو اليد بالتسليم منه ويقرض مال اليتيم والجامع ولى

اى بان المعزول سلمها اليه ۱۲ ف

مگر آن وقت که اقرار کند در دست بتسلیم از جانبش و قرض دهد مال یتیم را و مسجد جامع بهتر است

بلان فيه تهمة ۱۲ — بلانه من صلة الرحم وفى ردها القطيعة المذموم ۱۲ ف

لجلوسه الظاهر ولا يقبل هدية الا من ذى رحم محرم او ممن اعتاد

برای نشستن او که ظاهر باشد و قبول نکند هدیه را مگر از ذوی رحم محرم یا از کسیکه عادت بود

بفلو جلس احدهما على الفراش يجلس الآخر ايضا عليه ۱۲ ف — بولا يقبل وقت الخصومة لمكان التهمة ۱۲ ف

مهاداته قدر ما معهود اذا لم يكن لهما خصومة ولا يحضر دعوة الا عامة

هدیه گرفتن را بقدر معلوم وقتی که نباشد ایشان را خصومت و حاضر نشود دعوت را مگر که عامه باشد

بتميز او ظرف ۱۲ — بلان فيه تهمة ۱۲ ف — بولا يا لبس بان يفضها معا ۱۲

ويسوى بين الخصمين جلوسا واقبالا ولا يسار احدهما ولا يضيفه

لانه يجترى على خصمه ۱۲ ف

و برابری کند در میان هر دو خصم در نشستن و روی آوردن و پوشیده سخن نگند با یکی از ایشان و نه ضیافت کند او را

ولا مع غيره لانه يذهب بمهابة القضاء ۱۲ — لان فيه اعانة لاحد المتخاصمين ۱۲ ف

ولا يضحك ولا يمزح معه ولا يشير اليه ولا يلقنه حجة ولا يلقن بقوله

و نه خنده کند و نه مزاح کند با وی و نه اشارت کند بسوی او و نه تلقین کند او را حجت و نه تلقین کند به قول خود

اتشهد بكذا واستحسنه ابو يوسف فيما لا تهمة فيه ويحبس الخصم

آیا شاهدی میگوئی که این چنین و نیک دانست این را امام ابو یوسف رح در آنچه تهمت نباشد در و قید کرده شود خصم

مدة رآها مصلحة بطلب ولي الحق ان امتنع المقر عن الايفاء وثبت

مدتی که مصلحت بیند آنرا به طلب صاحب حق اگر منع آرد مقر از دادن حق او یا ثابت شد

الحق بالبينة فيما لزمه بعقد كالكفالة او بدل مال حصل له وفي

حق او به بینه در آنچه لازم باشد او را بسبب عقد مانند کفالت یا بدل مالی که حاصل شد باشد او

نفقة عرسه وولده لا في دينه وفي غيرها الا ان ادعى فقره الا اذا قامت

و در النفقه زنش و والدش و در قرض والدش و در غیر این اشیا نیست مگر وقتیکه دعوی کند فقر مگر وقتیکه قائم کند

بينة بضده واذا شهدوا على حاضر حكم بها وكتب به وهو السجل

بینه را به عکس آن و هرگاه گواهی دادند بر حاضر حکم کرده شود بآن و بنویسد آنرا و آنرا سجل گویند

وعلى غائب لا بل يكتب كتابا حكميا ليحكم المكتوب اليه الا في حد وقود

و در غائب حکم نه کند بلکه بنویسد کاغذ حکم تا که حکم کند مکتوب الیه مگر در حد و قصاص

فيقرء على الشهود ويختم عندهم ويسلم اليهم وعند ابي يوسف يكفي

پس بخواند بر شاهدان و مهر کند روبروی شان و بسپرد بدیشان و نزد امام ابی یوسف رح کافی است

يكفي ان آه ولا يحتاج الى العلم بما في الكتاب والختم بحضرتهم لان ما هو شهادة يجب ان يكون معلوما في الكتاب ان هو كتب فيه يجب ان يكون شهادة تهم ۱۲ ح

ای المشهود ۱۲ ف

ان یشهدهم علی ان هذا کتابه وختمه وعند ان الختم لیس بشرط

تا شاهدی دهند آنکه این کاغذ قاضی الیست و مهر او و در روایت ابی یوسف که بدرستی مهر شرط نیست

الا بالبینة ۱۲ ف

ثم المکتوب الیه لا یقبله الا بحضور الخصم والبینة علی انه کتاب

پس مکتوب الیه قبول نکند او را مگر بحضور خصم و بینه بر این وجه که بدرستی این کتاب

ای علمناه فیه ۱۲ عبد

فلان قرأه علینا وختمه وسلمه الینا فیفتحه ویقرءه علی الخصم ویلزمه

القاضی ۱۲ ف

فلانی است که خوانده بر ما و مهر کرده او را و سپرده او را بما پس بکشاید او را و بخواند او را بر خصم و لازم کند او را

ای غیر المکتوب الیه ۱۲ ای بعد اسم المکتوب الیه ۱۲ ف

ما فیه ان بقی الکاتب قاضیا ولا یعمل به غیره الا اذا کتب بعد اسمه والی

ای الکتاب ۱۲

آنچه در وی است اگر باقی باشد کاتب قاضی و عمل نکند باو غیر آن مکتوب الیه مگر وقتیکه نوشته بود پس از اسم مکتوب الیه

ای قوله والی من آه ۱۲ ف

من یصل الیه من قضاة المسلمین وعند ابی یوسف ان کتب هذا

و بهر کسی که برسد در این کاغذ از قضاة مسلمانان و نزد ابی یوسف رح اگر نوشت این را

ابتداء یقبل وان مات الخصم ینفذ علی وارثه والمرأة تقضی الا فی

لقیامه مقامه ۱۲ ف

در ابتدا کاغذ قبول کرده شود و اگر مرد خصم نافذ کرده شود بر وارث او و زن قضا کند مگر در

قاضیا آخر لعجز او مرض او عذر ۱۲ ف

حد وقود ولا یستخلف قاض کما لا یوکل وکیل الا من فوض الیه ذلک ففی المفوض

ای الاستخلاف والتوکیل ۱۲

حد و قصاص و خلیفه نگیرد قاضی چنانچه وکیل نمیگیرد وکیل مگر آنکه سپرده شده بود باو این پس در مفوض

کتاب القضاء

نائبه لا ينعزل بعزله وموته اى كالا بل هو نائب الاصل و

نائب و معزول كرده نميشود بعزل او و موت او در حال بودن او موكل بلكه او نائب اصل است و

فى غيره ان فعل نائبه عنده واجازه او كان هو قدر الثمن فى الوكالة

در غير مثل اگر فعل كرد نائب او نزد وى و اجازت داد وى يا بود او كه اندازه كرده ثمن را در وكالت

صح ويعمل برأيه ويوكل والقضاء على خلاف مذهبه ناسيا او عامدا

صحيح است و باين قول كه عمل كن به فكر خود و كيل بگير و قضا كردن برخلاف مذهب خود بفراموشى يا دانسته

لا ينفذ وعلى وفاقه يجعل المختلف فيه مجمعا عليه فان عرض على اخر يمضيه

نافذ نميشود و بر موافق آن گردانيده شود حكم مختلف فيه مجمع عليه پس اگر عرض كرده شود بر ديگرى امضا كند او را

لا فيما خالف الكتاب والسنة المشهورة او الاجماع وان كان نفس القضاء

مگر در آن كه مخالف كتاب يا سنت مشهوره يا اجماع باشد و اگر نفس قضا

مختلفا فيه يصير مجمعا عليه بامضاء اخر والقضاء بحرمة او حل ينفذ

مختلف فيه باشد ميگردد مجمع عليه بعمل كردن قاضى ديگر و قضا كردن بحرمت يا بحل نافذ ميشود

ظاهرا او باطنا ولو بشهادة زور اذا ادعاه بسبب معين ولا يقضى

در ظاهر و باطن اگرچه بگواهى دروغ بود وقتيكه دعوى كرد آنرا به سبب معين و قضا كرده نشود

كتاب القضاء

كتاب القضاء

بان نابه القاضي فيه ۱۲ ف — بان نابه الغائب عن نفسه ۱۲ ف

على غائب الا بحضرة نائبه حقيقة او شرعا كوصي القاضي وحكما بان كان

اي من حيث حكم شرعي ۱۲ ف

برغائب مگر بحضور نائب او حقیقة یا شرعا مانند وصی قاضی یا حکما بانکہ باشد

باجماع الصحابة ۱۲ الكفاية

ما يدعى على الغائب سببا لما يدعى على الحاضر لا ان كان شرطا وصح تحكيم

كالملك مثلا ۱۲

آنچہ دعوی کردہ شدہ برغائب سبب کہ برای آنچہ دعوی کردہ شدہ برحاضر نہ اگر شرط بود و صحیح است حکم گرفتن

صدوره من ولاية عليهما ۱۲ هدايه

الخصمين من صلح قاضيا في غير حد وقود ولزمهما حكمه وصح اخباره

ہر دو خصم آنکہ صلاحیت قضاء دارد در غیر حد و قصاص و لازم کند برایشان حکم او و صحیح است خبر کردن او

صدوره عن ولاية عليهما ۱۲ هدايه

باقرار احدهما او بعدالة شاهد حال ولايته ولكل منهما ان يرجع قبل

لان ولايته من جهتهما ۱۲ — ظرف للاخبار ۱۲ فخر

و بہ اقرار یکی ازان ہر دو یا بہ شہادت شاہد حال ولایت او و برای ہر دو ازایشان ہست کہ رجوع کند پیش

لعدم الفائدة في نقضه ۱۲ ف — لمكان التهمة ۱۲ برجندي

حكمه فان رفع حكمه الى قاض امضاه ان وافق مذهبه ولا يصح القضاء

از حکم او پس اگر رفع گردہ شد حکم بسوی قاضی امضا کند اگر موافق مذہبش باشد و صحیح نیست قضا

ويصح عليهم لانعدام التهمة ۱۲ ف — لمكان الضرورة ۱۲ ف

والشهادة لمن يكون بينهما ولادة او زوجية وصح الايصاء بلا علم

و شہادت برای کسیکہ باشد درمیان آنہا ولادت زوجیت و صحیح است وصیت کردن بہ غیر علم

الوصي لا التوكيل وشرط خبر عدل او مستورين لعزل الوكيل وعلم السيد

ولا تقيد بقبول فاسقين او واحد مستور ۱۲ — فلو برع مثلا بعد الخبر نفذ عليه ۱۲ ف

وصی شدہ وکالت کردن و شرط کردہ شدہ است خبر یک عادل یا دو مستور برای عزل وکیل و علم مالک

كتاب الشهادة

فلو باعه بعد الحجر يكون مختارا للفداء ١٢ ف

بجناية عبده والشفيع بالبيع والكبر بالنكاح ومسلم لم يهاجر بالشرائع

فلو سكت بعد الخبر بطل شفعته ١٢ اب — مربوط بالخبر اي اخبره بها ١٢

بجنایت بنده خود و شفیع به بیع و بکر به نکاح و مسلم هجرت نکرده به احکام شریعت

لا لصحة التوكيل وقبل قول قاض عالم عدل قضيت بهذا وجاهل

نه برای صحت توکیل و قبول کرده میشود قول قاضی عالم عادل قضا کرده ام باین یا قاضی جاهل

اي لا يقبل قول غيرهما المتهم بالخطاء والجناية ١٢ ف

عدلان بين سببه لا قول غيرهما كتاب الشهادة هي اخبار

عادل اگر بیان کرد سبب آن نه قول این غیر و کتاب است در شهادت آن خبر کردن

اي اخفاء الشهادة ١٢ ف

بحق للغير على اخر وتجب بطلب المدعي وسترها في الحدود افضل

است به حق برای غیر بر دیگری و واجب میشود به طلب مدعی و پوشیدن او در حدود بهتر است

ويقول في السرقة اخذ لا سرق ونصابها للزنا اربعة وللقود

وجوبا ١٢ — اي لاثبات الزنا ١٢ ف

و بگوید در سرقه گرفته است نه که دزدیده و نصاب آن در زنا چار مرد اند و برای قصاص

لقوله تعالى فاستشهدوا شهيدين من رجالكم ١٢ هدايه

و باقي الحدود رجلان وللبكارة والولادة وعيوب النساء فيما

و باقی حدود دو مردان اند و برای بکارت و ولادت و عیبهای زنان در انچه

اي لغير المذكورات ١٢

لا يطلع عليه الرجال امرأة ولغيرها رجلان او رجل وامرأتان وشرط

مطلع نمیشوند بران مردان یک زن است و برای غیر اینها دو مردان اند یا یک مرد و دو زنان اند و شرط است

اي في الواحد كفاية ١٢

للكل العدالة ولفظ الشهادة ويسأل القاضي عن حال الشاهد

براى همه عدالت ولفظ شهادت وسوال كند قاضى از حال شاهد

اي طعن الخصم فيهما اولا ١٢ في زماننا لكثرة شهود الزور ١٢ ف للاحتراز عن مظنة الغلط وتهمة الكذب ١٢ ف

عندهما مطلقا وبه يفتى وكفى سرا والاثنان احوط في التزكية وترجمة

اي في صفة الشاهد ١٢ ف

نزد صاحبين على الطلاق وباين فتوى شده است وكافى است پوشيده ودو بهتر اند در صفائى وترجمه عبارت

الشاهد والرسالة الى المزكي ولا يشترط الاشهاد الا في الشهادة على

شاهد ودر فرستادن بسوى تزكيه كننده وشرط نيست شاهد گرفتن مگر در شهادت بر

الشهادة ولا يشهد من رأى خطه ولم يذكر شهادته ولا بالتسامع الا في

لان الخط يشبه الخط فاعله خط غيره ١٢ ف

شهادت وديگر كسى شاهدى نگويد كسيكه ديد خط ديگر وياد نبود شهادتش ونه بشنيدن از مردمان مگر در

اي المكان ١٢ ف

النسب والموت والنكاح والدخول وولاية القاضي وان هذا وقف على

اي على مسجد وبقرة مثلا

نسب ومرگ ونكاح ودخول مرد با زن وولايت قاضى وبر اينكه اين وقف است بر

اي الشاهد بهذه الاشياء ١٢ لان هذا الخبر هو الموجب للعلم والعمل ١٢ ف

كذا الا على شرطه اذا اخبره رجلان او رجل وامرأتان ويشهد لراءٍ

فلانى نه بر شرطش آن وقت كه خبر دهد اورا دو مردان يا يك مرد ودو زنان وشاهدى گويد بيننده

اي المدعي والمدعا عليه ١٢

جالس مجلس القضاء يدخل عليه الخصوم انه قاض ورجل وامرأة

مفعول ليشهد اي ليشهد على انه قاضي ١٢ ف

نشسته در مجلس قضا راكه داخل مى شد بر او متخاصمان بر اينكه او قاضى است وبيننده مرد وزن

ای وکذا الشہد رای شئ آہ ۱۲ ف

یسکنان بیتا بینہما انبساط الازدواج انہا عرسہ وشئ سوی الرقیق

ای اختلاط ۱۲

سکونت میکردند در خانہ ومیان شان خلطیت الزواج بود برانیکہ آن زنش است وسپیدہ چیزی غیر از بندہ

بالضم جمع مالک ای قربنا مثل تعرف المالک لا الاثب ۱۲

فی ید متصرف کالملاک انہ ملکہ لکن ان قال شہادتی بالتسامع او بحکم الید

ای الشاہد بالتسامع او بمعاینۃ الید ۱۲ ف

در دست کسیکہ تصرف میکرد در ماننده مالکان برانیکہ این ملکش است لکن اگر گفت شاہدی من بشنیدن است یا بحکم دست

بیہ شہادتہ ولا یقبل ۱۲ شرح الیاس

بطلت ومن شہد انہ حضر دفن زید او صلی علیہ قبلت شہادتہ وہذا

علے موتہ ۱۲ ف

باطل میشود وکسیکہ شاہدی داد کہ او حاضر شدہ است دفن پدر ایا نماز خواند او را قبول کردہ شود شہادت او وہمین

فلاں وشہادتہ بو فرق شہادتی من حضور الدفن مثلا ۱۲ الیاس

عیان فصل وتقبل الشہادۃ من اہل الاہواء الا الخطابیۃ والذی

فی قبول الشہادۃ وعدمہ ۱۲ ف — افراد کان فی دینہ ۱۲ ف

دیدن است فصل وقبول کردہ شود شہادت از اہل ہواہم مگر از فرقہ خطابیہ وشاہدی

ای وتقبل شہادۃ الذمی علی المستامن ۱۲ ف — لا الشئ الذی لانہ اعلی حالا منہ ۱۲ ف

علی مثلہ وان خالفا ملۃ وعلی المستامن والمستامن علی مثلہ ان کانا من

بر مثل او اگرچہ مخالف باشند در ملت و بر مستامن و شاہدی مستامن بر مثل او اگر باشند ہر دو از

ای تقبل شہادۃ آہ ۱۲ ف — ای وتقبل شہادۃ کل عادل وہو کل من آہ ۱۲ ف

دار وعدو بسبب الدین ومن اجتنب الکبائر ولم یصر علی الصغائر وغلب

یک دار و شاہدی دشمن بسبب دین وکسیکہ اجتناب کرد از کبائر و اصرار نکرد بر صغائر وغالب بود

صوابہ والاقلف والخصی وولد الزنا والعمال لا من اعمی ومملوک

ای لا تقبل الشہادۃ من آہ ۱۲ ف

نیکی او و اقلف وخصی و ولد زنا وعمال سلطان قبول نمیشود از نابینا و مملوک

عمال لیس لفسق لقد ثبت ان بعضا من الصحابۃ کان عاملا ۱۲ فخر الدین قولہ لا من اعمی لانہ عاجز عن التمییز بین المشہود لہ وعلیہ الا بالاشارۃ والاداء ومنتفی حال

ومحدود فی قذف وان تاب الا من حد فی کفره فاسلم وعدو بسبب الدنیا

ومحدود در دشنام اگرچه توبه کرده مگر کسیکه حد شده بود در کفر خود پس اسلام آورد و دشمن بسبب دنیا

وسید لعبده ومکاتبه وشریکه فیما یشترکانه ومخنث یفعل الردی

وسید برای بنده خود و مکاتب او و شریک او در آنچه شریک بودند و مخنث که میکند کارهای ردی

ونائحة ومغنیة ومدمن الشرب علی اللهو ومن یلعب بالطیور

ونائحه و سرود کننده و همیشه شراب خورنده برلهو و آنکه بازی کند بر پرنده ها یا

بالطنبور او یغنی للناس او یرتکب ما یحد به او یدخل الحمام بلا ازار

به طنبور یا سرود میکند برای مردم یا میکند آنچه حد زده میشود بآن یا داخل شود به حمام بی ازار

او یاکل الربوا او یقامر بالنرد او الشطرنج او تفوته الصلوة بهما او

یا می خورد ربوا یا قمار میکند به نرد یا شطرنج یا فوت میشود از و نماز بسبب اینان یا

یبول علی الطریق او یاکل فیه او یظهر سب السلف ولا تقبل الشهادة

بول کند بر راه یا می خورد در آن یا ظاهر می کند دشنام متقدمین و قبول کرده نشود شهادت

علی جرح مجرد وهو ما یفسق الشاهد ولم یوجب حقا للشرع

بر جرح مجرد از تعلق حق و آنچه فاسق میکند شاهد را و واجب نمی گردد حق را برای شرع

او العبد مثل هو فاسق او آکل ربوا او انه استاجرهم وتقبل علی اقرار

ای المدعی ١٢ ف

بنده را مانند اینکه او فاسق است یا خورنده ربوا است یا اینکه مدعی باجاره گرفته است ایشانرا و قبول میشود بر اقراری

المدعی بفسقهم وعلی انهم عبید او شاربوا خمر او قذفوا او شرکاء

مدعی بسبب فسق شان واینکه ایشان برده یا هستند یا خورنده شراب یا حد یا قذف زنان اند یا شریکان

المدعی واعطاهم الاجرة من مالی ودفعت الیهم کذا یشهدوا علی

مدعی اند یا داده است ایشانرا اجرت از مال من یا داده ام ایشانرا اینقدر مال تا که شاهدی دروغ دهند بر ما

ای یکی از شرط ١٢ ف

وشرط موافقة الشهادة الدعوی کاتفاق الشاهدین لفظا ومعنی

وشرط شده است موافقت شهادت را مانند اتفاق شاهدان در لفظ و معنی

عند ابی حنیفة فترد فی الف والفین ویثبت فی شهادة الف

نزد امام اعظم رح پس رد کرده میشود در هزار و دو هزار و ثابت می شود در شاهدی الف

والف ومائة الاقل عند دعوی الاکثر ان قصد المال لا العقد

و هزار و صد کم نزدیک دعوی اکثر اگر قصد کرد مدعی مال را نه عقد

فتقبل فی عتق بمال وصلح عن قود ورهن وخلع ان ادعی من له

پس قبول کرده شود در عتق به مال و در صورت صلح از قصاص و رهن و خلع اگر دعوی کرد کسی که او را

دادعی ولی القاتل الصلح وانکره ولی المقتول وادعی الراهن عقد الرهن وانکره المرتهن وادعت المراة الخلع وانکره الزوج وشهد احد الشاهدین العقد

كتاب الشهادة

لان المقصود العقد كما في البيع ١٢ ف

المال والاجارة بيع في اول المدة ومال بعدها ويثبت النكاح بالف

بود مال واجاره بیع است در اول مدت و مال است پس از ان و ثابت شود نکاح به هزار

خلافا لهما ولزم الجر في الارث بقوله مات وترك ميراثا له او مات

خلاف است صاحبین را و لازم است کشیدن در میراث به قوله مرده است و مانده است این را میراث برایش یا مرده

الشاهد كان المدعي ١٢ ف

وذا ملكه او في يده فان قال كان لابيه او دعه او اعاره من يده

مفعول ثان لا دعه واعار على التنازع ١٢ ف

و این در ملکش یا در دستش پس اگر گفت بود مرید پدرش را بودیعت نهاده است یا عاریت داده است او را کسیکه از دستش است

جاز بلا جر وتقبل الشهادة على الشهادة الا في حد وقود وشرط لها

ذلك القول ١٢

جائز است بغیر جر و قبول کرده میشود شاهدی بر شاهدی مگر در حد یا قصاص و شرط است برای این

لان جوازها انما هو للحاجة عند عجز الاصل و هو تحقيق بهذه الاشياء ١٢ عيني

تعذر حضور الاصل بموت او مرض وسفر وشهادة عدد عن كل اصل

تعذر حضور اصل به مرگ یا مرض یا سفر و شرط است شاهدی عدد از هر اصل

لشاهد الفرع ١٢

لا تغاير فرعي هذا وذلك ويقول الاصل اشهد على شهادتي بذلك اني

اي هذا الشاهد وذلك الشاهد ١٢ ف

نه مغائر بودن دو فرع این شاهد و آن شاهد و گوید اصل گواه باش بر شهادت من باین که من گواهی میدهم

اي فرع كل عند القاضي ١٢ : زيد مثلا ١٢ : اي الفلان الذي هو ممثل الاصل ١٢ ف

اشهد بكذا او الفرع اشهد ان فلانا اشهدني على شهادته بكذا او قال

اي عند يقول شاهد الفرع عند الاداء ١٢ فخر

باین طور و گوید فروع گواهی میدهیم که فلان گواه کرد مرا بر شهادت خود باین و گفت

ای بالذی اشهدنی ۱۲ ف　　بان یقول ہم عدول ۱۲ تحریر

انی شہد علی شہادتی بذلک وصح تعدیل الفرع الاصل واحد الشاهدین

کہ گواہی وہ بر شہادت من بآن وصحیح است تعدیل فرع اصل را ویکی از دو شاهدان

الآخر وانکار الاصل یبطل شهادة الفرع ومن اقرانه شهد زورا اشهر

مر دیگر را انکار اصل باطل میکند شاهدی فرع را وکسی کہ اقرار کرد کہ او شاهدی بدروغ گفتہ تشہیر کردہ شود

ولم یعزر فصل فی رجوع الشهادة لا رجوع عنها الا عند قاض

وتعزیر کردہ نشود فصل است در رجوع از شهادت نیست رجوع از شهادت مگر نزد قاضی

ای الشاهدان ۱۲

فان رجعا عنها قبل الحکم سقطت ولم یضمنا وبعده لم یفسخ وضمنا

ای من الشهادة ۱۲　　ای بعد الحکم ۱۲

پس اگر رجوع کردند از آن پیش از حکم ساقط شود وضامن نمیشوند وبعد از حکم فسخ نمیشود وضامن میشوند

ای بالشهادة ۱۲　　ای احد الشاهدین ۱۲

ما اتلفاه بها اذا قبض ما ادعاه دینا کان او عینا فان رجع احدهما

آنچہ تلف کردہ است بہ شاهدی خود وقتیکہ قبض کرد مدعی مدعا را دین باشد یا عین پس اگر رجوع کرد یکی از دو

ضمن نصفا والعبرة للباقی لا للراجع فان رجع احد ثلاثة لم یضمن

ضامن میشود نصف را واعتبار باقی راست نہ رجوع کنندہ را پس اگر رجوع کرد یکی از سہ ضامن نمیشوند

فان رجع آخر ضمنا نصفا وان شهد رجل وعشرة نسوة ثم رجعوا فعلی الرجل

پس اگر رجوع کرد دیگری ضامن میشوند نصف و اگر شاهدی کرد یک مرد وده زن پس رجوع کردند پس بر

سدس عند ابی حنیفة ونصف عندهما وان رجعن فقط فعليهن

و عليهن خمسة اسداس ١٢ ف

ششم حصه است نزد ابی حنیفه رح ونصف است نزد صاحبین واگر رجوع کرد در زنها فقط ایشان لازم است بر آنها

نصف اجماعا وضمن الفرع ان رجع هو والاصل والمزكي وشاهد الزنا

ای الفرع والاصل جمیعا ١٢ ف

نصف به اجماع وضامن شود فرع اگر رجوع کرد او واصل ومزکی وضامن شود شاهد زنا

لا الاحصان او شاهد اليمين لا الشرط اذا رجعوا كتاب الاقرار

ای وضمن ١٢ ف

نه شاهد احصان وشاهد یمین ضامن شود نه شاهد شرط هرگاه رجوع کنند کتاب است در بیان اقرار

هو اخبار بحق لآخر عليه وحكمه ظهور المقر به لا انشاؤه فصح الاقرار

آن خبر کردن است بحقی برای دیگری بر او وحکم او ظاهر کردن مقر به است نه انشاء او پس صحیح است اقرار

ای لا یصح اقراره بطلاق ٨ ١٢ ف

بالخمر للمسلم لا بطلاق او عتق مكرها فلو اقر حر مكلف بحق صح ولو

ای عاقل بالغ ١٢ ف

به خمر برای مسلمان نه اقرار بطلاق یا بعتق در حالت اکراه پس اگر اقرار کرد آزاد مکلف بحقی صحیح است اگرچه

بمجهولا ولزمه بيانه بما له قيمة والقول له ان ادعى المقر له اكثر منه و

لیجبر ثانیا ١٢ ف

مجهول باشد ولازم شود بیانش بانچه مر او را قیمت بود وقول او را است اگر دعوی کرد مقر له اکثر از وی

لانه لا یعد مالا عادة ١٢ ف

لا يصدق في اقل من درهم في ماله علي مال ومن النصاب في مال عظيم

ای فی قوله له علی ٨ ١٢ ف

تصدیق کرده نشود در کمتر از درهم در قول او او را است بر من مالی و کمتر از نصاب در مال عظیم

من ذهب وفضة ومن خمس وعشرين في الابل ومن قدر النصاب قيمة

از زر ونقره وكمتر از بست وپنج در شترها واز قدر نصاب در قيمت

في غير مال الزكوة ودراهم ثلثة ودراهم كثيرة عشرة وكذا درهما درهم

در مال غير زكوة ودراهم سه است ودراهم كثيره ده است وهمچنين درهم درهم است

وكذا كذا احد عشر وكذا وكذا احد وعشرون ولو ثلث بلا واو

ودر چنين چنين يازده است ودر چنين وچنين بست ويك ست واگر سه بار گفت بے واو

فاحد عشر ومع واو فمائة واحد وعشرون وان ربع زايد الف

پس يازده است وهمراه واو پس صد است وبست ويك واگر چهار بار گفت زياده كرده شود هزار

وعلى وقبلي اقرار بدين وصدق ان وصل به هو وديعة وان

ودر من ونزد من اقرار است بدين وتصديق كرده شود اگر وصل كرد با وے اين امانت است واگر

فصل لا وعندي ومعي ونحوه امانة وقوله لمدعي الالف اتزنها او

فصل كرد تصديق كرده نشود ودر من يا همراه من ومانند اين امانت است وقول براے مدعي هزار وزن كن

قضيتكها ونحوها اقرار وبمائة ودرهم او ثلاثة اثواب دراهم وثياب

ادا كردم تراآن يا عند اينها اقرار است و صد ودرهم يا سه جامها درهم اند وجامها

وفي مائة وثوب او ثوبان يفسر المائة والاقرار بدابة في اصطبل

دو در صد وجامه یا دو جامه تفسیر کرده شود صد و اقرار به چارپایه در اصطبل

يلزمها فقط وبسيف جفنه وحمائله ونصله وصح اقراره بالحمل وله

لازم کند آنرا فقط و اقرار بشمشیر لازم کند نیام و حمائل او و لازم کند نقش و صحیح است اقرار او به حمل و مراد

ان بين سببا صالحا فان ولدت لاقل من نصف حول فله ما اقر به

اگر بیان کرد سبب صالح پس اگر بزاید بعد از کم نیم سال ایمن را است آنچه اقرار باد کرده

فان اقر بشرط الخيار صح وبطل الشرط واستثناء كيلي او وزني من

پس اگر اقرار کرد بشرط الخیار صحیح است و باطل میشود شرط و استثنا کردن کیلی یا وزنی از

من القار ١٢ — من البناء والنخل

دراهم صح قيمة لا استثناء التابع كالبناء والفص والنخل ودين صحة

من الخاتم ١٢

دراهم صحیح است از روی قیمت نه استثنا تابع مانند بنا و نگینه و درخت خرما و قرض صحت شخص

اي لزم من حيث سببه او من حيث الاقرار ١٢ — بسبب معاينة القاضي او الشهود ١٢

مطلقا ودين مرضه بسبب فيه وعلم بلا اقرار سواء وقدما على ما

اي في المرض ١٢ — خبر اي سواء ١٢

مطلق و قرض مرض او که لازم شده بود او را بسبب در مرض معلوم باشد بغیر اقرار برابر هستند و مقدم کرده شد

اذا علم لعلم سببه ١٢ — اي وقدم كل الديون الثلث ١٢ — اي شمل جميع مال المديون ١٢

اقر به في مرضه والكل على الارث وان شمل جميع ماله ولا يصح ان يخص غريما

اقرار کرده باد در مرض خود و همه بر میراث اگرچه شامل بود همه مال او را صحیح نیست خاص کردن یک غریم

بقضاء دينه ولا اقراره لوارث الا ان يصدقه البقية فيبطل ان

اى ولا يصح آه ۱۲ ف

باداء کردن قرض او ونه اقرارش برای وارثش مگر وقتی که تصدیق او کنند باقی بین باطل میشود دعوی اگر

اى بعد الاقرار ۱۲ ف — الجملة صفة غلام ۱۲ ف

ادعى نبوته بعده الا ان نكح ومن اقر ببنوة غلام جهل نسبه ويولد

ادعا کرد پسری او پس از ان مگر نکاح کرد وکسی که اقرار کرد به پسری کودکے که نا معلوم بود نسبت او ومی زاید

كالاخ او العم او الجد ونحو ذلك

مثله لمثله فصدقه الغلام ثبت نسبه وشرط تصديق الزوج او

مانند او مانند او را او راست والنته او را کودک ثابت میشود نسب او وشرط کرده شده است تصدیق زوج یا

المقر له من المقر ۱۲ ف

شهادة قابلة في اقرارها بالولد ولو اقر بنسب من غير ولاد لا يصح ويرث

اى في اقرار المراة بالولد ۱۲ — اى نسب شخص ۱۲ ف

شهادت دایه در اقرار آن به ولد واگر اقرار کرد نسب او را در غیر ولادت صحیح نیست و میراث می گیرد

فانه لا يرث معه ۱۲ ف — فيعطى المقر له نصف ما في يده ۱۲ ابو

الامع وارث ومن اقر باخ وابوه ميت شاركه في الارث بلا نسب

مگر همراه وارث وکسی که اقرار کرد به برادری و پدر او مرده باشد شریک میشود با او در میراث بغیر نسب

ولو اقر ابنى ميت له على اخر دين بقبض ابيه نصفه فلا شئ له والنصف

اى للمقر ۱۲

واگر اقرار کرد دو پسران میت که او را بر دیگری دین است به قبض کردن پدرش نیم آنرا پس نیست چیزی مراد را و نصف

كتاب الدعوى

للاخر كتاب الدعوى هي اخبار بحق له على غيره والمدعي

برای دیگری است کتاب است در بیان احکام دعوی او اخبار است بحقی که او راست بر غیر او و مدعی

کتاب الدعوی

من لا یجبر علی الخصومة والمدعی علیه من یجبر وہی انما تصح بذکر

کسی است کہ جبر کردہ نشود بر خصومت و مدعا علیہ کسی است کہ جبر کردہ شود و تحقیق صحیح میشود بہ ذکر

شیٔ علم جنسہ وقدرہ وانہ فی ید المدعی علیہ وفی المنقول یزید بغیر حق

چیزی کہ معلوم شود جنس او و قدر او و آن در دست مدعی علیہ بود و در منقول زیادہ میشود بغیر حق

وفی العقار لا یثبت الید الا بحجة وعلم القاضی والمطالبة بہ و

و در زمین ثابت نمیشود دست مگر بہ حجت یا بعلم قاضی و مطالبہ بہ آن و

احضارہ ان امکن لیشیر الیہ المدعی والشاہد والحالف وذکر

حاضر کردن او اگر ممکن بود تا که اشارہ کند بسوی او مدعی و شاہد و حالف و ذکر کردہ شود

قیمتہ ان تعذر والحدود الاربعة او الثلاثة فی العقار واسماء

قیمت او اگر متعذر بود و ذکر کردن حدود اربعہ یا سہ گانہ در عقار و نامهای

اصحابہا ونسبتہم الی الجد واذا صحت سأل القاضی الخصم عنہا فان اقر

اصحاب ایشان و نسب ایشان بسوی جد و ہرگاہ صحیح شود دعوی سوال کند قاضی خصم را از دعوی پس اگر اقرار کرد

قضی علیہ او انکر سأل المدعی بینة فان اقام قضی علیہ بہا وان لم یقم

حکم کند بر وی یا انکار کرد سوال کند از مدعی بینہ را پس اگر قائم کرد حکم کند بسبب آن و اگر قائم نہ کرد

اي طلب التحليف ١٢ · لانه نكول حكمي ١٢ · من طرش او خرس ١٢ ف · من خرس او طرش ١٢

حلف ان طلبه خصمه فان نكل او سكت بلا آفة وقضى بالنكول صح

تحقق موجب هو النكول

قسم دہد اورا اگر خواست اورا خصمش پس اگر نکول کرد یا سکوت کرد بغیر آفت وحکم کردہ شد بہ نکول صحیح است

اي ندب عرض القاضي اليمين على المدعى عليه ثلثة ١٢

وعرض اليمين ثلاثا ثم القضاء احوط ولا يرد اليمين على المدعي

اي بعد عرض اليمين ١٢ ف · اي لا بعرض اليمين ١٢

وعرض کردہ شود یمین سہ بار پستر حکم بہتر است · ورد کردہ نشود یمین بر مدعی

اي رجوع فيه ١٢

وان نكل خصمه ولا يحلف في نكاح ورجعة وفي ايلاء واستيلاد

اگرچہ نکول کند خصم او وقسم دادہ نشود در نکاح ورجعت وفيء · ایلاء واستیلاد

اي سواء كان ولاء عتاقة ١٢

ورق ونسب وولاء وحد ولعان لا اذا ادعى في النكاح والنسب مالا كالمهر

ودر رق ونسب ودر ولاء وحد ولعان مگر آن وقت کہ دعوی کند مدعی در نکاح ونسب مالی را مانند مہر

اي المنكر لقوله عليه السلام اليمين على من انكر ١٢ ف

ونفقة وارث وحلف السارق وضمن ان نكل ولم يقطع والزوج اذا ادعت

اي وحلف الزوج ١٢ ف

ونفقہ ومیراث وقسم دہد دزد را وضامن شود اگر نکول کرد وقطع کردہ نشود وزوج اگر دعوی کرد زن بروی

اي في دعوى قصاص النفس ١٢ ف · في الطلاق لعدم الدخول ١٢

طلاقها ويثبت ان نكل نصف المهر او كله وكذا منكر القود فان

طلاقش را وثابت شود اگر نکول کرد نصف مہر را یا ہمہ مہر را وہمچنین منکر از · قصاص را پس اگر

فيقيس ١٢ ف · فيطلق عن الحبس ابدا ١٢ ابو

نكل في النفس حبس حتى يقر او يحلف وفيما دونها يقتص منه وان قال

نکول کرد در نفس بند کردہ شود تا کہ اقرار کند یا قسم خورد ودر غیر نفس قصاص کردہ شود واگر گفت

كتاب الدعوى

الی بینة حاضرة وطلب خلف الخصم لا یحلف ویکفل بنفسه ثلثة ایام

برای آنکه بینه است حاضره وطلب کرد قسم کردن خصم را قسم داده نشود وکفیل گرفته شود بنفسش سه روز

فان ابی لازم والغریب قدر مجلس الحاکم ولا یکفل لا الی آخر المجلس

پس اگر منع آورد لازم شود وادا وسافر را بمقدار مجلس حاکم وکفیل گرفته نشود از وی مگر تا به آخر مجلس

ای بازع المدعی ۱۲ ق — لما ر دینا ۱۲ ق

والحلف بالله لا بالطلاق والعتاق فان الح الخصم قیل صح بهما

وقسم بخدای نه بطلاق وعتاق پس اگر کوشش کرد خصم گفته شده صحیح است باین هر دو

ای علیه منع عن الحلف ۱۲ ق — ای قوم موسی ۱۲ ق

فی زماننا ویغلظ بصفاته لا بالزمان والمکان وحلف الیهودی بالله

در زمان ما یان ومحکمت کرده شود بصفات خداوند نه بزمان ومکان وقسم داده شود یهودی را بخدای

وهو الکتاب الذی انزل علی موسی ۱۲ م

الذی انزل التورٰیة علی موسی والنصاری بالله الذی انزل الانجیل

که نازل کرده توریت را بر موسی ونصاری را به خدای که نازل کرده انجیل را

هو عابد النار ۱۲ ق

علی عیسی علیه السلام والمجوسی بالله الذی خلق النار والوثنی

بر عیسی علیه السلام ومجوسی را بر خدای که آفریده آتش را وثنی را

کانت الدعوی البیع ۱۲ ق

بالله ولا یحلف فی معابدهم ویحلف علی الحاصل نحو بالله ما بینکما

بر خدای وقسم داده نشود در معابد شان وقسم داده شود بر حاصل چنانچه بر خدای که نیست میان شما

کتاب الدعوی

اذا كانت الدعوى في النكاح ١٢ اب وان كانت الدعوى في الطلاق ١٢ اب

بيع قائم او نكاح قائم في الحال وما هي بائن منك لا ان لا على السبب

سے لا يحلف ١٢ اف

بيع موجود يا نكاح موجود في الحال يا نيست اين آن بائن از تو اين وقت نه بر سبب

ودفعا للضرر عن المدعى ١٢ اف / اے المدعى ١٢

الا ان يتضرر المدعى فيحلف على السبب كدعوى الشفعة بالجوار فانه

مگر وقتی که متضرر شود مدعی پس قسم داده شود بر سبب مانند دعوی شفعه به جوار پس این

القائل بعدم وجوب الشفعة على الجار ١٢ اف / و يحلف على سبب ايضا

ربما يحلف على مذهب الشافعي انه لا تجب الشفعة وكذا في سبب لا يتكرر

بسیار بود که قسم داده شود بر مذهب شافعی با نیکه واجب نمی شود شفعه و همچنین در سببی که مکرر نمی شود

اے اذا ادعت الامة اذا ادعى العبد الكافر العتق على المولى فهو منكر يحلف على

كعبد مسلم يدعى عتقه وفي الامة والعبد الكافر على الحاصل ويحلف على

سے مولاه وهو منكر ١٢ اف

مانند بنده مسلمان دعوی کرد عتق خود و در کنیزک و بنده کافر بر حاصل و قسم خورده می شود

هذا النوع آخر لتغلية اليمين ١٢ عنايه / اي يحلف على الثبات ١٢ اف

العلم من ورث شيئا فادعاه آخر وعلى البتات ان وهب له او اشتراه

على فالموهوب له والمشتري يحلفان بالله ليس هذا ملكا للمدعي ١٢ اف

علم کسیکه میراث برد چیزی را پس دعوی کرد آنرا دیگری و بر قطع اگر هبه کرده شده بود او را یا خریده بود آنرا

اي البائع والمشتري ١٢ اف

وصح فداء الحلف والصلح منه فصل في التحالف ولو اختلفا في قدر

و صحیح است فدا دادن حلف و صلح کردن از و فصل است در تحالف و اگر مختلف شدند در قدر

الثمن او المبيع حكم لمن برهن وان برهنا فلمثبت الزيادة وان اختلفا

ثمن یا مبیع حکم کرده شود برای کسیکه شاهد آورد و اگر شاهد آوردند هر دو پس مر ثابت کننده زیادت را و اگر مختلف شدند

ای فی قدر المبیع والثمن کلیهما ۱۲ ف　　لانها اکثر اثباتا ۱۲ ف ای البائع والمشتری عن البینة ۱۲ ف

فیهما فحجة البائع فی الثمن وحجة المشتری فی المبیع اولی وان عجزا رضی

در هر دو پس حجت بائع در ثمن وحجت مشتری در مبیع بهتر است واگر عاجز شدند راضی شود

من المشتری والبائع ۱۲

کل بزیادة یدعیها الآخر والا تحالفا وحلف المشتری اولا وفسخ القاضی

هر یک بزیادتی که دعوی کرده او را دیگری واگر نه تحالف کنند وقسم داده شود مشتری اول وفسخ کند قاضی

البیع ومن نکل لزمه دعوی الآخر ولا تحالف فی الاجل وشرط الخیار وقبض

مبیع را وکسیکه نکول کرد لازم شود بر او دعوی دیگری وتحالف نیست در وعده وشرط خیار وقبض کرده

لان هذا اختلاف فی غیر ما به القوام العقد ۱۲ هدایه

بعض الثمن وحلف المنکر ولا بعد هلاک المبیع وحلف المشتری

شود بعض ثمن وقسم داده شود منکر را ونه بعد هلاک مبیع وقسم داده شود مشتری را

لان عدم التحالف کان لحقه وقد سقط برضاه ۱۲ برجندی

ولا بعد هلاک بعضه الا ان یرضی البائع بترک حصة الهالک

ونه بعد هلاک بعض او مگر وقتی رضا بودن بائع به ترک کردن حصه هلاک شده

فقال الموجر انه درهم وقال المستاجر نصفه ۱۲ کافی

ولو اختلفا فی بدل الاجارة او المنفعة قبل قبضهما تحالفا کما فی

ای قبل استیفائها ۱۲ شرح الیاس

واگر مختلف شدند در بدل اجاره یا در منفعت پیش از قبض او تحالف کنند چنانچه در

کانه علة للسابق ۱۲ ف　　ای قبض المنفعة ۱۲ ای ولو اختلفا فی قدر الاجر بعده ۱۲ برجندی

المبیع والمنفعة کالمبیع والبدل کالثمن وبعد قبضها لا وبعد قبض بعضها

ای لا یتحالفان ۱۲ ف

مبیع ودر منفعت مانند مبیع وبدل مانند ثمن وپس از قبض آن منفعت تحالف نکنند وپس از قبض بعض

وترا و ۱۲ ف — لانہ منکر لزیادۃ الاجرۃ ۱۲ ف واد عی کل ان المتارج کذ ۱۲ ف

تحالفا و فسخت فیما بقی والقول للمستاجر فیما مضی و ان اختلف

تحالف کنند و فسخ کردہ شود در باقی و قول مر مستاجر راست در آنچہ گذشتہ و اگر مختلف شدند

ای للزوج ۱۲ ف — اللازم جین ۱۲ ف

الزوجان فی متاع البیت فلها ما صلح لها وله ما صلح له او لهما وان

ای للزوجۃ ۱۲ ف

زوجان در متاع بیت پس زن راست آنچہ صالح زن باشد و او راست آنچہ صالح مرد باشد یا آنچہ مر دو را بود

ای احد الزوجین ۱۲ ف — ای ما یصلح لهما ۱۲ ف

مات احدهما فالمشکل للحی وان کان احدهما عبدا فالکل للحر فی

و اگر یکی از ہر دو پس مشکل مر زندہ را است و اگر باشد یکی از ایشان بندہ پس ہمہ مر آزاد راست در

حرا کان او عبدا ۱۲ ف

الحیوة وللحی بعد الموت فصل وتسقط دعوی الملك المطلق

بان ادعی رجل عبدا فی ید رجل انہ یسقط الخ ۱۲ فخر

زندگی و مر زندہ را است پس از مردن فصل است و ساقط می شود دعوی ملک مطلق

ای اقام البینۃ ۱۲ ف — ای مرہونۃ ۱۲

ان برهن ذو الید ان المدعی ودیعة او عاریة او رهن او موجر او

بالفتح ۱۲ کافی

اگر شاہد آورد صاحب ید کہ بدرستی مدعی امانت است یا رہن است یا اجرت دادہ شدہ است

یعنی اذا ادعی الخارج علی ذی الید ملکا مطلقا و برہنا ۱۲ ف

مغصوب من زید وحجة الخارج فی الملك المطلق احق من حجة

مغصوب است از زید و حجت خارج در ملک مطلق بہتر است از حجت

ای لم یکن احدہما عاقدا ۱۲ ف

ذی الید وان وقت احدهما فقط ولو برهن خارجان قضی لهما وفی نکاح

صاحب ید اگرچہ وقت بیان کند یکی از ہر دو فقط و اگر شاہد آورد دو خارج حکم کردہ شود مر ایشان را و در نکاح

کتاب الدعوی

كتاب الدعوى

ولم ينقض واحد منهما ١٢ ف لانه يحكم بالنكاح بتصادقهما ١٢ ف

لسقطا وهي لمن صدقته وان ارخا فالسابق احق وان اقرت لمن

ساقط شوند وزن مر کسی راست که تصدیقش کند واگر تاریخ بیان کردند مر دو پس اولین سزاوار تر است واگر اقرار کرد

لاحجة له فهي له فان برهن الآخر قضى له وان برهن احدهما وقضى له

برای کسی که نبود حجت او را پس زن او راست پس اگر گواه آورد دیگری حکم کرده شود برای او واگر گواه آورد یکی از ان هر دو

ثم برهن الآخر لم ينقض له بها الا اذا اثبت سبقه كما لم ينقض بحجة

على انها امرأته ١٢ ف

پس گواه آورد آن دیگر حکم کرده نشود برای او بان مگر وقتیکه ثابت کند سبق آنرا چنانچه حکم کرده نمیشود به حجت

اى المهر على الخارج ١٢ ف

الخارج على ذي يد ظهر نكاحه الا اذا اثبت سبقه وان برهنا على

خارج بر ذي اليد که ظاهر شود نکاح او مگر وقتیکه ثابت کرد سبق خود واگر گواه آوردند هر دو بر

من المدعيين ١٢ ف

النصف ١٢ ف

شراء من ذي يد فلكل نصفه بنصف الثمن او تركه ولو ترك احدهما

شراء چیزی از صاحب ید پس برای هر یکی نصف او راست به نصف ثمن یا بگذارد او را واگر گذاشت یکی از ان هر دو

بالنصف الآخر الضالة ١٢ ف

بعد ما قضى لهما لم يأخذ الآخر كله والشراء احق من هبة وصدقة

پس ازان که حکم کرده شد برای او نه گیرد دیگری همه آن و شراء سزاوار تر است از هبه وصدقه

متعلق بكل من الثلثة ١٢ ابو المكارم في قضى بكل واحد منهما بالنصف ١٢ سيان ١٢

ورهن مع قبض والشراء والمهر سواء وكذلك الغصب والوديعة

و رهنی که با قبض باشد و شراء و مهر برابر است و همچنین غصب و و دیعت

ولا يترجح بكثرة الشهود ولو ادعى احد خارجين نصف دار والاخر

وترجیح داده نمی شود به بسیاری شهود و اگر دعوی کرد یکی از دو خارجین نصف خانه را و دیگرے

کلها فالربع للاول وفالا الثلث والباقي للثاني وان كانت معهما فهي للثاني

همه آنرا پس ربع مر اول راست و گویند صاحبین ثلث او راست باقی دوم را و اگر بود در دست ایشان پس آن

نصف بالقضاء ونصف لا به ولو برهن خارجان على نتاج دابة وارخا قضى

نصف به قضاء است و نصف به قضا نیست و اگر شاهد آورد خارجان بر نتاج چارپایه و تاریخ بیان کردند حکم کند

لمن وافق تاريخه سنها وان اشكل فلهما وذو اليد المستعمل كمن لبس فاللابس

مر کسی را که برابر آید تاریخ او به سن آن و اگر مشکل شود پس مر هر دو راست و صاحب ید مستعمل مانند کسی که پوشید و لابس

لا آخذ الكم والراكب لا آخذ اللجام ومن في السرج لا رديفه وذو الحمل لا من

نه گیرنده آستین و سوار است نه گیرنده لجام و کسی که در زین بود سوار نشست او و صاحب بار نه کسی که

علق كوزه ومن اتصل الحائط ببنائه اتصال تربيع او وضع عليه الجذع

آویخته است کوزه خود و کسی که متصل است دیوار به بنای او مانند اتصال تربیع یا نهاده است برو جذع را

ولا اعتبار لوضع الخشبات عليه وجالس البساط والمتعلق به سواء

ونیست هیچ اعتبار وضع چوبها را بر آن و نشیننده بساط و آویخته به آن برابر است و همچنین است

كتاب الدعوى

من معہ ثوب وطرف مع آخر وبیت من دار کذا ای بیوت منها فی حق

کسیکہ با وجامہ بست وطرف او با دیگری بود و صاحب بام از خانہ مانند صاحب ایہا است از خانہ در حق

ساحتها **فصل** فی دعوی النسب مبیعة ولدت لاقل من نصف حول منذ

صحنش فصل است در دعوی نسب مبیعہ بود کہ ولد زادہ در کمتر از نصف سال از وقتیکہ

بیعت فادعی البائع الولد یثبت نسبہ منہ وامیتها ویفسخ البیع ولو ادعاہ

فروختہ شدہ پس دعوی کرد بایع ولد را ثابت شود نسب او ازو و بیعت او و فسخ گردد بیع اگر دعوی کرد او را

ای بعد عتق المشتری الام وقد جاءت بہ لاقل من ستة اشہر ١٢ ف

بعد عتقها یثبت نسبہ ویرد حصتہ من الثمن ولا تعتبر دعوة المشتری مع

بعد عتقش ثابت می شود نسب و رد کردہ شود حصہ ولد از ثمن او و معتبر نمی شود دعوی مشتری با

الذی ولد لاقل من نصف حول ١٢ ف

دعوة البائع ولا بعدها ولا دعوة البائع بعد موت الولد او عتقہ وکذا

لا تعتبر دعوة

دعوی بائع و نہ بعد آن و نہ دعوی بائع پس از مرگ ولد یا عتق او و ہمچنین است

ای لبعد اکثر من آہ ١٢ ف

لو ولدت لاکثر من نصف حول واقل من سنتین الا اذا صدقہ المشتری

اگر زائیدہ در اکثر از نیم حول یا کمتر از دو سال مگر وقتیکہ تصدیق کند او را مشتری

ای لو ولدت ١٢

ولسنتین او اکثر هی ام ولدہ نکاحا ان صدقہ المشتری **کتاب الصلح**

ای ام الولد ١٢ ف   ولا ولاء ١٢ ف

در دو سال یا اکثر آن ام ولد است از روی نکاح اگر تصدیق او کرد مشتری کتاب در بیان صلح

كتاب الصلح

هو عقد يرفع النزاع وصح باقرار وسكوت وانكار فالاول كبيع ان وقع

آن عقدیست که دور کند نزاع را و صحیح میشود به اقرار و خاموشی و انکار پس اول مانند بیع است اگر واقع شود

عن مال بمال ففيه الشفعة والخيارات ويفسده جهالة البدل وما

از مال به مالی پس در آن شفعه است وخیارات و فاسد میکند او را جهالت بدل و آنچه

استحق من المدعى يرد المدعى حصته من العوض وما استحق من

به استحقاق برده شد از مدعی رد کند مدعی حصه آن را از بدل وآنچه به استحقاق برده شود از

اي الصلح عن اقرار كالاجارة ١٢

البدل يرجع بحصته من المدعى وكاجارة ان وقع عن مال بمنفعة فشرط

عطف على قوله كبيع ١٢

بدل رجوع کند به حصه اش از مدعی و مانند اجاره است اگر واقع شود از مال به نفع پس شرط شده

اي الصلح عن مال ١٢ كما في الاجارة ١٢

التوقيت فيه ويبطل بموت احدهما في المدة والاخران معاوضة في حق

تعیین وقت در آن و باطل میشود به مرگ یکی از آن هردو در مدت و دو دیگر معاوضت در حق

المدعى وفداء يمين وقطع نزاع في حق الآخر فلا شفعة في صلح عن

مدعی و فدای یمین است و قطع نزاع است در حق دیگری پس نیست شفعه در صلح از

حكمه في الصلح مع اقرار ١٢

دار بل في الصلح على دار وما استحق من المدعى فكما مر وما استحق من العوض

بجب الشفعة ١٢

خانه بلکه در صلح بر دار و آنچه استحقاق کرده شود از مدعی پس چنانچه گذشت و آنچه استحقاق کرده شود از عوض

کتاب الصلح

رجع الی الدعوی ولو صالح علی بعض دار یدعیها لم یصح وحیلته

الجملة صفة دار ۱۲ ف

رجوع کند سوی دعوی و اگر صلح کرد بر بعضے داریکه دعوی میکرد آنرا صحیح نیست و حیله اش اینست

ان یزید فی البدل شیئا او یبرئ عن دعوی الباقی وصح الصلح عن دعوی

که زیاده کند در بدل چیزی یا ابرا کند از دعوی باقی و صحیح است صلح از دعوی

ای دعوی الجنایة ۱۲ ب — ای دعوی الرق علی رجل ۱۲ برجندی

المال والمنفعة والجنایة فی النفس وما دونها عمدا او خطأ والرق ودعوی

مال و منفعت و جنایت که در نفس بود و در کم از آن دانسته یا بفراموشی و غلامی و دعوی

لان الصلح یجب حمله علی اقرب العقود ۱۲ ف — لانه لیس من حقوق العبد ۱۲

الزوج النکاح وکان عتقا بمال وخلعا ولم یجز عن دعویها النکاح وکان

زوج نکاح را و می شود عتق بمال و خلع و جائز نیست دعوای زن نکاح را و نه از

الجملة صفة صلح ۱۲ او یکفا اذا وقع عن مال بمال مع اقرار ۱۲ ف

دعوی حد وبدل صلح هو کبیع علی الوکیل وما لیس کبیع کالصلح عن

ای دبدل الصلح الذی لیس آه ۱۲ ف

دعوی حد و بدل صلح که او مانند بیع بود بر وکیل است و آنچه نیست مانند بیع مثل صلح از

ای بحق ۱۲

دم عمدا وعلی بعض دین یدعیه علی الموکل وان صالح فضولی وضمن البدل

برجندی ۱۲

دم عمدا بر بعضی دینی که دعوی است میکند بر موکل و اگر صلح کرد شخص فضولی و ضامن شد بدل را

ای لم یشر الی النقد او عرض ۱۲ ف

او اضافه الی ماله او اشار الی نقد او عرض او اطلق ونقده صح وان لم ینقد

یا نسبت کرد بسوی مال خود یا اشارت کرد بسوی نقد یا رخت یا اطلاق کرد و نقد کرد صحیح است و اگر نقد نکرد

ان اجازه المدعی علیه لزمه البدل والا رد وصلحه علی بعض جنس ماله

اگر اجازه اش کرد مدعی علیه لازم میشود بر وی بدل وگرنه رد کرده شود وصلح او بر بعض جنس انچه

علیه اخذ لبعض حقه وحط لباقیه لا معاوضة وصح عن الف حال

بر دست گرفتن ست مر بعض حق خود را وحط ست مر باقیش را نیست معاوضه وصحیح ست از هزار حال

علی مائة حالة او علی الف مؤجل وعن الف جیاد علی مائة زیوف ولم یصح

بر صد حالی یا بر هزار مؤجل یا از هزار سره بر یک صد نا سره وصحیح نیست

الی شهر مثله ۱۲

عن دراهم علی دنانیر مؤجلة او عن الف مؤجل عن نصفه حالا او عن الف

از درهم بر دنانیر مؤجله یا از هزار مؤجل بر نصف او که حالی باشد یا از هزار

سود علی نصفه بیضاء ومن امر باداء نصف دین علیه غدا علی انه بری

سیاه بر نصف او که سفید بود وکسیکه امر کند بادای کردن نیم دین که بر دست فردا بر اینکه او بری است

مما زاد ان قبل بری وان لم یف بها دینه ولو علق صریحا کان ادیت

الماموریه ذلک ۱۲ ف

از زیاده بران اگر قبول کرد بری گردد واگر فا نکرد عاید میگردد دینش واگر تعلیق کرد صریحا چنانچه اگر ادا کردی

بان دراشا دینا الموریه ۱۲ ف

الی کذا فانت بری من الباقی لا یصح ولو صالح احد ربی دین

بر من اینقدر پس تو بری هستی از باقی صحیح نیست واگر صلح کرد یکی از دو مالکان قرض

كتاب الصلح

عن نصفه على ثوب اتبع شريكه غريمه بنصفه واخذ نصف الثوب من

از نصف خود بر جامه تابع شود شریک او قرضدار خود را بنصف یا بگیرد نصف جامه از

شريكه كتاب الحدود والحد عقوبة مقدرة تجب حقا لله تعالى

شریک خود کتاب ست در بیان حدود وحد عذابست اندازه کرده شده واجب شود از جهت حقیت خدا

فلا تعزير ولا قصاص حد الزنا وطي في قبل خال عن الملك وشبهه

پس نیست تعزیر ونه قصاص حد زنا وطی کردن ست در قبل که خالی بود از ملک و شبه ملک

ويثبت بشهادة اربعة بالزنا فيسألهم الامام ما هو وكيف هو واين زنى

وثابت میشود بگواهی چهار کس بزنا پس سوال کند از ایشان امام چه چیز ست آن و چه طور بود آن ودر کجا زنا کرده

ومتى وبمن زنى فان بينوا وقالوا رأيناه كالميل في المكحلة وعدلوا سرا و

وکدام وقت وبا که زنا کرده پس اگر بیان کردند وگفتند دیدیم او را مانند میل در سرمه دان وعادل کرده شوند پوشیده

علنا حكم به وباقراره اربعا في اربعة مجالس رده كل مرة فيسأله كما مر فان

وآشکارا حکم کند بآن وبه اقرار او چهار کرت در چهار مجلس رد کند او را هر بار پس سوال کند از و چنانچه گذشت پس اگر

بين حسب تلقينه رجوعه بلعلك لمست ونحوه وان رجع قبل الحد

بیان کرد نیک کرده شده است تلقین او برجوع کردن بانکه شاید که مس کرده تو ومانند او واگر رجوع کرد پیش از حد

كتاب الحدود

ای عاقل بالغ ۱۲ ف

او فی وسط خلی سبیله والاحد وهو المحصن ای الحر مکلف مسلم وطی

یا در وسط ادخالی کند راه او را و در نه حد زده شود و آن ای محصن یعنی آزاد مکلف مسلمان که وطی کرده باشد

غیر المقبوم نزواه ۱۲ ف ای المحل واسعة فارغة ۱۲

بنكاح صحيح وهما بصفة الاحصان رجم فی فضاء حتی یموت یبدأ به

به نکاح صحیح و آن هر دو به صفت احصان اند رجم کنند او را در میدان تا که بمیرد شروع کند با و

ای امتنعوا عن الری ۱۲ ف کزاروی عن ۱۲ منه

شهوده فان ابوا او غابوا او ماتوا یسقط ثم الامام ثم الناس وفی

گواهان او اگر ابا کردند یا غائب شدند یا مردند ساقط میشود و لیستر امام لیستر مردم و در

ای واحد لغیر المحصن ۱۲ ف کذا روی عن علی ۱۲ ف

المقر یبدأ الامام ثم الناس وغسل وکفن وصلی علیه ولغیر المحصن جلده

مقر شروع کند امام لیستر مردم و غسل داده شود و کفن پوشیده شود و نماز کنند بر وی و مر غیر محصن را زدن حد بست

مائة وسطا بسوط لا ثمرة له ینزع عنه ثیابه الا الازار ویفرق علی

صد بار میانه به تازیانه که گره نباشد در وی کشیده شود از وی جامه او مگر ازار جدا جدا زده شود بر

لان الناس فیعتبر ۱۲ ف ای بلا مد السوط لئلا یصیر الضرب مرتین

بدنه الا راسه ووجهه وفرجه قائما فی کل حد بلا مد وللعبد نصفها

بدن او مگر سر و روی او و فرج او ایستاده در هر حد بغیر کشیدن و برای بنده نیمه آن است

ولا یحد سیده بلا اذن الامام ولا ینزع ثیابها الا الفرو والحشو وتحد

و حد زده نکنند مالک بنده بغیر از اذن امام و کشیده نشود جامه زن مگر پوستین و پنبه دار و حد زده شود

بذلك وهی مستورة بقیابها ولا یجوز الحفر للرجل لان مبنی حاله علی التشهیر ۱۲ فخر الدین رحمة الله تعالی عـه فلو کان لیقاسه لا یرجم بل یجلد ۱۲ جامع

كتاب الحدود

جالسة وجاز الحفر لها لا له ولا جمع بين جلد ورجم ولا جلد ونفي

زن را نشسته جائز است حفر مر زن را نه برای مرد و نه جمع کرده شود در میان جلد و رجم و نه در میان جلد و نفی

الا سياسة ويرجم المريض ولا يجلد الا بعد البرء ويرجم الحامل بعد الوضع

مگر بطور سیاست و رجم کرده شود مریض و تازیانه زده نشود مگر پس از به شدن و رجم کرده شود حامله پس از وضع حمل

وتجلد بعد النفاس ويدرأ بالشبهة في الفعل اى ظن غير الدليل دليلا

و جلد زده شود پس از نفاس و دفع کرده میشود بشبهه در فعل یعنی بگمان بردن غیر دلیل را دلیل

كامة ابويه وزوجته فلا يحد ان ظن انها تحل له وفي المحل اى بقيام

مانند کنیزک والدین خود و زن خود را پس حد زده نشود اگر گمان برد که آن حلال است برای او و بشبهه در محل یعنی ببودن

دليل ناف للحرمة ذاتا كامة ابنه ومعتدة الكنايات والمبيعة قبل التسليم

دلیل نافی مر حرمت را در ذات مانند کنیزک پسر خود و معتده کنایات و مبیعه پیش از تسلیم

فلا يحد وان اقر بالحرمة وحد بوطي امة اخيه واجنبية وجدها في فراشه

پس حد زده نشود و اگرچه اقرار کرد به حرمت و حد زده نشود بوطی کنیزک برادر خود و بوطی اجنبیه که یافت او را به بستر خود

وان هو اعمى لا ان زفت اليه وقلن هي زوجتك ولا يحد الخليفة

اگرچه او نابینا بود نه اگر فرستاده شد بسوی او و زنها گفتند که این زن تست و حد زده نشود خلیفه

ويقتص ويؤخذ بالمال **فصل في حد القذف والشرب** من قذف

و قصاص گرفته شود و گرفته شود به مال فصل است در بیان حد قذف و شرب کسیکه دشنام داد

ای حرا مكلفا عفيفا عن الزنا

محصنا ای حرا مكلفا عفيفا عن الزنا بصريحه او بلست لابيك او لست

ولا يشترط فيه الوطی بنكاح صحيح بخلاف احصان حد الزنا ۱۲ الكافی

محصن را یعنی آزاد عاقل بالغ که پاک از زنا بود به پیر زنا به تصریح او یا گفتی تو از پدر خود یا نیستی تو

جزاء من وجبر له ۱۲ ف لان عليه امر بدلك ۱۲ الياس

بابن فلان وهو ابوه حد ثمانين سوطا كحد الشرب والطلب بقذف

پسر فلانی و آن پدر او بود حد زده شود هشتاد تازیانه مانند حد شرب و طلب به قذف

وان علی ۱۲ وان سفل كما اذا كان كافرا وعبدا ۱۲ ف ای العبد والابن ۱۲ ف

الميت للوالد والولد وولده ولو محروما عن الارث ولا يطالب حد سيده

میت برای پدر و پسر و پسر پسر اگرچه محروم بود از میراث و مطالبه نکند هیچ کس سید خود را

اذا كانت محصنة ۱۲ ف من جانب المقذوف ۱۲ ف

واباه بقذف امه وليس فيه ارث وعفو وعوض وفي يا زاني فقال

ای اعتياض ۱۲ ف

و پدر خود را به دشنام دادن مادر وی و نیست در وی میراث و عفو و عوض و در یا زانی پس گفت

ای كلاهما ۱۲ ف المرأة بقذفها ۱۲ ف ۱۲ في جواب قوله يا زانية ۱۲

بل انت حدا ولو قالت زنيت حدت ولا لعان وان قالت زنيت بك

بلکه توی حد کرده شوند بر دو و مرزن خود را حد کرده شود و نیست لعان و اگر گفت زن زنا کردم با تو

ای الحد واللعان كلاهما ۱۲ ف

هدرا من اخذ بريح الخمر او سكران زائل العقل بنبيذ واقر به

شروع في بيان حد الشرب ۱۲ ف

لغو شوند کسی که گرفته شد به بوی شراب یا مست زائل العقل به نبیذ تمر و اقرار کرد باین

ای عاقلا ۱۲

مرة صاحیا او شهد به رجلان وعلم بشربه طوعا یحد صاحیا لا

یکبار فهم کننده یا گواهی داد بآن دو مرد و علم حاصل کرده شد بآن برضا حد زده شود در حال صحت نه

بمجرد الریح او التقیئ او السکر ولا ان رجع عن الاقرار ومن شهد بحد

بمجرد بوی یا بہ قی کردن یا بہ مستی نہ اگر رجوع کرد از اقرار و کسی کہ شاہدی دہد بحد

ای قدیم ۱۲

متقادم قریبا من امامه رد لا فی قذف وضمن السرقة فان اقر به حد

پیشینه نزدیک به امام خود رد کرده شود مگر در قذف ضامن شود سرقه را لیکن اگر اقرار کرد بآن حد زده شود

ای التقادم ۱۲ — ای المرئة ۱۲

وهو للشرب بزوال الریح ولغیره بمضی الشهر وان شهد وا بزنا وهی

و او برای شرب بزوال ریح است و برای غیر آن به گذشتن یکماه است و اگر گواهی دادند به زنا و آن زن

غائبة حد وبسرقة من غائب لا ونصف حد العبد وکفی حد بجنایات

غائبه بود حد زده شود و بدزدی از غائب نه زده شود و نصف کرده شود حد بنده و کافی است یک حد مر جنایتهای

وان کثرت فی جنسها ۱۲ — لان بهذا و بهذا یقع الزجر ۱۲

اتحد جنسها واکثر التعزیر تسعة وثلثون سوطا واقله ثلثة وصح حبسه

که متحد بود جنس آن نهادر زیاده ترین تعزیر سی و نه تازیانه است و کمترین آن سه و صحیح است قید کردن او

ای التعزیر ۱۲

مع ضربه وضربه اشد ثم للزنا ثم للشرب ثم للقذف وهو یقذف

با ضرب او و زدن این سخت تر است بیشتر برای زنا بیشتر برای شراب بیشتر برای دشنام و آن بقذف

کتاب السرقة

ای بالقذف مسلم ۱۲ ف — وهو الذی یعمل بہ عمل قوم لوط ۱۲ ف

مملوك او كافر بزنا او مسلم بيا فاسق يا كافر يا سارق يا مخنث وامثاله

ای نحو یا لوطی ۱۲ ف

مملوک یا کافر است بزنا و مسلمان به ای فاسق ای کافر ای دزد ای مخنث و مانند این

ای المنسوب الی علی رض ۱۲ فخر — ای لا یجب شیء بھو نہ ۱۲ قطبی

لا بيا حمار و قيل لا العالم او العلوي ومن حد او عزر فمات هدر

نه به ای خر و گفته شده است که مگر عالم را یا سید را و کسیکه حد زده شد یا تعزیر کرده شد پس مرد بی دیت است

وبہ یدی ۱۲ ف

دمه وان عزر زوجته عزر سره لا والله اعلم كتاب السرقة هي اخذ

خون او واگر تعزیر کرد شوهر زن خود را نیست بدر خون آن و خدای دانا تر است کتاب است در بیان سرقه وآن گرفتن

ای اذا اخذ المباح وغیر المحرز لا یسمی سرقة ۱۲ ف

مكلف خفية قدر عشرة دراهم مضروبة مملوكا محرزا بلا شبهة

مکلف است پنهان به قدر ده درم سکه زده که مملوک و نگهداشته بود بے شبهہ

متعلق محرز ۱۲ ف

بمكان او حافظ فان اقر بها مرة او شهد بها رجلان وسألهما

در مکانی یا نزد نگہبانے پس اگر اقرار کرد بآن یکبار یا گواهی داد بآن دو مردان و بپرسد ازان هر دو

لیعلم ان المسروق یبلغ النصاب اولا ۱۲ ف

الامام ما هي وكيف هي ومتى هي واين هي وكم سرق وممن سرق و

امام که چیست آن و چگونه بود آن و کجا بود آن و کجاست آن و چه قدر دزدیده و از که دزدیده و

ای الشاهدان هذه الامور ۱۲ ف — فی السرقة ۱۲

بيناها قطع وان شارك جمع واصاب كلا قدر نصاب قطعوا

بیان کرده آنرا برید شود دست او واگر شریک باشند دزدی گروهی و رسید هر یک را قدر نصاب قطع کرده شود

کتاب السرقة

اسے دار الاسلام ۱۲ ف

وان اخذ بعضهم لا بتافة يوجد مباحا في دارنا كخشب وحشيش

المتاع و خرج به ۱۲ ف

اگرچه گرفته بود بعضے از ایشان نه باندک که یافته می شود مباح در دار مایان مانند چوب و گیاه

سعیا لا یصلح للا دخار ۱۲ ب

وسمك وصيد وما يفسد سريعا كلبن ولحم وفاكهة رطبة وثمر

بریا و بحریا ۱۲ ف — او في اليابس يقطع ۱۲ ف

و ماهی و شکار — یا آنچه خراب میشود بزودی مانند شیر و گوشت — و میوه تر — و میوه

كالطنبور الزود والشطرنج ۱۲ ف

على شجر وبطيخ وزرع لم يحصد واشربة مطربة والات لهو وصليب

ای سکرة ۱۲ ف — او تحتمل ان یقول اخذ بها الکسر و علة العدم الحرز فیها ۱۲ ف

بر درخت و خربوزه و فصل که درو کرده نشود و نوشیدنیها طرب آرنده و آلات بازی و صلیب

لان اخذ تیادل بالقراءة ۱۲ ف — لان قناع لا سرقة ۱۲ ف

من ذهب وباب مسجد ومصحف وصبي حر ولو محليين وعبد الا الصغير

لانه لیس بمال ۱۲ ف

از زر بود و دروازهٔ مسجد و قرآن — و کودک آزاد اگرچه با زیور باشند — و بنده مگر صغیر

هو اخذ الشئ على وجه العلانية مغرب ۱۲ شرح الیاس

ودفتر الا دفتر الحساب ولا في كلب وفهد وخيانة ونهب ونبش

جمع حاسب ۱۲ — کان یدخل فی البیت بالاذن فیسرق ۱۲ منه

و دفتر مگر — دفتر — حساب — و نه در سگ — و یوز و خیانت و ربودن و کفن کشیدن

ومال عامة ومال له فيه شركة ومثل حقه حالا او مؤجلا ولو بمزيد

و مال عام مردم و مالی که او را درو شرکت بود و مانند حق او که حالی بود یا مؤجل اگرچه با زیادت بود

ای و الحال ان المال المسروق لا یکون بحاله ۱۲ ابو المکارم

وما قطع فيه وهو بحاله ومال ذي رحم محرم من بيته ولا من زوج وعرس

ای و لا قطع فی سرقة امراة من ...

و آنچه قطع شده است درو و آن بحال خود بود و مال ذی رحم محرم از خانهٔ اش و نه از زوج و زن خود

كتاب السرقة

بثبوت الاذن بالدخول عادة ۱۲ف بان للمولی فی مکاسب حق ۱۲ف

اوسید و عرسه ومن سیدته وزوج سیدته ومکاتبه ومضیفه

لاختلال الحرز بالاذن بالدخول ۱۲ف

ونه از سید ونه از زن او ونه از سیده که خود شوهر سیده خود ومکاتب او ومهمان کننده او

لاختلال الحرز ۱۲ف

ومغنم وحمام وبیت اذن فی دخوله ولا ان لم یخرجه من الدار

لاختلال الحرز ۱۲ف

ونه از جاے غنیمت وحمام ونه از خانه که اذن شده باشد در دخول او ونه اگر خارج نکرده بود آنرا از خانه

فاول من هو خارج او ادخل یده فی بیت واخذ وطر صرة خارجة

اے اعطی المال ۱۲ معدن

داول کسی را که خارج بود یا داخل کرد دست خود در خانه وگرفت مال را یا برید همیان را که بیرون بود

من کم الغیر او سرق جملا من قطار او حملا وقطع ان حفظه ربه

از آستین دیگرے یا دزدید شترے را از قطار یا بار او قطع کرده شود اگر نگه میداشت آنرا مالک او

کان الصندوق وکم حرز ۱۲ف

او نام علیه او شق الحمل واخذ شیئا او ادخل یده فی صندوق او کم

یا خفته بود بر او یا درید جوالق را وگرفت چیزی را یا داخل کرد دست خود در صندوق یا در آستین

اے حجرات ۱۲ف

اولخرجه من مقصورة دار فیها مقاصر الی صحنها او سرق صاحب مقصورة

اے من حجراتها ۱۲ف

یا کشید از حجره خانه که در ان حجره ها بود بسوے صحن او یا دزدید مالک حجره

اے اخرجه الجار ۱۲ف

من اخری والقی شیئا فی الطریق ثم اخذ او حمل علی حمار فساقه واخرجه

از حجره دیگر یا انداخت چیزی را در راه پستر گرفت یا بار کرد بر خرے پس راند او را وکشید ش

يقطع يمين السارق من زنده ويحسم ثم رجله اليسرى ان عاد فان عاد

بریدہ شود دست راست دزد از آرنج وداغ کردہ شود پستر پاے چپ او اگر باز گردد بدزدی را پس اگر باز عاد کرد

اے لا يقطع بل يحبس ۱۲ ف علة لغيره او تبعيد الغير عن هذا العمل الشنيع ۱۲ ف

ثالثا لا بل يسجن حتى يتوب وشرط خصومة المالك او ذي يد حافظ

لئلا يفوت جنس المنفعة ۱۲ ف للقطع ۱۲ ف

بار سوم بریدہ نشود بلکہ قید کردہ شود تا وقتی کہ توبہ کند وشرط ست دعوی مالک یا صاحب دست کہ نگہبان بود

اے الغاصب وصاحب الربوا ۱۲ ف علة او مسلم او ذمی لذا المعصومة ۱۲ ب

كالمودع ونحوه وما قطع به ان بقي رد والا لا يضمن ومعصوم قطع

على المالك ۱۲ ف

مثل امانت مودع ومانند آن وآن چیز کہ بریدہ شود بہ آن اگر باقی ماند رد کردہ شود ورنہ ضامن نمی شود ومعصومی کہ قطع کرد

الطريق على معصوم فاخذ قبل اخذ مال وقتل يحبس حتى يتوب وان اخذ ما لا

ذلك المعصوم القاطع ۱۲ ب

راہ را بر معصوم دیگر پس گرفتہ شد پیش از گرفتن مال وقتل کردن بند کردہ شود تا کہ توبہ کند واگر گرفت مال را

اے قتل القاطع بلا آہ ۱۲ ف من القاطعين ۱۲

ونصيب كل نصاب قطع يده ورجله من خلاف وان قتل بلا اخذ مال

ونصیبہ ہر یک نصاب بود قطع کردہ شود دستش وپایش از خلاف واگر قتل کرد بہ غیر گرفتن مال

اے قتله الامام ۱۲ ف

قتل حدا ومعه قتل وصلب او قطع ثم قتل وصلب كتاب الجهاد

اے ان قتل واخذ المال ايضا ۱۲ ف

قتل کردہ شود از روی حد وبہ آن قتل کردہ شود یا دار کردہ شود پستر قتل یا دار کردہ شود کتاب ہست در جہاد

اى غلب بحيث لا يمكن دفعهم الا بالقتال ۱۲ ف

الجهاد فرض عين ان هجم الكفار فتخرج المرأة والعبد بلا اذن وفرض

ا بلا اذن المولى والزوج ۱۲ ک

جہاد فرض عین است اگر ہجوم آمد کفار پس بیرون شود زن وبندہ بغیر اذن وفرض

كتاب الجهاد

لان بالبعض كفاية لحصول المطلوب به ١٢ عبد

كفاية بدءان اقام به بعض الناس سقط عن الباقين والا اثموا الا

اے ابتداء ١٢

کفایت ست در ابتدا اگر استادہ شوند بآن بعضے مردم ساقط شود از باقیین ورنہ گنہگار شوند

اے اذا دخلنا دارهم ف

على صبى وعبد وامرأة واعمى ومقعدٍ واقطع فنحاصرهم وندعوهم

لانهم معذورون ١٢ ف

بر صبی و بندہ و زن و نابینا و دست بریدہ و پا بریدہ پس بند میکنیم آنہارا و میخوانیم آنہارا

اى اشتغوا ١٢ ف

الى الاسلام فان ابوا فالى الجزية فان قبلوا فلهم ما لنا وعليهم

بسوی اسلام پس اگر انکار کردند پس خواندہ شوند بسوی جزیہ پس اگر قبول کردند پس مرآنہا نست آنچہ برما ست

ما علينا وان ابوا فنقاتلهم بما يهلكهم وقطع شجرهم وافساد زرعهم

و بر ایشان است آنچہ بر ما یان ست و اگر انکار کردند پس قتل میکنیم آنہارا بآنچہ کہ ہلاک کند ایشان را و بہ بریدن درختان شان و خراب

لتعدى ضررها الى المسلمين ١٢ ف

بلا غدر وغلول ومثلة وقتل عاجز عن القتال الاملكة اوذارأى فى

اى العون بالرأى فوق القتال ١٢ ف

بغیر فریب و دزدی و مثلہ و کشتن عاجز از جنگ مگر بکیم را یا صاحب تدبیر جنگ را

لانه يعين المحاربين ١٢ ف

الحرب اوذامال يحث به وقتل اب كافر بدأ واخراج مصحف وامرأة الا فى

اى ابتداء ١٢ ف

یا توانگری را کہ بر ان بر انگیزاند یا آن کشتن پدر کافر ابتداءً و کشیدن قرآن و زن مگر در

واقله اربعة آلاف ١٢ ف وفى المحاجة ١٢

جيش يؤمن عليه ونصالحهم ان خيرا وبالمال ان كان لنا حاجة ونبذ

اى يصالحهم بالمال ١٢ ف

لشکری کہ امن بود در او و صلح میکنیم با آنہا اگر بہتر بود و بہ مال اگر باشد ما یان را احاجت و ترک کردہ شود

اى بند بند صحيح لان الخيانة منهم نقض معنى ١٢ ف — لان باخذ المال تقرير لهم ١٢ ف

الصلح ان هو انفع ونقاتلهم قبل نبذ ان خانوا وصالح المرتد بلا مال

رعاية للنفع ١٢ ف — اى الامام ١٢

صلح اگر آن فائده مند بود وجنگ مى كنيم پيش از شكستن اگر خيانت كردند وصلح كند با مرتد بغير مال

وان اخذ لا يرد ولا يباع سلاح وحديد وخيل منهم ولو بعد صلح وصح

واگر گرفته شد باز گردانيده نشود وفروخته نشود سلاح وآهن واسپ بايشان اگرچه بعد صلح بود وصحيح است

اى الصلح ١٢ ف

امان حر وحرة وان كان شر انبذ وادب ولغى امان الذمى واسير وتاجر

امان مرد آزاد وزن آزاد پس اگر بد بود شكسته شود وادب داده شود ولغو است امان ذمى وقيدى وسوداگر

اى وكذا الغى امان آه ١٢ ف

معهم ومن اسلم ثمه ولم يهاجر الينا وصبى وعبد محجورين ومجنون

با ايشان وكسى كه اسلام آورد آنجا وهجرت نكرد بسوى ما وكودك وبنده كه محجور باشند وديوانه

اى بدو اسهم ١٢ ف

فصل ما فتح عنوة قسمه الامام بين الجيش واقر اهله عليه بجزية

اى ضيعة دهر ١٢ ف — اى على ارضيهم ١٢ عينى

اين فصل است انچه فتح كرده شود بغلبه وقوت تقسيم كند او را امام در ميان لشكر يا قرار دهد اهلش را بر آن بجزيه

ان شاء ١٢ ف

وخراج وقتل الاسرى او استرقهم او تركهم احرارا ذمة لنا ونفى منهم

ان شاء ١٢ ف

وخراج — وكشتن بنديان يا طلب كند بندگى از ايشان يا بگذارد ايشان را آزادگان اهل ذمه براى ما ونفى كند از ايشان

اى فى دار الحرب ١٢ ف

وفداؤهم وردهم الى دارهم وقسمه مغنم ثمه لا ايداعا والردء والمدد

اى ولغى قسمة آه ف

وفداى ايشان ورد ايشان بسوى دار ايشان وقسمت غنيمت در انجا مگر به وديعت نهادن وكمك ومددى

أي الحي المقاتلين ۱۲ ف　　اسکی في دار الحرب ۱۲ ف

الحقهم ثم كمقاتل فيه لاسوقي لم يقاتل ولا من مات ثم ويورث قسط مغنم

أي في دار الحرب ۱۲ ف

که لاحق شود با ایشان آنجا مانند مقاتل است در آنجا نه بازاری غیر مقاتل و نه کسیکه مرد در آنجا و میراث برده میشود حصه

أي في دار الإسلام ۱۲ ف　　بدهن به الأبدان وحوافر الدوب ۱۲ عینی

من مات هنا وحل لنا ثم طعام وعلف ودهن وحطب وسلاح بحاجة

اسے باسلاح ۱۲ ف

آنکسیکه فوت شده آنجا و حلال است برای ما در آنجا طعام و گیاه و روغن و هیزم و سلاح که به آن حاجت بود

أي لا يحل ۱۲ ف　لزوال الضرورة ۱۲ عینی　أي في دار الحرب ۱۲ عینی علة لأن المودع يده ۱۲ عینی

لا بعد الخروج منها ومن أسلم ثم عصم نفسه وطفله وما لا معه أو أودعه معصوما

لأن الإسلام عاصم ۱۲ عینی تعالمه ۱۲ عینی

نه پس از برآمدن از آن و کسی که اسلام آورد آنجا در امان شود ذات او و بچه او و مالی که همراه او باشد یا امانت

بالإجماع ۱۲ ف

وللفارس سهمان وللراجل سهم ويعتبر وقت مجاوزة الدرب لا شهود

نهاد نزد معصوم و برای سوار دو حصه است و برای پیاده یک حصه و اعتبار کرده شود وقت گذشتن چوکی حضور جنگ

الواقعة والخمس لليتيم والمسكين وابن السبيل وقدم فقراء ذوي القربى

و خمس غنیمت برای یتیم و فقیر و مسافر است و مقدم کرده شود　فقیران　قرابت　رسول صلعم

عليهم ولا شيء لغنيهم ومن دخل دارهم فأغار خمس لا من لا منعة له

بر ایشان و نیست چیزی مر غنی ایشان را و کسیکه داخل شد دار ایشان پس غارت آورد خمس کرده شود مگر کسیکه لشکر نباشد او را

الفاء للتفسير التفصيل ۱۲ ف

ولا إذن وللإمام أن ينفل وقت القتال فيجعل لأحد شيئا زائدا على سهمه

و نه اذن بود و مر امام راست زیادت وقت جنگ پس مقرر کند برای یکے چیزے زیادہ بر حصہ او

کالسلب ونحوہ والسلب مرکبہ وما علیہا **فصل فی استیلاء الکفار**

ای علی الراکب والمرکب ۱۲

مانند سلب ومثل او وسلب اسپ اوست وآنچہ بر آن ہر دو بود فصل است در استیلاء کفار

عـلہ ای علی کل واحد من الکافر ومالہ ومالنا ۱۲ عبد الرحیم

یملک بعض الکفار بعضا واموالہم واموالنا بالاستیلاء علیہ والاحراز

مالک میگردد بعضی کافر بعضے دیگر را ومالہائے ایشان ومالہائے مایان بہ غلبہ بر آن واحراز شی

ای المدبر والمکاتب وام الولد ۱۲ ف　　ای بالاستیلاء والاحراز ۱۲ بر بندے

بدارہم لا حرنا وتوابعہ وعبدنا الآبق ونملک بما حرہم وما ہو ملکہم

بدار خود نہ حر ما را وتوابعش را وبندہ ما را کہ آبق باشد ومالک می شویم بہ غلبہ واحراز آنچہ ملک شان بود

ومن وجد منا مالہ اخذہ بلا شئ ان لم یقسم وبالقیمۃ ان قسم وبالثمن

وکسیکہ یافت از ما مال خود بگیرد او را بہ غیر شئ اگر قسمت نشدہ بود وبہ قیمت اگر قسمت شدہ بود وبہ ثمن

ای فی دار الحرب ۱۲　　ای العبد الآبق او غیرہ ۱۲ ف

ان شراہ منہم تاجرنا وعبد لہم اسلم ثمہ فجاءنا او ظہرنا علیہم عتق

ای علینا ۱۲　　ای الکفار ۱۲　　ای من الکفار ۱۲ ف

اگر خریدہ بود از ایشان تاجر مایان وبندہ کہ مر ایشان را بود مسلمان آوردہ بود پس آمد با مایان یا غلبہ کردیم

ای فی دار الحرب ۱۲　　ای فی دار الاسلام ۱۲　　ای کما یعتق عبد مسلم ۱۲

کعبد مسلم شراہ کافر مستامن ہنا وادخلہ دارہم ولا یتعرض تاجرنا ثمہ لدمہم

آزاد می شود مانند بندہ مسلمان کہ بخرد او را کافر مستامن در دار اسلام ودر آورد کندش در دار شان وتعرض نکند تاجر مایان

ای مال تاجرنا ۱۲ ف　　بخلاف ما اذا الم یعلم بہ فانہ لا یعبرہ لعذرہ ۱۲ جز جند سکف

ومالہم الا اذا اخذ ملکہم مالہ او غیرہ بعلمہ وما اخرجہ ملکہ ملکا حراما فیتصدق

ومال ایشان الا وقتی کہ بگیرد ملک شان مال وی یا سوای او با وجود علم او وآنچہ خارج کند با کش می شود بہ ملک حرام پس صدقہ کند

بہ ولا یمکن حربی ھنا سنۃ وقیل لہ ان اقمت ھنا سنۃ نضع علیک

ای فی دار الاسلام ١٢ ف

یابان وجای دادہ نشود حربی را در دار اسلام سالی وگفتہ شود او را اگر اقامت کردی درینجا سالی خواہیم نہاد بر تو

لان فیہ نقض لذمتہ فلا یجوز ١٢ ف

الجزیۃ فان اقام سنۃ فھو ذمی لا یترک ان یرجع ولا تغیر جزیۃ

لانہا قد وضعت علیہم برضاہم ١٢ عبد الحی

جزیہ پس اگر اقامت کرد یکسال پس آن ذمی است گذاشتہ نشود کہ بازگردد و تغییر کردہ نشود جزیہ

ای صاروا مغلوبین ١٢ ف

وضعت بصلح واذا غلبوا واقروا علی املاکھم توضع علی کتابی ومجوسی

کہ نہادہ شدہ بصلح وہرگاہ کہ مغلوب شوند وقرار داشتہ شوند بر املاک ایشان نہادہ شود بر کتابی ومجوسی

فی کل شہر اربعۃ دراہم ١٢ ف

ووثنی عجمی ظھر غناءہ لکل سنۃ ثمانیۃ واربعون درھم وعلی المتوسط

و بت پرست عجمی کہ ظاہر بود غناء او برای ہر سال چہل وہشت درہم و بر میانہ حال

نصفھا وعلی فقیر یکتسب ربعہا لا علی وثنی عربی فان ظھرنا علیہ فطفلہ

نیمہ آن و بر فقیر کہ کسب کند ربع این نہ بر وثنی عربی پس اگر غلبہ کردیم ما بر او پس بچہ او

وعرسہ فیء ولا مرتد فلا یقبل منھما الا الاسلام او السیف ولا علی راھب

و زن او تاراج است ونہ مرتد پس قبول کردہ نشود از ایشان مگر اسلام یا شمشیر ونہ بر درویشی کہ

لا یخالط وصبی وامرأۃ ومملوک واعمی وزمن وفقیر لا یکتسب وتسقط

خلطیت نکند وکودک وزن وبندہ ونابینا وجای ماندہ وفقیری کہ کسب نمیکند وساقط می شود

بالموت والاسلام وتتداخل بالتکرار ولا تحدث بیعة ولا کنیسة

بمرگ واسلام وتداخل میخورد بہ تکرار و نہ سازد نو بیعہ و نہ کنیسہ

فی دارنا ولهم اعادة المنهدم ومیز الذمی منا فی زیه ومرکبه وسرجه

در دار ما یان وجائز است مر ایشان را آباد کردن منهدم جدا کردہ شود ذمی از ما در لباس او و سواری او و زین او

وسلاحه فلا یرکب خیلا ولا یعمل بسلاح ویظهر الکستیج ویرکب علی سرج

وسلاح او پس سوار نہ شود بر اسپ وعمل نکند بہ سلاح وآشکارا دارد زنار را و سوار میشود بر زین کہ

کالاکاف ومیزت نساؤهم فی الطریق والحمام ویعلم علی دورهم

اذ لا لجم ۱۲ ف

مانند پالان بود وجدا کردہ شود زنهای شان در راہ وحمام ونشان کردہ شود بر دار ایشان

لئلا یستغفر لهم ومصرف الجزیة والخراج وما اخذ منهم بلا حرب

مبتدا ۱۲ ف

تا کہ مغفرت نخواستہ شود برای شان ومصرف جزیہ وخراج وآنچہ گرفتہ شود از اینها بغیر جنگ

هو ما یوضع ویدفع ۱۲ ف

مصالحنا کسد ثغورنا وبناء جسر وقنطرة ورزق العلماء والعمال

وهو ما لا یدفع ۱۲ ف

مصالح مایان اند مانند قلعہ جوکی وساختن پل وقنطرہ ووظیفہ عالمان وعاملان

معه ندیا رجاء ان یعود الی الاسلام ۱۲ ف

والمقاتلة وذریتهم باب المرتد ومن ارتد والعیاذ بالله عرض

وجنگ کنندگان واولاد شان باب است در مرتد وکسیکہ مرتد شد پناہ بخدای عرض کردہ شود

عه ای قبل الخصلة الجیدة ۱۲ ف

علیه الاسلام وکشف شبهته فان استمهل حبس ثلثة ایام فان تاب فیها

براو اسلام و دو کرده شود شبهه او پس اگر طلب مهلت کرد بند کرده شود تا سه روز پس اگر توبه کرد پس

ای التوجه ۱۲ ای الانتقال ۱۲ من الکفر لحصول المعصیة ۱۲ ف

والا قتل وهی بالتبری عن کل دین سوی الاسلام او عما انتقل الیه وقتله

خوب ورنه کشته شود و این توبه او به بیزار شدن اوست از هر دین بغیر از اسلام یا از انچه نقل کرده بسوی او و کشتن

علی قاتله لانه مستحق القتل بالارتداد ۱۲ ف — الی ان یعلم حاله ۱۲ ف

قبل العرض ترک ندب بلا ضمان ویزول ملکه عن ماله موقوفا فان اسلم

لان عوده مرجو ۱۲ ف

او پیش از عرض اسلام ترک استحباب است بغیر ضمان و زائل میشود ملک او از مالش موقوف پس اگر اسلام آورد

عاد وان مات او قتل ولحق بدارهم وحکم به عتق مدبره وام ولده

ملکه الی حاله ۱۲ ف — ای بلحاقه ۱۲ ف

باز گردد ملکیت او و اگر مرد یا کشته شد یا لاحق شد بدار شان و حکم کرده شود به آن آزاد میشود مدبر او و ام ولد او

ای صار حالا ۱۲ ف

وحل دین کان علیه وکسب اسلامه لوارثه المسلم وکسب ردته فی وقضی دین

و خلاص شود قرضیکه براو باشد و کسب اسلام او مر وارث مسلمان او را و کسب ردتش فیء است و ادا کرده شود

کل حال من کسب تلک وبطل نکاحه وذبحه وصح طلاقه واستیلاده ووقف

دین هر حال از کسب همه حال و باطل شود نکاح او و ذبح او و صحیح است طلاق او و استیلاد او و موقوف کرده شود

بیعه وباقی معاملاته ان اسلم نفذ منه وان مات او قتل ولحق وحکم به

ای بلحاقه

بیع او و دیگر معامله های او اگر اسلام آورد نافذ میشود از و و اگر مرد یا کشته شد یا لاحق شد و حکم کرده شد باو

بطل فان لحق وجاء مسلما قبل الحکم فکانه لم یرتد وان جاء بعده

بدار الحرب ۱۲   لحاقه ۱۲ ف

باطل شود پس اگر لاحق شده وآمد در حال اسلام پیش از حکم پس گویا که او مرتد نشده واگر آمد پس از و

وماله مع ورثته اخذه ولا یقتل مرتدة وتحبس حتی تسلم وصح تصرفها فی

ای مرتد منهم ۱۲ ف

ومالش همراه وارثان او باشد بگیرد آنرا وقتل کرده نشود زن مرتده وقید کرده شود تا که اسلام آورد وصحیح است تصرف او در

مالها وکسبها لورثتها وصح ارتداد صبی یعقل واسلامه ویجبر علیه

مال خودش وبهر وکسب آن مردار مالشان راست وصحیح است ارتداد کودکی که عاقل بود واسلام او وجبر کرده شود بر اسلام

ولا یقتل ان ابی فصل والبغاة قوم مسلمون خرجوا عن طاعة الامام

وقتل کرده نشود اگر انکار کرد فصل باغیان قومی است مسلمان خارج شده اند از فرمان امام

فیدعوهم الی العود ویکشف شبهتهم فان تحیزوا مجتمعین حل لنا

پس بخواند ایشانرا بسوی باز آمدن ودور کرده شود شبهه ایشان پس اگر جای گرفتند همه یکجای رواست مارا

قتالهم ابتداء ویجهز علی جریحهم ویتبع مولیهم ان کان لهم فئة

جنگ ایشان اول اگر تیغ کشیده شود بر مجروح ایشان ودر پس ایشان رویم مددگاران ایشان را اگر باشند مر ایشانرا لشکر

ولا نسبی ذریتهم وتحبس مالهم الی ان یتوبوا ونستعمل سلاحهم وخیلهم

لانهم مسلمون ۱۲ ف

وبند نمیکنیم ما اولاد ایشانرا وبند میکنیم مال ایشانرا تا آنکه توبه کنند واستعمال میکنیم سلاح ایشانرا واسپان ایشانرا

اي الاستعمال ۱۲ ف

عند الحاجة وباغ قتل عادلا ان ادعى حقيته ورثه كعكسه ولا يجب شئ

نزد حاجت و باغی کشت عادلی را اگر دعوی کرد حقیت او را میراث برد چنانچه عکس او و لازم نمیشود

بقتل باغ مثله كتاب الجنايات القتل العمد ضربه قصدا

بقتل باغی مثل خود کتاب است در جنایات قتل عمد ضرب قاتل است دانسته باچیزی

بما يفرق الاجزاء كنار ومحدد ولو من الخشب وبه يأثم ويجب القود

جدا میکند اجزا را مانند آتش و به چیزی تیز اگرچه از چوب بود و بدین گنهگار میشود و لازم میشود قصاص

اي الذي يفرق الاجزاء ۱۲

بلا كفارة وشبه العمد ضربه عمدا بغير ما ذكر وفيه الاثم والكفارة ودية

وله لاجماع الصحابة على ذلك ۱۲ عنايه

بی کفارت و شبه عمد زدن قاتل است دانسته بغیر آنچه مذکور شده است در وی گناه است و کفارت و

اي شبه العمد ۱۲ ف — خبر مقدم على المبتدء وهو قوله كفارة ۱۲ ف

مغلظة على العاقلة وهو فيما دون النفس عمد وفي الخطاء فعلا او قصدا

دیت مغلظ بر عاقله او و در کم از نفس عمد است و در خطا فعلی باشد یا قصدی

مثال للخطاء في الفعل ۱۲ ف — مثال للخطاء في القصد ۱۲ ف

كرميه عرضا فاصاب آدميا ومسلما ظنه صيدا او حربيا وما جرى مجراه

مانند تیر زدن او نشانه را پس برسد آدمی را یا مسلمانی را که گمان کرده او را شکار یا حربی و آنچه جاری شود در حکم

كنائم سقط على آخر فمات كفارة ودية عليها وفي القتل بسبب كحفر بئر

بسبب سقوطه ۱۲ ف

باشد مثل خفته که افتاد بر دیگری پس مرد کفارت و دیت است بر عاقله و در قتلی بسبب کندن چاه

كتاب الجنايات

ای علی العاقلة ۱۲ ف

ونحوه دیة علیها ولا ارث الا هنا ونقصان الصبی والانوثة والرق والجنون

و ما عدا آن دیت است بر عاقله و نیست میراث مگر اینجا و نقصان صبی و زنی و بندگی و دیوانگی

والعمی والزمانة وکفر الذمی ونقصان الاطراف هدر فی القود ولا یقاد

و نابینائی و شل شدنی و کفر ذمی و نقصان اطراف هدر است در قصاص و قصاص کرده نشود

ای لا یقیض ۱۲ منہ　ای وکذا لا یقتل لوالد ولده ۱۲ ف

سید بمملوکه ولو مشترکا ولا الوالد بولده وعبده وبمکاتب له وفاء ووارث

ای عبد ولده لانه عبده حکما قال ام ابنت والک لابیک

سید بمملوک خود اگرچه مشترک بود و نه پدر بپسر خود و بنده او و بمکاتب که ادا او فا دوارث

فتجب الکفارة ۱۲ ف　ای قود اکر جل ۱۲ ف

وسید ویسقط قود ورثه علی ابیه ولا یقاد الا بالسیف ویستوفی الکبیر

اراد به السلاح ۱۲ کافی

و سید باشد و ساقط میشود قصاصی که میراث برد بر پدر خود و قصاص کرده نشود مگر به شمشیر و بگیرد کلان

ای لسکر الکبیر ۱۲ ف　خبر مقدم ۱۲　ای صف المسلمین وصف الکفار ۱۲ ف

قبل کبر الصغیر قود الهما وفی قتل مسلم مسلما ظنه مشرکا عند التقاء الصفین

پیش از کلان شدن خود قصاص را بر ایشان و در کشتن مسلمان مسلمان دیگر را که گمان کرده او را مشرک وقت پیوستن دو لشکر

لانه خطاء فی المقصد ۱۲ ف

تجب الکفارة والدیة وفی موت بفعل نفسه وزید وسبع وحیة ثلث الدیة علی

زید　الفاعل　المفعول　الخ

لازم میشود کفارت و دیت و در موت بفعل نفس خود و زید و درنده و مار سوم حصه دیت است بر

زید ولا شیء بقتل مکلف شهر سیفا علی مسلم او عصا الا نهارا فی مصر والدیة

زید و نیست چیزی به کشتن مکلف که بیرون کند شمشیر بر مسلمان یا عصا را مگر در روز در شهر دیت

ــه فیقطعن الصبی والانثی والرقیق والمجنون والاعمی والزمن والذمی وناقص الاطراف بغیره ۱۲ ف　للعه لقوله ام من شهر علی المسلمین شیا فقد ابطل دمه ان نسیف غیره

كتاب الجنايات

او غيرها من الدواب ١٢

في ماله في غير مكلف والقيمة في قتل جمل صائل عليه ويجب القود فيما دون النفس

مثل الصبي والمجنون ١٢ ف

در مال او در غير مكلف وقيمت در قتل شتر حمله كننده بر او ولازم ميشود قصاص در كمتر از نفس

لامكان رعاية المماثلة فيها ١٢ ف

ان امكن المماثلة والا فلا كقطع اليد والرجل من المفصل وما رن الانف

وهو مالان منه ١٢ ف

اگر ممكن بود مماثلت و آنچه نبود نيست واجب نيشود مانند بريدن دست و پا از بند و نرمه بيني

لامكان رعاية المساواة فيها ١٢ ف

والاذن وكل شجة يمكن فيها رعاية المماثلة وفي عين قائمة ذهب ضوءها

ويجب القود ١٢ ف

و گوش و هر زخم كه ممكن بود در رعايت مشابهت و در چشمي ثابت كه رفته باشد روشنائي او

فيجعل على وجهه قطن رطب وتربط ويقابل عينه بمرآة محماة لا ان قلعت

لعدم المماثلة فيها ١٢ ف

پس بنهد بر روئش پنبه تر و بسته كرده شود و مقابله كرده شود با آئينه گرم نه اگر كنده شود

ولا في عظم الا السن فيقلع ان قلعت وتبرد ان كسرت ولا بين رجل

رعاية للمماثلة ١٢ ف

و نه در استخوان مگر دندان پس كنده شود اگر كنده شده و سوهان كرده شود اگر شكست باشد و نه در ميانه مرد

وامرأة وحر وعبد وبين عبدين والجائفة واللسان والذكر الا من الحشفة

و زن و آزاد و بنده و در ميان دو بنده و جائفه و زبان و ذكر مگر از حشفه

وخير المجني عليه ان كانت يد القاطع ناقصة او الشجة تستوعب ما بين

لوجود المماثلة ١٢ ف

و مخير كرده شود مجني عليه اگر باشد دست بريده ناقص يا بود زخم سرش در گيرنده در ميان

كتاب الجنايات

قرني المشجوج لا الشاج ويسقط القود بموت القاتل وبعفو ولي وصلحه

ہر دو گوشہ بریدہ نہ شدہ برید و ساقط میشود قصاص بموت قاتل و بہ عفو ولی　و صلح او

وللباقي حصته من الدية ويقتل جمع بفرد وبالعكس فان حضر ولي واحد

و مر باقی را حصہ ایست از دیت و قتل کردہ شود جمعی بیک فرد و بر عکس آن پس اگر حاضر بود ولی واحد

قتل له ويسقط حق الباقين ولا يقطع يدان بيد وعليهما نصف الدية

قتل کردہ شود برایش و ساقط شود حق باقیہا و بریدہ نشود دو دست برای یکدست و بر ہر دو نصف دیت

ويقاد عبد ان اقر بقود ومن رمى عمدا فنفذ منه الى اخر فماتا يقتص

و قصاص کردہ شود بندہ اگر اقرار کرد بقصاص و کسیکہ تیر انداخت قصدا پس گذشت از وی بدیگری پس مردند ہر دو قصاص

للاول وعلى عاقلته الدية للثاني ومن قطع يد رجل عمدا فعفي عن قطعه

گرفتہ شود برای اول و بر عاقلہ او دیت است برای دوم و کسیکہ قطع کرد دست شخصی قصدا پس عفو کرد از قطع آن

فمات منه ضمن قاطعه ديته في ماله ولو عفي عن الجناية او عن القطع وما يحدث

پس مرد از وی ضامن است قاطع دیت او را در مال او و اگر عفو کرد از جنایت یا از قطع و آنچہ حادث میشود

فمات منه فهو عفو عن النفس فالخطاء من ثلث ماله والعمد من كله والقود

پس مرد از وی پس آن عفو است از نفس پس خطاء از ثلث مال او ست و عمد از ہمہ او　و　قصاص

ای اثبات خصمہ ۱۲ ف

يثبت بدءً للورثة لا ارثا فلا يصير احدهم خصما عن البقية فلو اقام

ثابت شود برای وارثان نہ بمیراث پس نشود یکی از خصم ایشان از باقی ہا پس اگر قائم کرد

الغائب ۱۲ البينة ۱۲ ف

حجة بقتل ابيه غائبا اخوه فحضر يعيدها وفي الخطأ والدين لا والعبرة

ای العید بالبینة ۱۲

حجت بر قتل پدر خود غائبانہ از برادر او پس حاضر شد اعادہ کند آن را در خطاء و دین نہ و اعتبار

الفاء للتفريع ۱۲

بحال الرمي لا الوصول فتجب الدية على من رمى مسلما فارتد فوصل

حالت رمی راست نہ وصول را پس دیت لازم میشود بر کسیکہ تیر زد مسلمان را مرتد شد و رسید او را

كتاب الديات

الدية من الذهب الف دينار ومن الفضة عشرة الاف

کتاب است دیتہا دیت از زر ہزار دینار است و از نقرہ دہ ہزار

ای المقسم على اربعة اقسام ۱۲ ای ذات حول ۱۲

درهم ومن الابل مائة وهذه في شبه العمد رباع من بنت مخاض وبنت

درم است و از شتر یک صد است و این دیت در قتل شبہ عمد چہارم حصہ از بنت مخاض و بنت

ای ذات حولین ۱۲

لبون وحقة وجذعة وهي المغلظة وفي الخطاء اخماس منها ومن ابن

ای ذات اربعة احوال ۱۲ ای من تلک الاربعة المذکورة ۱۲ ف

لبون و حقہ و جذعہ و این دیت مغلظ است و در خطاء پنج حصہ است از انہا و از ابن

فیعطی من کل صنف عشرین ۱۲ عبد الرحیم ای اعتاقہ ۱۲ عبید

مخاض وكفارتهما عتق مؤمن فان عجز صام شهرين ولاء وصح رضيع

ای اعتاقہ ۱۲ ف

مخاض و کفارت این ہر دو آزادی مؤمن است پس اگر عاجز شد روزہ دارد دو ماہ پیاپی و درست است

کتاب الدیات

احد ابویه مسلم لا الجنین وللمرأة نصف ما للرجل فی النفس وما دونها والذمی

کہ یکی از مادر و پدر او مسلمان باشد نہ جنین و برای زن نیم آنچہ برای مرد است در نفس و آنچہ پست از نفس و ذمی

کالمسلم ففی الانف والحشفة والعقل واحدی الحواس وفی اللسان ان منع اداء

مانند مسلمان است پس در بینی و حشفہ و عقل و یکے از حواس و زبان اگر منع شدہ اداء

اکثر الحروف واللحیة وشعر الراس کل الدیة کما فی اثنین مما فی البدن وفی

اکثر حروف و در ریش و موی سر تمام دیت است چنانچہ در دو عدد از آنچہ در بدن ست و در

احدهما نصفها وفی اشفار العینین وفی احدها ربعها وفی کل اصبع عشرها

یکی از آن دو نصف آن است و در مژگان چشمان و در یکی از آن ہر دو چہارم حصہ است و در ہر انگشت دہم

وفی کل مفصل غیر الابهام ثلثه وفی مفصله نصفه کما فی کل سن وکل

و در ہر بند سوای ابہام ثلث او ست و در بند او نصف او ست چنانچہ در ہر دندان و ہر اندام

عضو ذهب نفعه بضرب ففیه دیة ولا قود فی الشجاج الا فی الموضحة عمدا

کہ بردہ فائدہ او بہ ضرب پس در آن دیت است و نیست قصاص در زخم سر مگر در موضحہ دانستہ

وفیها خطأ نصف عشر الدیة وفی الهاشمة عشرها والمنقلة عشر ها

و در آن بہ خطا نیم عشر دیت است و در ہاشمہ عشر آن است و در منقلہ عشر [illegible]

ونصفه وفي الآمة والجائفة ثلثها وفي جائفة نفذت ثلثاها والخارصة

ونصف آن ودر آمه وجائفه ثلث آن ودر جائفه که نافذه بود دو ثلث آنست ودر خارصه

والدامعة والدامية والباضعة والمتلاحمة والسمحاق حكومة عدل

ودامعه ودامیه وباضعه ومتلاحمه وسمحاق حکم عادل است

فيقوم بلا هذا الأثر ثم معه فقدر التفاوت بين القيمتين من الدية هو

پس قیمت کند بغیر این اثر پس به آن اثر پس قدر تفاوت در هر دو قیمت از دیت آن این است

هي وبه يفتى ويجب في أصابع اليد مع نصف الساعد نصف الدية

وبهمین فتوی شده است ولازم میشود در انگشتان دست همراه نیم ساعد نصف دیت

وحكومة عدل والكف تابع والعبرة للأصابع وفي أصبع زائدة وعين صبي

وحکومت عادل و کف دست تابع است واعتبار مر انگشتان را بود ودر انگشت زائد وچشم کودک

ولسانه وذكره حكومة عدل لو لم يعلم الصحة بما دل على نظره وكلامه

ودر زبانش وذکر او حکم عادل است اگر معلوم نبود صحت بانچه دلالت کند بر نظرش وسخنش

وحركة ذكره ولا يقاد جرح إلا بعد برء وعمد الصبي والمجنون خطاء

وحرکت ذکرش وقصاص گرفته نشود ریش مگر پس از به شدن وقصد کودک ودیوانه خطاء است

كتاب الجنايات

علقة غرة فالقت جنينا ١٢ ف

وعلى العاقلة الدية بلا كفارة وحرمان ارث ومن ضرب بطن امراة تجب

لان حكم الخطاء هكذا ١٢ ف — لانهما ليسا من اهل العقوبة ١٢ ف

و بر عاقله دیت است بی کفارت و حرمان از میراث و کسیکه زد شکم زنی را لازم می شود

اى جنينا ميتا ١٢ الان الظاهر ان موته بسبب الظاهر ١٢ كفايه

غرة خمسمائة درهم على عاقلته ان القت ميتا ودية كاملة ان حيا فمات

غره پنجصد درم بر عاقله او اگر بیفگند مرده را و دیت کامله است اگر زنده باشد پس مرد

الغرة لقتل الجنين والدية بقتل الام ١٢ ف

وغرة ودية ان ميتا فماتت الام ودية الام فقط ان ماتت فالقت ميتا

اى الام ١٢ ف

و غره و دیت است اگر مرده بود پس مرد مادر و دیت مادر است فقط اگر مرد پس افگند مرده

لانه قد مات تخمين ١٢ ف — لانه بدل نفسه فيرثه ورثته ١٢ ف

وديتان ان ماتت فالقت حيا فمات وما يجب في الجنين لورثته سوى ضاربه

و دو دیت اند اگر مرد پس انداخت زنده پس مرده آنچه لازم میشود در جنین برای وارثانش است بغیر زننده اش

وفي جنين الامة نصف عشر قيمته في الذكر وعشر قيمته في الانثى وما استبان

و در جنین کنیز نیم عشر قیمت اوست در ذکر و دهم حصه قیمتش در انثی و آنچه ظاهر شود

خلقه في جميع الاحكام ١٢ كافي

بعض خلقه كالتام وضمن الغرة عاقلة امراة اسقطت ميتا عمدا بدواء

بعضی خلقت او مانند تام است و ضامن شود غره را عاقله زنی که ساقط کرد مرده را دانسته بدارو

فيما يحدث في الطريق ١٢ — وهو المستراح ١٢

او بفعل اخر بلا اذن زوجها فصل ومن احدث في طريق العامة كنيفا

یا بکاری دیگر بغیر اذن شوهرش فصل است و کسیکه ساخت در راه عامه آب خانه

او میزابا او جرصنا او دکانا وسعہ ذلک ان لم یضر بالناس ولکل نقضہ

یا میزاب یا جرصن یا دوکان روا است او را این اگر ضرر نمیرسد بمردم و مرد ہریکی را است

ای الاحجور ۱۲

وفی غیر نافذ لا یسعہ بلا اذن الشرکاء وضمن عاقلتہ دیۃ من مات بسقوطہا

وان لم یخبر بہم ۱۲ ف

و در غیر نافذ روا نیست او را سوائی اذن شریکان و ضامن شوند عاقلہ او دیت آن کس را کہ مرد

ای ہلاک ۱۲ ف

کما لو وضع حجرا او حفر بیرا فی الطریق فتلف بہ نفس لا ان مات جوعا

بسقوط آن چنانچہ اگر نہاد سنگی را یا کندہ چاہ را در راہ پس ہلاک شد بہ آن نفسی نہ اگر مرد بہ گرسنگی

ای اختناقا ۱۲ ف

او غما وان تلف بہیمۃ ضمن ہو ان لم یاذن بہ الامام ورب حائط

یا بہ غم و اگر ہلاک شد چارپایہ ضامن شود او را اگر اذن نہ کردہ بود بہ آن امام و صاحب دیوارے

مال الی العامۃ وطلب نقضہ مسلم او ذمی ممن یملک نقضہ کالراہن

ای الی الطریق العامۃ ۱۲

کہ مائل بود براہ عامہ وخواست نقض او را مسلمانے یا ذمیا از ان کسان کہ مالک بود شکستن او را مانند

لان لکل واحد منہم النقض ۱۲ ف

یملکہ بفک رہنہ وولی الطفل والوصی والمکاتب والعبد التاجر

مالک او شود بہ رہا کردن رہن او را و ولی طفل و وصی و مکاتب و بندہ سوداگر

فلو لم ینقض فی مدۃ یمکن نقضہ ضمن ما لا تلف بہ وعاقلتہ النفس لا من طلب

لان ضمان المال علیہ ۱۲ ف

پس نہ شکست در مدتی کہ ممکن بود شکستن او را ضامن شود آن مال را ہلاک شدہ بآن و عاقلہ او النفس نہ آنکہ طلب کند

منه فباع وقبضه المشتری فسقط او طلب ممن لا یملك كالمودع ونحوه

ازو پس فروخت وقبض کرد آنرا مشتری پس افتاد یا طلب کرد از آنکه مالک نبود مانند مودع و مثل او

وان مال الی دار احد فله الطلب وان بنی مائلا ضمن بلا طلب وان طلب

واگر مائل شد بسوی خانه یکی پس مر او راست طلب و اگر بنا کرد مائل ضامن می شود بی طلب و اگر طلب کرد

احد الشركاء او حفر فی دار مشتركة فالضمان بالحصة فصل فی جنایة

یکے از شریکان یا کند چه در دار مشترکه پس ضمان بقدر حصه است فصل در جنایت

البهیمة ضمن الراكب ما اتلفه دابته الا ما نفحت برجلها او ذنبها او تلف

چارپایه ضامن میشود سوار آنچیز را که تلف کند دابه او مگر آنچه هلاک کرد بپای خود یا دم او یا هلاک کرد

ای الروث والبول ۱۲ ف

بما راثت او بالت فی الطریق سائرة او اوقفها لذلك او اصابت

بآنچه روث بول کرد در راه در حالت سیر تا استاده کردش برای آن یا رسید

وهو غیر الحصاة عند العرب ۱۲ ف

حصاة او حجرا صغیرا ونحوه ففقأت عینا وضمن بالكبیر والقائد

سنگریزه یا سنگ خورد یا مثل آن پس نابینا کرد چشم را و ضامن شود به کبیر و کشنده

او ماشیان ۱۲ ف

والسائق كالراكب الا ان الكفارة علیه فقط وان اصطدم فارسان

و راننده مانند سوار مگر به تحقیق کفارت بر اوست فقط و اگر مصادمه کرد دو سوار

قوله ضمن عاقلة آه لما روی عن علی انه اوجب علی کل واحد منهما جمیع الدیة ولان الصدمة من کل منهما [illegible] عنه فیضاف صاحبه و تترك تلف نفسه والحکم بعلمه ۱۲ شرح الیاس [illegible] ای صاحب العاقلة ای صاحب ضمن لان الکلب [illegible] یحمل علی الاتلاف من جهة المرسل السائق [illegible] فیضیف فعله الیه فکان الکلب آلة له [illegible] الاتلاف ۱۲ کافی قوله ضمن لان الکلب آلة [illegible] وان لم یکن سائقه لا یضمن لان الکلب عامل باختیاره فلا یضاف الاتلاف [illegible] الی المرسل لانه انقطع عنه فعل المرسل ۱۲ شرح الیاس قوله لا یضمن [illegible] لان الطیر لا یحمل السوق فصار وجوده وعدمه سواء ۱۲ کافی قوله ضمن [illegible]

ای کل واحد ۱۲ اف   عنه بان مشی خلفه ۱۲ اف

ضمن عاقلة کل دیة الآخر وان ارسل کلبا فاصاب فی فوره ضمن ان ساقه

ای بسرعة ۱۲ اف

ضامن میشود عاقلهٔ هر یک دیت دیگر را و اگر رها کرد سگ را پس رسید در همان ساعت ضامن شود اگر میرفت

ای المخلصة عن القید ۱۲ اف   وهو الذی یطعن الدابة بعود ۱۲ برجندی

وفی الطیر والدابة المنفلتة لا وان الراکب الناخس ضمن هو حتی النفحة

ای الناخس ۱۲ اف

در پرنده و چارپایهٔ خلاص شده نمیشود به تحقیق سوار و تیز کننده ضامن میشود و تا لگد زدن را هم

الحکم فی کل شاة کذلک لقصد القصاب لیس احترازیا ۱۲ اف

ویجب فی فقاء شاة القصاب ما نقص وفی عین البقرة والجزور والحمار

و لازم می شود در نابینا کردن گوسفند قصاب انچه ناقص شده در چشم گاو و شتر و خر

علة قید به لان جنایة فی النفس عمدا یوجب القود ۱۲ کفایه

والبغل والفرس ربع القیمة فصل ان جنی عبد خطاء دفعه سیده

علی فی النفس وما دونها وانما قید بخطاء لانه عمدا ۱۲ کافی   علی حر وعبد فی النفس او فی ما دونها ۱۲ ف

و اشتر و اسپ چهارم حصه قیمت است فصل اگر جنایت کرد بنده به خطاء بدهد سید او

ای الجنایة ۱۲ اف   وان کان کجنایة ۱۲ اف

بها او فداه بارشها حالا فان وهبه او باعه او اعتقه او دبره او استولدها

ای عبد ۱۲ اف

او را به بدل آن یا فدیه کند او را بتاوان او حالا پس اگر هبه کرد او را یا فروخت یا آزاد کرد یا مدبر کرد

علة فقط لانه بهذه التصرفات صار مختار الفداء ۱۲ عنایة

ولم یعلم بها ضمن الاقل من قیمته ومن الارش وان علم بها غرم الارش

ای السید بالجنایة ۱۲ اف

یا ام ولد کرد و عالم نبود به آن ضامن شود اقل را از قیمت او و از ارش او و اگر عالم بود بآن تاوان دهد ارش را

ودیة العبد قیمته فان بلغت هی دیة الحر وقیمة الامة دیة الحرة نقص

و دیت بنده قیمت او ست اگر رسید آن قیمت به دیت آزاد و قیمت امة دیت حره را کم کرده شود

کتاب الدیات

من كل عشرة وفي الغصب قيمته ما كانت وما قدر من دية الحر قدر من قيمته

از هر یک عشر را و در غصب قیمت او هر چند که باشد و آنچه مقدر شده از دیت آزاد مقدر کرده شود از

وفي فقأ عيني عبد دفعه سيده واخذ قيمته او امسكه بلا اخذ النقصان

ای العبد ۱۲

قیمت او و در فقاء هر دو چشم بنده بدست مالک او دیگر قیمت او نگهدارد او را بغیر از گرفتن نقصان

ثانية او بجنبته ۱۲

وان جنى مدبر او ام ولد ضمن السيد الاقل من قيمته ومن الارش فان جنى

و اگر جنایت کرد مدبر و ام ولد ضامن میشود مالک اقل را از قیمت او و از ارش پس اگر جنایت کرد

اخرى شارك ولي الثانية ولي الاولى في قيمة دفعت اليه بقضاء او ليست

دیگر شریک شود ولی دوم ولی اولین را در قیمتی که داده شده است او را بحکم قاضی زیرا که نیست

في جنايتها الا قيمة واحدة واتبع السيد او ولي الاولى ان دفعت بلا قضاء

القيمة ۱۲

در رضا یا ... مگر یک قیمت و تابع شود مالک را یا ولی نخستین را اگر داده شد بغیر از حکم قاضی

ومن غصب صبيا حرا فمات معه فجأة او بحمى لم يضمن وان مات بصاعقة

ای فی صبیه ۱۲

و کسی که غصب کرد صبی آزاد را پس مرد نزد او ناگهانی یا به تپ ضامن نخواهد شد و اگر مرد بصاعقه

ای جعل العبد ودیعة عنده ۱۲

او نهش حية ضمن عاقلته الدية كما في صبي اودع عبدا فقتله فان تلف

ای عاقلة الغاصب ۱۲

یا بگزیدن مار ضامن میشود عاقله او دیت را چنانچه در صبی امانت نهاده شده بنده پس کشت اگر تلف کرد

مالاً بلا ایداع ضمن وان تلف بعده لا **فصل فی القسامة** میت

مال را بغیر ایداع ضامن شود و اگر هلاک کرد پس از ان ضامن نشود فصل است در قسامت یک مرده

بدجرح او اثر ضرب او خنق او خروج دم من اذنه او عینه وجد فی محلة

که بدان زخم یا نشانی ضرب یا خنق یا بیرون شدن خون از گوش او یا چشم او یافته شده در محلهٔ

او اکثره او نصفه مع راسه لا یعلم قاتله وادعی ولیه القتل علی اهلها او بعضهم

یا اکثر او یا نصف او همراه سر او که معلوم نباشد قاتل او و دعوی کرد ولی او قتل را بر اهل آن یا بر بعض آنها

حلف خمسون رجلاً احراراً مکلفاً منهم یختارهم الولی بالله ما قتلنا ولا

قسم خورد پنجاه مرد آزاد که آزاد باشند و مکلف از آنها که پسند کند ایشان را ولی قسم بخدای که نه قتل کردیم و نه

علمنا له قاتلاً الولی ثم قضی علی اهلها بالدیة وان ادعی علی واحد من

میدانیم او را قاتل نه ولی پستر حکم کند بر اهل آن به دیت و اگر دعوی کرد بر یکے از

غیرهم سقطت القسامة عنهم فان لم یکن فیها کرر الحلف علیهم

غیر ایشان ساقط می شود قسامت از ایشان پس اگر نباشند در ایشان مکرر کرده شود سوگند بر آنها

الی ان یتم ومن نکل حبس حتی یحلف لا ان خرج الدم من فمه

تا آنکه تمام شود و کسی که نکول کرد بند کرده شود تا که قسم خورد نه اگر بر آید خون از دهن او

او دبره او ذكره وفي قتيل على دابة يسوقها رجل فالدية على عاقلته

يا مقعد او ما از خار او دو در قتيلي كه بر چار پايه باشد كه ميراند او را شخصي پس ديت بر عاقلهٔ او ست

في حكم الدية ١٢ ف

والراكب والقائد كالسائق وعلى دابة بين قريتين على اقربهما وفي

وسوار وكشنده مانند راننده است وبر چار پايه كه در ميان دو ده بود بر نزديكترين آن دو است ودر

لان الدار في يده ١٢ عناية

دار رجل عليه القسامة وتدي عاقلته ان ثبت انها له بالبينة وعاقلة

خانهٔ مردي كه بر وقسامت بود و ديت دهد عاقلهٔ او اگر ثابت شد كه آن مراد او است به بينه و عاقلهٔ

ورثته ان وجد في دار نفسه والقسامة على اهل الخطة دون السكان

وارثان او اگر يافته شد در خانهٔ خودش وقسامت بر اهل املاك است نه باشندگان

اي كل اهل الخطة ١٢ ف

والمشترين فان باع كلهم فعلى المشترين وفي دار مشتركة على عدد

وخريداران پس اگر فروختند همه آنها پس بر خريداران است ودر خانهٔ مشترك بر قدر شمار

اي في الفلك ١٢ ف

الرؤس وفي الفلك على من فيه وفي مسجد محلة على اهلها وفي سوق

سرها است ودر كشتي بر كسي كه در آن است ودر مسجد محله بر اهل محله است ودر بازار

لان التدبير اليه ١٢ ابو المكارم

مملوك على المالك وفي غير مملوك والشارع والسجن والجامع لا قسامة

مملوك بر مالك است ودر غير مملوك وراه عامه وقيد خانه ومسجد جامع نيست قسامة

كتاب الديات

لانه مال العامة ۱۲ ف

والدية على بيت المال وفي برية لا عمارة بقربها او بماء يمر به هدر ومستحلف

بحيث لا يبلغ الصوت اليها ۱۲ ف

و دیت بر بیت المال و در بیابان که آبادان نبود نزدیک وی یا به آبیکه گذشته بآن هدر است و مستحلف که

قال قتله زيد حلف ما قتلته ولا عرفت له قاتلا غير زيد ويبطل شهادة بعض

للقتيل ۱۲ — للقتيل ۱۲ ف

گفت او قتل کرد او را زید سوگند کرد که نه قتل کردم او را و نمی شناسم قاتل او را سوای زید و باطل میشود شهادت

اهل المحلة بقتل غيرهم او واحد منهم وفي رجلين في بيت وجد احدهما

اذا ادعى الولي عليه ۱۲ ف

اهل محله بر قتل سوای ایشان یا یکی از ایشان و در دو مرد در خانه که یافته شد یکی از ان — هر دو

قتيلا ضمن الاخر ديته قتيل قرية امرأة كرر الحلف عليها وتدي عاقلتها

اي الرجل الاخر ۱۲ ف — الى ان يتم خمسون ۱۲ برجندي

قتیلی را ضامن شود دیگری دیت او را کشته ده زن تکریر کرده شود حلف بر آنها و دیت دهد عاقله او

فصل في العاقلة العاقلة اهل الديوان لمن هو منهم تؤخذ من عطياتهم

فصل است در عاقله عاقله اهل دفتر است برای کسیکه از ایشان است گرفته شود از مواجب ایشان

بذلک ورد الحدیث ۱۲ ف فیاخذ من واحد منهم في سنة واحدة درهم او درهم وثلث ۱۲

متى خرجت وحيه لمن ليس منهم يؤخذ من كل في ثلث سنين ثلثة دراهم او اربعة

اي من اهل الديوان ۱۲ ف — ابتداءها من وقت القضاء ۱۲ برجندي

وقتیکه خارج شود و قبیله اوست برای کسیکه نباشد از اهل دفتر گرفته شود از هر یک در سه سال سه درهم یا چهار

ای وان لم يتوافر ۱۲ ابو المكارم

وان لم يسع الحي ضم اليه اقرب الاحياء نسبا الاقرب فالاقرب في الباقي

و اگر طاقت نداشت قبیله ضم کرده شود با او نزدیکترین قبایل از روی نسب نزدیکتر پس نزدیک تر در باقی

كتاب المعاقل

صـ الاكثر من المقدر فيضم الاقرب والاقرب ليحصل التخفيف بتكثر العاقلة ۱۲ هدايه

تتبع التناصر ۱۲ ف — لان النصرة بهم ۱۲ ف — ای حی مولاه ۱۲ ف

علی الجانی والقاتل کاحدهم وللمعتق حی سیده وللمولی لموالاة مولاه وحیه

لانه الاصل فی الجنایة ۱۲ ف — قال علیه السلام مولی القوم علیهم ۱۲ ف

برجنایت کننده کشته شده مانند یکی از ایشان است و مر آزاد شده را قبیلهٔ سید وست و برا مولی مولاة قوم او وست قبیلهٔ او

للعاقلة ۱۲ ف

والمعتبر فی العجم اهل النصرة سواء کانت بالحرفة او غیرها ومن لا عاقلة له

کقرب المحلة ونحوه ۱۲ ف

ومعتبر در عجم اهل مدد است برابر است در کسب باشند یا در غیر آن و کسیکه نباشد عاقله مر او را

بسبب العمد والخطاء ۱۲ فخر الدین

یعطی من بیت المال ان کان والا فعلی الجانی ولا تتحمل العاقلة ما یجب بنفس القتل

ای وان لم یوجد بیت المال ۱۲ ف

داده شود از بیت المال اگر باشد واگر نه پس بر جانی است و بار نمیکند عاقله آنچه واجب میشود به نفس قتل نه آنچه

الا ما یجب بصلح او اقرار لم یصدقه العاقلة وعمد سقط قوده بشبهة او قتل

واجب می شود به صلح یا به اقرار که راست ندانند او را عاقله و بقتل عمد ساقط میشود قصاص بشبهه یا بکشتن

ای اله یجب المال فی تلک الصور ۱۲

ابنه عمدا ولا جنایة عبد وعمد وما دون ارش الموضحة بل علی الجانی

ای لا تتحمل العاقلة ۱۲

پسر خود را دانسته و نیست جنایت بنده و عمد و کم از ارش موضحه بلکه بر جانی است

کتاب الاکراه هو فعل یوقعه بغیره فیفوت به رضاه او یفسد به اختیاره

ای الاکره ۱۲ ف — ای رضا الغیر ۱۲ ف

کتابیست در بیان اکراه آن کاریست که واقع کند او را بر دیگری پس فوت میشود به او رضای کسی یا فاسد میشود بآن اختیار وی

ای شرط تحققه اربعة الاول

مع بقاء اهلیته وشرطه قدرة الحامل علی ایقاع ما هدد به سلطانا کان او لصا

بحث الاسقاط عند الغطاب ۱۲ شرح الیاس

باوجود بقاء اهلیتش و شرطش قدرت حامل است به واقع کردن آنچه ترسانیده شود بدان بادشاه باشد یا دزد

والثالث ۱۲ — اي المضطر الى الفعل طبعا ۱۲ ف

وخوف الفاعل بيقاعه وكون المكره به متلفا نفسا او عضوا وهو الملجي

اي والثاني ۱۲ — والالم يوجد الاكراه وهو ظاهر ۱۲

وخوف فاعل از واقع کردنش و بودن مکره به آن هلاک کننده نفس یا اندام وآن ست اضطرار آرنده

او موجبا غما يعدم الرضاء والفاعل ممتنعا عما اكره عليه قبله لحقه

اي الرابع ۱۲ ف

یا واجب کننده باشد غم را که زائل کند رضا را و بودن فاعل امتناع آرنده از انچه اکراه شده است بروپیش ازجهت

كما في اتلاف مال الغير ۱۲ ف — اي المضطر كقتل واتلاف عضو ۱۲ ف

او لحق آخر او لحق الشرع فلو اكره بالملجي وغيره على بيع ونحوه او اقرار فسخ او امضى

كالزنا وشرب الخمر ۱۲ كافي

حق بنده یا برای حق دیگرے یا برای حق شرع پس اگر اکراه کرده شد باضطرار آرنده یا غیرو بر بیع یا مانند آن یا اقرار

المبيع ۱۲ ف — فلا يبقى حق الرجوع للبائع ۱۲ ف

ويملكه المشتري ان قبض فيصح اعتاقه ولزمه قيمته فان قبض ثمنه او سلم طوعا نفذ

للجازة على الملك وقد وجد ۱۲ ف — اي صح ۱۲ ف

ومالک میشود او را مشتری اگر قبض کرده بود پس درست است عتاق او ولازم شود بروی قیمتش و اگر قبض کرد ثمن را یا سپرد برضا

اي الاكراه الملجي كالاكراه بتلف النفس او العضو ۱۲ ف

وحل بالملجي شرب الخمر واكل الميتة ونحوه حتى ان صبر اثم ورخص باظهار الكفر مطمئنا

اي بالملجي ۱۲

میشود وحلال میشود بملجی خوردن شراب وخوردن میته ومانند آن تا اگر صبر کرد گنهگار شود ورخصت شده است با آن اظهار کفر

اي الاعتقاد ۱۲ ف

قلبه بالايمان وبالصبر اجر واتلاف مال مسلم وضمن الحامل لا قتل فيقاد هو فقط وصح نكاحه

اي لا رخص الملجي قتله ۱۲ ف — اي الا الفاعل ۱۲ ف

بحالیکه مطمئن باشد دل او بایمان و بصبر کردن اجر یابد وهلاک کردن مال مسلمان وضامن میشود حامل نه قتل ولیکن قصاص کرده شود او فقط ودرست است نکاح او

اي اعتاقه ۱۲ ف

وطلاقه وعتقه ورجع بقيمة العبد ونصف المسمى ان لم يطأ ونذره ويمينه

الا انه يصح نذره ويمينه ۱۲ ف

وطلاق او وعتق او ورجوع کند بقیمت بنده ونصف مسمی اگر وطی نکرد ونذر او وسوگند او

المسمى آه لان نصف المهر كان في معرض السقوط ... بالطلاق قبل الدخول ... الحامل والفاعل كانه آلة فيه ۱۲ من

اي في الايلاء ١٢ ف

وظهاره ورجعته وايلاءه وفيئه فيه واسلامه بلا قتل لو رجع لا ابراؤه

اي لو اكره على الكافر فاسلم ثم ارتد لا يقتل ١٢

وظهار او ورجعتش وايلاء او وفي او در آن واسلام او بلغير قتل اگر رجوع كند نه ابراء ش

لان الاكراه يوجد منه وهو دارئ للحدود ١٢

وردته وان زنى حد الا اذا اكرهه السلطان كتاب الحجر هو منع نفاذ

لان الاكراه من غير السلطان لا يتحقق ١٢

وردتش واگر زنا كرد حد زده شود مگر وقتيكه اكراه كند بر وى بادشاه كتاب در حجر آن منع جريان

لنقصان عقله ١٢　　اي اقرار العبد ١٢ سعه

القول بسبب الصغر والجنون والرق وضمنوا بالفعل واخر اقراره بمال وعجل

لانه عديم العقل ١٢ ف　　لما ان الحجر لا يجري في الافعال ١٢ افسر

قول است بسبب او خردي است و ديوانگي و رق است و ضامن ميشوند بفعل و مؤخر كرده شود اقرار او بمال و تعجيل

هو الذي يعلم الحيل للناس ١٢ افه

بحد وقود ولا يحجر بسفه وفسق ودين وحجر مفت ماجن وطبيب جاهل

لانهم عقلاء مخاطبون ١٢ ف

كرده شود بحد و قصاصش و بند كرده نشود بسبب كم عقلي و فسق و دين و بند كرده شود مفتي ماجن و طبيب جاهل

اي غير عاقل ١٢

ومكار مفلس واذا بلغ غير رشيد لم يسلم اليه ماله حتى يبلغ خمسا وعشرين سنة

و كرايه كش مفلس هرگاه بالغ شود بغير عقل سپرده نشود او را مالش تا وقتيكه برسد به بيست و پنج سالگي را

اعانة له على ذلك ١٢ فخ

وصح تصرفه قبله وبعده فيسلم اليه بلا رشد وحبس القاضي المديون لدينه

لانه تصرف في ماله ١٢　　بعجزه ١٢ ف

و صحيح است تصرف او پيش از آن و پس از آن پس سپرده شود او را بغير از رشد و بند كند قاضي مديون را براي دين او

وقضى دراهم دينه من دراهمه ودنانيره من دنانيره وباع كلا لقضاء الاخر لا عرض

لاتحاد جنسهما ١٢

و ادا كند دراهم دين او از دراهم او و دنانير او را از دنانير او و بفروشد هر يكي را براي ديگر نه رخت او را

كتاب الحجر

ص قيمتها لقربه عنه ١٢ ف

وعقاره ومن افلس ومعه عرض شراه فبائعه اسوة للغرماء وبلوغ الغلام بالاحتلام

وزمین او را و کسی که مفلس شد نزد او رخت بود که خریده است او را پس بائع او برابر است برای غرما و بالغ شدن

والاحبال والانزال والجارية بالاحتلام والحيض والحبل فان لم توجد فحين تتم لهما

باحتلام است و به حامله کردن و انزال شدن و بالغ شدن دختر باحتلام است و حیض و حامله شدن پس اگر یافته نشد اینها پس وقتیکه تمام شد

خمس عشر سنة وبه يفتى وادنى مدته اثنتي عشر سنة ولها تسع فصدقا فيه ان اقرا به

ای مدة البلوغ

هر دو را پانزده سال و بهمین فتوی شده و کمتر مدت بلوغ کودک دوازده سالگی است و برای دختر نه سال پس راست گوی داشته شد

الثابت بالرق ۱۲

كتاب الاذن الاذن فك الحجر واسقاط الحق ثم يتصرف العبد لنفسه باهليته

ای لعبد الاذن ۱۲

کتاب است در اذن دادن خلاصی بنده او ساقط کردن حق پس تصرف کند بنده برای جان خود باهلیت او

لانه تصرف لنفسه لا له ۱۲ فخر

فلم يرجع بالعهدة على سيده ولو اذن يوما فهو مجور الى ان يحجر ولو اذن في نوع

پس رجوع کرده نشود به عهده بر مالک خود اگر اذن کرده شد یک روز پس او ماذون است تا که محجور شود و اگر اذن کرده شد

ای بالاخرى ۱۲ ف

عم اذنه ويثبت صريحا ودلالة كما اذا راه سيده يبيع ويشترى وسكت ولو بغبن فاحش

ای العبد ۱۲ ف   فانه يصير ماذونا ۱۲ فخر الدين

عام میشود اذن او و ثابت میشود صریحا و دلالة چنانچه هرگاه دید او را سید او میفروشد و میخرد و خاموش شد اگرچه

ويوكل بهما ويرهن ويرتهن ويتقبل الارض ويأخذها مزارعة ويشترى بذرا يزرعه

بود وکیل بگیرد بهر دو و رهن کند و رهن بگیرد و قبول کند زمین را و بگیرد آنرا بمزارعت و بخرد تخم که بکارد او را

ويشارك عنانا ويدفع المال ويأخذه مضاربة ويستأجر ويوجر نفسه ويقر بوديعة

و شرکت عنان کند و بدهد مال را بدیگر و دادرا به مضاربت و به اجاره بگیرد و به اجاره بدهد نفس خود را و اقرار کند به ودیعت

وغصب ودين ولو بعد الحجر ويهدي طعاما يسيرا ويضيف من يطعمه ومن يعامل ويحط من

اذ فيه استجلاب التجارة ۱۲

و غصب و قرض اگرچه پس از حجر بود و هدیه کند طعام اندکی را و مهمانی دهد کسی که نان می دهد او را و کسی که با او معامله کند و کم کند

الثمن بعيب قدر ما عهد ولا يتزوج ولا يزوج ولا يكاتب قيفه وكل دين وجب بتجارة او

از ثمن بسبب عیب قدر معهود را و نه تزوج و نه تزویج کند و نه مکاتب کند بنده خود را و هر قرض که لازم شده باشد به تجارت

بما هو في معناها كغرم وديعة وغصب وامانة جحدها وعقر وجب بوطي مشتراه بعد الاستحقاق

اي انكرها ۱۲ ف

یا به آنکه در معنی تجارت است مانند غرم ودیعت و غصب و امانت که منکر شده آنرا و عقری که لازم شده بسبب وطی خرید شده پس از

خبر ان ۱۲ — اي وتعلق بكسبه ۱۲ ف

يتعلق برقبته فيباع فيه ويقسم ثمنه على الحصص وبكسب حصل قبل الدين او بعده وبما وهب

استحقاق متعلق میشود برقبه او پس فروخته شود در آن و تقسیم شود قیمت او بر حصه‌ها و بکسبش که حاصل شده پیش از دین یا پس از آن و به آنچه

اي خربه السيد عليه ود قرر ۱۲ ف

لا بما اخذه سيده قبل الدين وطولب بما بقي بعد عتقه وللسيد اخذ غلة مثله مع وجود الدين

لثبوته في ذمته ۱۲ ف

گردد بانچه گرفته آنرا سید او پیش از دین و طلب کرده شود بانچه باقی مانده پس از عتق او و مر سید راست گرفتن غله او با وجود دین

والباقي للغرماء ويحجر ان ابق او مات سيده او جن مطبقا او لحق بدار الحرب مرتدا

و باقی غرما راست و بند کرده شود اگر گریخت یا مرد سید او یا دیوانه مطلق شد یا به دار حرب پیوست مرتد شده

کتاب الاذن

او حجر علیه بشرط ان یعلم هو و اکثر اهل سوقه و الامة ان استولدها و ضمن قیمتها للغریم

یا بند کرده شد بشرطیکه بداند او و آن و اکثر اهل بازار و کنیزک اگر ام ولد کرد او را صاحب او و ضامن شود قیمت آنرا برای

المحاط دینه ماله و رقبته ۱۲

و لو شمل دینه ماله و رقبته لم یملک سیده ما معه فلم یعتق عبده باعتاقه و بیع من سیده

واگر شامل شد این بالش را و گردنش را مالک نمیشود سید او آنچه با اوست پس آزاد نمیشود بنده باعتاق او و بخرد از سید خود

لان السید اجنبی من ماله ۱۲

بالقیمة و سیده منه بها او باقل فان باع باکثر نقض او حط الفضل و بطل ثمنه ان سلم

باقیمت و سید او از و بآن یا بکمتر پس اگر فروخت به اکثر نقض کند یا کم کند فضل را و باطل شود ثمن او اگر تسلیم کرد

کلمة من بیانیة ۱۲ ف ای من

مبیعه قبل قبضه و له حبس مبیعه لثمنه و صح اعتاقه مدیونا و ضمن سیده الاقل من قیمته و

لان البائع یملک ذلک ۱۲

مبیعه او پیش از قبض او و برای وی هست بند کردن مبیع او برای قیمت او و صحیح است اعتاق او مدیون را و ضامن شود سید او اقل

بالاذن و لالة ۱۲ ف تحنیند بیاع ۱۲ ف

دینه و لو اشتری و باع ساکتا عن اذنه و حجره فهو ماذون و لا یباع لدینه الا اذا اقر سیده

دین او و اگر خرید و فروخت در حالت سکوت از اذن او و حجر پس او ماذون است و فروخت نشود برای دین او مگر وقتیکه اقرار کند سید او

باذنه و تصرف الصبی ان نفع کالاسلام و الاتهاب صح بلا اذن و ان ضر کالطلاق و

باذن خود و تصرف بچه اگر نافع بود مانند اسلام و قبول کردن هبه صحیح است به غیر اذن و اگر مضر بود مثل طلاق و

ای لا یصح تصرفه ۱۲ ف — ای وقف

العتاق لا و ان اذن به و ما نفع و ما ضر کالبیع و الشراء علق باذن ولیه بشرط

عتاق نه اگر چه اذن شده باشد به آن و آنچه نافع و مضر بود مانند بیع و شرا معلق شود باذن ولی او بشرط

ان يعقل البيع سالبا والشراء جالبا ووليه ابوه ثم وصيه ثم جده ثم وصيه

للمبيع ١٢ ف — للمبيع ١٢ ف

اینکه بفهمد بیع را سالب و شرا او را جالب و ولی او پدرش بود پس وصی او پس جد او پس وصی او

ثم القاضي ووصيه ولو اقر بما معه من كسبه او ارثه صح

كتاب الوصايا

هي

پس قاضی یا وصی او و اگر اقرار کرد بانچه همراه او بود از کسبش یا از ارثش صحیح باشد کتاب است در بیان وصیت ها آن

ايجاب بعد الموت وندبت باقل من الثلث عند غنى ورثته واستغنائهم

ایجاب است پس از موت و مستحب است به کمتر از ثلث نزد غنی ورثه اش و استغنا شان

ای کما ندب ترک الوصیة ١٢ ف — بان اوصی لرجل لما فی بطن امته ١٢

بحصتهم كتركها بلا احدهما وصحت للحمل وبه ان ولدت لاقل من مدتها من وقتها

لتیقن وجوده حین الوصیة ١٢ ف — ای وقت الوصیة

بحصه خود مانند ترکش بغیر یکی ازین هر دو صحیح است برای حمل و به حمل اگر زاییده بعد از کم از مدت خود از وقت خود و این

والاستثناء في وصية بامة الا حملها ومن المسلم للذمي وبعكسه بالثلث للاجنبي

و استثناء در وصیت او به کنیزک مگر حمل آن و از مسلمان برای ذمی و بعکس آن و به ثلث مر اجنبی را

لا في اكثر منه ولا لوارثه وقاتله مباشرة الا باجازة ورثته ولا من صبي ومكاتب وان ترك

نه در زیاده ازین و نه وارثش را نه قاتلش را که مباشرت بود مگر باجازه ورثه او و نه از کودک و مکاتب اگرچه ترک کرد بلود

لان زمان الحکم بعد الموت ١٢ ف

وفاء وقدم الدين عليها وتقبل بعد موته وبطل قبولها وردها في حيوته وبه يملك

ای دبالقبول خاصة ١٢ ف

وفا را و مقدم کرده بود دین بر آن و قبول کرده شود بعد مرگ او و باطل شود قبول آن و رد آن در زندگانی او و به آن مالک شود

كتاب الوصايا

الا اذا مات موصیه ثم هو بلا قبول فهو لورثته وله ان یرجع عنها بقول صریح

اگر وقتیکه فوت شود موصی او بشرط ولی قبول کردن پس آن مر وارثش راست مراورا هست که رجوع کند از آن بقول صریح

او فعل یقطع حق المالك عما غصب عنه امرا او یزید فی الموصی به ما یمنع تسلیمه الا به

یا بفعلی که قطع کند حق مالک را از آنکه غصب شده از وی چنانچه گذشت یا زیاده کند در موصی به آنچه منع کند تسلیمش را مگر بآن

كلت السويق بسمن والبناء وتصرف يزيل ملكه كالبيع والهبة لا بغسل ثوب اوصى به

مانند خلط کردن ستو به روغن و بناء و تصرفی که زائل کند ملکش مانند بیع و هبه نه بشستن جامه که وصیت کرده بود بآن

ولا بجحودها وتبطل هبة المريض ووصيته لمن نكحها بعدها كاقراره ووصيته وهبته

و نه بانکار از آن باطل میشود هبه مریض و وصیت او برای کسیکه نکاح کرد آنرا پس آن زن مانند اقرارش و وصیتش و هبه اش

لابنه كافرا او عبدا ان اسلم او عتق بعد ذلك وهبة مقعد ومفلوج واشل ومسلول

برای پسر او که کافر باشد یا بنده اگر اسلام آورد یا آزاد شده پس از آن و هبه مقعد و مفلوج و اشل و مسلول

من كل ماله ان طال مدته ولم يخف موته والا فمن ثلثه وان اجتمع الوصايا قدم الفرض

از همه مالش اگر دراز شده مدت او و خوف نمیکرد مرگ او را در پس از ثلث او و اگر جمع شد وصایا مقدم کرده شود فرض

وان تساوت قوة قدم ما قدم وان وصى بحج احج عنه راكبا من بلده ان بلغ نفقته

و اگر برابر باشند از روی قوت مقدم کرده شد آنچه مقدم بود و اگر وصیت کرد بحج حج کرده شود از او سواری از ملک او اگر برسد

كتاب الوصايا

ذلك والا فمن حيث تبلغ فان مات حاج في طريقه واوصى بالحج عنه يحج من بلده

حج كردن را ورنه پس از هر جا كه برسيد پس اگر مرد حاجى در راه و وصيت كرد به حج كردن از و حج كرده شود از ملك او

وفي وصيته بثلث ماله لزيد وسدسه للاخر ولم يجيز وا بثلث وبثلثه له وكله لاخر

و در وصيت او به ثلث مال او براى زيد و سدس براى ديگر و اجازه نكردند سه حصه كرده شود و به ثلث او مر زيد را و به همه او مر ديگرى

ولم يجيز وا ينصف وقالا يربع ولا يضرب الموصى له باكثر من الثلث عند ابى حنيفة

و اجازه نكردند نيم كرده شود و گفته اند كه مربع كرده شود و نگيرد موصى له به زياده از ثلث نزد ابى حنيفه رحمة الله ر ح

الا في المحاباة والسعاية والدراهم المرسلة وبمثل نصيب ابنه صحت وبنصيبه لا والعبرة

مگر در محاباة و سعايه و دراهم مرسله و بمثل حصه پسرش صحيح ست و بنصيبش صحيح نميشود و اعتبار

بحال العبد في التصرف المنجز فان كان في الصحة فمن كل ماله والا فمن ثلثه والمضاف الى

بحال بنده ست در تصرف حالى پس اگر بود در صحت در پس از همه مال او و ورنه پس از ثلثش و تصرف منسوب سوى

موته من الثلث وان كان في الصحة والمرض صح منه كالصحة واعتاقه ومحاباته

موتش از ثلث ست و اگر باشد در صحت و مرض صحيح ست از و مثل صحت و اعتاق او و محاباة او

وهبته وضمانه ووصيته فصل في الاقارب وغيره جاره من لصق به وصهره كل

و هبه و ضمان او و وصيت او فصل است در بيان اقارب و غير همسايه او كسى ست كه پيوسته باشد با و و صهر ش هر

ذی رحم محرم من عرسه واهل عرسه ختنه کل زوج ذات رحم محرم منه والاهل بنیه

ذی رحم محرم از جانب زنش واهل اوزن او وختن او هر زوج ذات رحم محرم از وی است و آل واهل فارسیست

والاقاربه وذو انسابه محرماته فصاعدا من ذی رحمه الاقرب فالاقرب غیر الوالدین والولد وفی

وخویشاوندان او وصاحب انسابش محرمانش وزیاده از ذی رحم او نزدیک پس نزدیک سوای والدین وولدش ودر

ولد زید للذکر والانثی سواء وفی ورثته ذکره کالانثیین وفی بنی فلان الانثی منهم

ولد زید نر وماده برابرست ودر ورثه او نر او مثل دو ماده ست ودر بنی فلان ماده از ایشان ست

وبطلت الوصیة لموالیه فیمن له معتقون ومعتقون وصحت بخدمة عبده

وباطل میشود وصیت بر موالی او در کسانیکه برای او معتقان ومعتقان باشند وصحیح ست بخدمت بنده اش

وسکنی داره مدة معینة وابدا وبغلتهما فان خرجت الرقبة من الثلث سلمت الیه والا

وسکونت خانه اش مدت معینه است وهمیشه وبحاصل اینها پس اگر خارج شد رقبه از ثلث سپرده شود با ورثه

قسمت الدار اثلاثا وتهایئوا العبد وبموته فی حیوة موصیه تبطل وبعد موته

قسمت کرده شود به سه حصه ونوبت مقرر کنند در بنده وبموت او در زندگی موصی وباطل شود وپس موت او

یعود الی الورثة وبثمرة بستانه ان مات وفیه ثمرة له هذه فقط فان ضم

عود میکند بسوی ورثه وبمیوه باغش اگر مرد ودرین میوه است مر اورا همین بس پس اگر میوست

کتاب الوصایا

ابداً فله هذه وما یحدث بعدها کما فی نخلة بستانه وبصوف غنمه وولدها ولبنها

ابد را پس برای او این وانچه پیدا شود پس از ان چنانچه در نخل بستان او وبه پشم غنم او وولدان و شیر آن

له فی وقت موته ضم ابداً اولا وتورث بیعة وکنیسة جعلتا فی الصحة والوصیة

مراد را است انچه در وقت موتش بود ضم کرده بود ابد را یا نه ومیراث میشود بیعه وکنیسه که گردانیده شد باشند در صحت و وصیت

بجعل احدهما تصح فصل فی الوصی من وصی الی زید وقبل عنده فان رده

بگردانیدن یکی از ینها ان صحیح میشود فصل ست در وصی وکسیکه وصیت کرد بسوی زید قبول کرد نزد او پس اگر رد کرد او

عنده رد والا فان سکت فمات موصیه فله رده وضده ولزم ببیع شیء من

نزد وی رد شود ورنه پس رد میشود پس اگر سکوت کرد ومرد موصی وصیت را رد او وضد او لازم میشود بفروختن چیزی از

دفعا للضرر ۱۲ اف — ای قبوله ۱۲ اف

الترکة وان جهل به فان رد بعد موته ثم قبل صح الا اذا نفذ قاض رده والی عبد

ترکه اگرچه جاهل بود بان پس اگر رد کرد پس از مرگ او پستر قبول کرد صحیح ست مگر آن وقت که نافذ کند قاضی رد او را وبسوی بنده

او کافر او فاسق بدله القاضی بغیره والی عبده صح ان کان ورثته صغارا والی

یا کافر یا فاسق بدل کند انرا قاضی به غیر او وبسوی بنده او صحیح ست اگر وارثانش خوردان باشند وبسوی

عاجز عن القیام بها ضم الیه غیره ویبقی وصی یقدر والی اثنین لا یتفرد احدهما

عاجز از قیام بدان ضم کرده شود باو دیگری وباقی گذاشته شود امینی که قادر باشد وبسوی دو تنها نشود یکی از ایشان

الا بشراء کفنه وتجهیزه وخصومة فی حقوقه وقضاء دینه وطلبه وشراء حاجة الطفل

مگر بخریدن کفن او وتجهیز او وخصومت در حقوقش وقضاء دینش وطلبش وخریدن حاجت طفل

لعدم الاحتیاج الی الرای ۱۲

والاتهاب له واعتاق عبد معین ورد ودیعة وتنفیذ وصیة معینین وجمع اموال

لانه نفع محض ۱۲ — اذ فی التاخیر خوف الفوت ۱۲

وقبول کردن هبه برای او واعتاق بنده معین ورد کردن ودیعت وجاری کردن وصیت که هر دو معین باشند وجمع کردن اموال

ضائعة وبیع ما یخاف تلفه ووصی الوصی وصی فی ماله ولا یبیع وصی ولا یشتری الا

ضایعه وفروختن آنچه خوف هلاک او باشد ووصی وصی وصی ست در مال او ونه فروشد وصی ونخرد مگر

علة تحرزا عن تضییع مال الصغیر ابر جندی

بما یتغابن وید فع ماله مضاربة وشرکة وبضاعة ویحتال علی الاملاء لا علی الاعسر

بآنچه غبن میشود در آن ودهد مالش را بر مضاربت وشرکت وبضاعت وقبول حواله کند بر توانگر نه بر فقیر

ای هو تبرع والوصی لا یملکه ۱۲

ولا یقرض ویبیع علی الکبیر الغائب لا العقار ولا یتجر فی ماله کتاب الخنثی

ای الوصی فی مال الوصی ۱۲

وقرض ندهد وبیع کند بر کبیر غائب مگر زمین را وتجارت نکند در مالش کتاب ست در بیان خنثی

لان هو من علامة الذکورة ۱۲ — فان هو من علامة الانوثة

هو ذو فرج وذکر فان بال من ذکره فذکر وان بال من فرجه فانثی وان بال

او صاحب فرج ست وذکر پس اگر بول میکند از ذکرش پس مرد ست اگر بول میکند از فرج خود پس زن ست واگر بول میکند

فی الخروج ۱۲ — ای صف النساء ۱۲

منهما حکم بالاسبق وان استویا فمشکل فان قام فی صفهن

از هر دو حکم کرده شود به اسبق آن واگر یکسان باشد پس خنثی مشکل ست پس اگر استاده در صف زنان

كتاب الخنثى

كتاب الخنثى

اعاد و فى صفهم يعيد من بجنبه و من خلفه بحذائه و صلى

اعاده کند و در صف مردان اعاده کنند آنکه به پهلو وست و کسی که پیش ست برابری او و بگذارد نماز

بقناع و لا يلبس حريرا و حليا و لا يكشف عند رجل و امرأة و لا

به چادر و نپوشد ابریشم را و زیور را و کشف نکند نزد مرد و زن و

يسافر بلا محرم و كره للرجل و المرأة ختنه و يشترى امة تختنه ان

سفر نکند با غیر محرم و مکروه ست برای مرد و زن ختنه کردن اش و بخرد کنیزک را که ختنه کند او را اگر

ملك مالا و الا فمن بيت المال ثم تباع فان مات قبل ظهور حاله لم يغسل

صاحب مال باشد و رنه پس از بیت المال پس از آن فروخته شود پس اگر مرد پیشتر از معلوم شدن حال او غسل داده نشود

و ييتيمم و لا يحضر مراهقا غسل ميت و ندب تسجية قبره و يوضع

و تیمم کرده شود و حاضر نشود در حالیکه مراهق بود غسل میت را و مستحب ست پوشیدن قبر او و نهاده شود

الرجل بقرب الامام ثم هو ثم المرأة اذا صلى عليهم فان تركه

مرد نزدیک امام پس خنثی پس زن وقتیکه نماز گزارده شود بر ایشان پس اگر گذاشت او را

ابوه و ابنا فله سهم و للابن سهمان و عند الشعبى له نصف

پدر او و یک پسر پس برای او یک حصه ست و برای پسر دو حصه و نزد شعبی برای او نصف

ای النصف النصیبین ۱۲

النصيبين وهو ثلثة من سبعة عند ابي يوسف رح وخمسة من

دو نصیب ست وآن سه حصه است از هفت حصه نزد ابی یوسف رحمه الله و پنج حصه ست از

جمع شتیت ای متفرق ۱۲ ف

اثني عشر عند محمد مسائل شتى كتابة الاخرس

دوازده حصه نزد محمد این مسائل است متفرقه نوشتن گنگ

ای اشارته ۱۲

وايماؤه بما يعرف به نكاحه وطلاقه وبيعه وشراؤه وقوده

واشارت او به آن طریق که شناخته میشود بآن نکاحش وطلاقش وبیعش وشراءش وقصاصش

لانه يندرئ بالشبهة ۱۲ ای محتبس اللسان ۱۲ ف

كالبيان ولا يحد وقالوا في معتقل اللسان ان امتد ذلك

مثل بیان ست وحد کرده نشود وگفته اند در بسته زبان اگر دراز شد این

وعلم اشاراته فكذا وفي غنم مذبوحة فيها ميتة هي

ومعلوم بود اشارتهایش پس این طور ست و در گوسفند حلال شده که در آن مردار باشد که آن

اقل تحري واكل في الاختيار والاضطرار

کمتر از حلال ست فکر کند و بخورد در حالت اختیار واضطرار

تم الكتاب

كتاب الخنثى

حمد المصدر لانعام اتمام الكلام باحسن النظام وما ادريك ما احسن النظام
نظام يفخر به الايام ويقطع به الابرام ونصلي صلوة على اجل الانام صاحب
الكرامة والمقام وعلى آله وصحبه الغر الكرام وبعد فيقول الراجي الى رحمة ربه
الكريم الفقير محمد عبد الرحيم ابن المرحوم مولانا محمد عبد الرب ستره الله
عما اكتسبه بما كسب ان الجلد الاخير من مختصر الوقاية لما كان مرتقيا درجات
الرواية والدراية ولم يتصد ارباب المطابع الى تهذيبها وتنقيحها بالحواشي
المفيدة والنكات الفريدة امرني بعض الاحباب ان ازينه بالحواشي
والنكات تبرز فوائد معانيها وتظهر عوائد العبارات فشرعت في
مقصوده على حسب الاقتراح وابتدأت على حسب الالحاح فحشيته
من الكتب المفصلة الذيل كالهداية والكفاية والعناية والنهاية
ونتائج الافكار والبرجندي وابي المكارم وجامع الرموز والشمني
وشرح الالياس والكافي وغير ذلك كما يعلم بالنظر الى ما فيه فجاء
بحمد الله كتابا يرى من مطالعته غرائب الاحكام ويدرك من قراءته
مناهج الاسلام والمرجو من الاخوان الموصوفين بالانصاف ان ينظروا
… العناية فاني لا ابرئ نفسي من السهو والنسيان في نقل الرواية
… المعظم ١٣١٩ تسع عشرة بعد ثلث
… عليه وعلى آله وصحبه صلوة رب المشرقين
والحمد لله رب العالمين
[illegible] التاجر الموسوم باسم صديق خواجه خجندي

نام کتاب	قیمت
مطلع الانوار - نظم از طوطی ہند امیر خسرو دہلوی تجشی مولانا ابوالحسن فرید آبادی۔	۷/
حدیقۂ حکیم سنائی - معروف بہ الٰہی نامہ مع شرح جدید موسوم بمرآۃ الحدائق وحل غوامض جس کے شارح مولانا عبد اللطیف رحمۃ ہین کاغذ سفید گندہ۔	۶/پ
ایضاً - کاغذ خطائی	۸ہ/
کیمیاے سعادت - از امام غزالی معروف متداول	۱ہ/
ہدایت المومنین - رسالہ در بیان بیعت صالحین از ملا معین الدین۔	۱/
مطالب رشیدی - از حضرت شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ	۱۰/
رسالۂ معرفۃ السلوک - از حضرت شاہ محمود خوش زبان۔	۴/
نفحات الانس - مع حواشی سفید از ملا عبد الرحمن جامی۔	۸ہ/
انوار الرحمن - در ملفوظات از مولانا شاہ عبد الرحمن جدید الطبع۔	عہ/پ
لمعۃ الانوار - معروف بہ ہدایۃ المحامد - مؤلفۂ حضرت شاہ محمد مہدی۔	۶/۲ پائی
نغمۂ عشاق - قرآن وحدیث سے ثابت کیا گیا ہے از مولوی نور اللہ مرحوم۔	۸/
مصباح الہدایۃ - ترجمۂ عوارف از حضرت شاہ محمود کاشانی۔	۹/۱۱ پائی

نام کتاب	قیمت
فوائد سعدیہ - از قاضی ارتضی علیخان تصوف مین	۱۲/
پندنامہ عطار - از حضرت شیخ فرید الدین۔	۱/
منطق الطیر - از حضرت فرید الدین عطار قدس سرہ	۶/۲ پائی
فوائد الفواد مصنفۂ حضرت محمد نظام الدین اولیا مطبوعہ ۱۸۹۴ء۔	۸/
میباید شنید - رموز شریعت قابل دید از شاہ رفیع	۶ پائی
مرغوب القلوب - مصنفہ مولانا شمس الدین واضح قلم۔	۱/
ایضاً - خفی قلم۔	۳ پائی
زبدۃ المقامات - جامع حالات حضرت خواجہ باقی باللہ وشیخ احمد المعروف مجدد الف ثانی رحمہ اور اُن کے خلفا وغیرہ کے حالات رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔	۱۲/۶ پائی
رسالۂ رموز الحقیقۃ - اس دو پیسے کی کتاب مین ایک ایک نکتہ ہزار ہزار روپیہ سے بڑھکر قیمتی ہے۔	۶ پائی
بیسر نامہ مصنفۂ فرید الدین عطار کاغذ سفید مطبوعہ ۱۸۹۰ء	۳ پائی
مثنوی راجہ مطبوعہ ۱۸۹۱ء [illegible]	[illegible]
مثنو[illegible]	
مثنوی شیخ [illegible] عارفانہ	

نام کتاب	قیمت
مثنوی مولانا روم۔ قدس سرہ مقبول عام چار مصرعہ محشی ہر شش دفتر مع تکملہ دفتر ہفتم کاغذ سفید وحنائی۔	۸/عہ پ
شرح مثنوی روم۔ از ملا بحر العلوم رہ مقبول عام سہ مجلد کامل	صر
شرح مثنوی روم۔ از شاہ عبد اللطیف معروف بہ لطائف معنوی۔	۸/
التاویل الحکم۔ فی تمشابہ فصوص الحکم مصنفہ مولوی محمد حسن امروہوی۔	عاہ پ
شرح مثنوی روم۔ از ملا محمد رضا معروف بہ مکاشفات رضوی۔	۹/ پ
جواہر غیبی۔ از حضرت مظفر علی شاہ اکبر آبادی بحث وحدت وجود و توحید صفات و تحقیق رسالت و مراتب علم و سلسلہ طریقت کاغذ گندہ مطبوعہ ۱۸۹۸ء۔	۴/ سے پ
شرح مثنوی مولانا روم۔ کامل در دو جلد حامل المتن ہر شش دفتر از مولوی علی محمد اکبر آبادی حامل المتن۔	للعہ/ پ
[illegible] العنایات [illegible] نا روم۔	
[illegible]	پ
[illegible] دی	۵/ پ
[illegible] حضرت غوث الاعظم [illegible]	

نام کتاب	قیمت
جیلانی مع شرح فارسی از شاہ عبد الحق محدث دہلوی ارشادات فقر و تصوف مین۔	۱۲/
دلیل العارفین۔ ملفوظات حضرت سلطان معین الدین چشتی جمع کردہ حضرت قطب الدین بختیار کاکی۔	۲/
مثنوی مے رنگ۔ از حضرت خواجہ خواجگان قطب الدین بختیار کاکی قدس سرہ	۴/۶ پائی
مثنوی بزم وصال۔ معرفت کے مذاق مین عمدہ مثنوی ہے۔	۸/
مجموعۂ نکات فقر۔ چار رسالۂ نظم از مولوی مظہر علے العلائی۔	۳/
لوائح جامی۔ از مولانا عبد الرحمن جامی۔	۱/
گنجینۂ عرفان۔ مجموعۂ شش مثنویات۔	۱/۹ پائی
مثنوی اسرار العوارف۔	۱/
مثنوی ذوبحرین۔ معروف بمرآۃ القرآن مؤلفۂ مولوی سید اکبر علی خان شیرازی عارف۔	۱۰/
مقالات الصوفیہ۔ از حضرت شاہ تراب کاکوروی رح مطبوعۂ غیر۔	عہ/
ایضاً۔ مطبوعۂ مطبع	۸/
شرح دیوان حافظ۔ از مولوی سید صادق علی لکھنوی	۱۱/